

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce
Bc. Hana Urbánková

Porodné

Olomouc 2012

vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Na tomto místě si dovoluji poděkovat vedoucímu diplomové práce JUDr. Zdence Novákové, Ph. D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky a za poskytnutou pomoc při tvorbě této diplomové práce.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Porodné“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Olomouci dne 20/06/12

.....
Hana Urbánková

OBSAH

1 ÚVOD	6
CÍL PRÁCE	8
METODIKA	10
2 TEORETICKÁ ČÁST	12
2.1 Rodina ze sociologického hlediska	13
2.1.1 Typy rodin	14
2.1.2 Funkce rodiny	15
2.1.3 Fáze vývinu rodiny	16
2.2 Manželství jako právní instituce	18
2.2.1 Vznik manželství	18
2.2.2 Neplatnost a zánik manželství	18
2.2.3 Rozvod	19
2.2.4 Práva a povinnosti v manželství	20
2.2.5 Rodičovská zodpovědnost	21
2.2.6 Povinnosti dětí	22
2.3 Náhradní rodinná péče	22
2.3.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče	23
2.3.2 Osvojení	23
2.3.3 Pěstounství	25
2.3.4 Poručenství	27
2.3.5 Ústavní výchova	28
2.4 Systém sociálního zabezpečení	29
2.4.1 Nemocenské pojištění	30
2.4.2 Peněžitá pomoc v mateřství	30
2.4.3 Ošetrovné	33
2.4.4 Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství	34
2.5 Hmotná nouze	35
2.5.1 Příspěvek na živobytí	38
2.5.2 Doplatek na bydlení	39
2.5.3 Mimořádná okamžitá pomoc	39
2.6 Dávky státní sociální podpory	40
2.6.1 Přídavek na dítě	41
2.6.2 Příspěvek na bydlení	42
2.6.3 Porodné	43
2.6.4 Rodičovský příspěvek	43
2.6.5 Dávky pěstounské péče	46
2.6.6 Pohřebné	49
4 PRAKTICKÁ ČÁST	50
4.1 Povědomí maturantů o sociálním systému	50
4.1.1 Obchodní akademie	51
4.1.2 Střední škola sociální péče a služeb	57
4.1.3 Střední odborná škola a Střední odborné učiliště	63
4.1.4 Vyhodnocení	69
4.1.5 Statistické měření	72
4.2 Důležitost porodného u matek prvorodiček	82
4.2.1 Matky, které porodily před rokem 2011	83

4.2.2 Matky, které porodily po roce 2011	86
4.2.3 Vyhodnocení	90
DISKUZE	94
ZÁVĚR	96
LITERATURA	98
SEZNAM ZKRATEK	102
ANOTACE	103
PŘÍLOHY	104

ÚVOD

Téma „Porodné“ jsem si vybrala z důvodu osobního zájmu o tuto problematiku. Konkrétně mne zajímala znalost středoškolských studentů posledních ročníků dané problematiky a také mne zajímalo jak je pro matky prvorodičky porodné důležitou dávkou a jak ovlivňuje jejich myšlení z pohledu plánovaného počtu dítěte.

V teoretické části se budu zabývat výkladem pojmů týkající se rodiny ze sociologického hlediska a rodiny z pohledu právního systému v ČR. Třetí kapitola je zaměřena na náhradní rodinnou péči, kde jsou vysvětleny rozdíly mezi svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiče, osvojením, pěstounstvím, poručenstvím a ústavní výchovou. Další kapitoly teoretické části jsou zaměřeny na výčet a popis dávek ze sociálního zabezpečení, hmotné nouze a státní sociální podpory.

V praktické části provedu pedagogický výzkum týkající se povědomí středoškolských studentů maturitních ročníků o porodném a jiných sociálních dávkách, které ulehčují začínajícím rodinám finanční situaci a dotazníkové šetření týkající se využitelnosti a důležitosti pro matky prvorodičky.

V rámci dotazníkových šetření bych ráda zjistila, jestli je nutné středoškolské studenty vzdělávat v dané problematice. Ve výzkumném vzorku se zaměřím na studenty maturitních tříd s vyšší četností dívek oproti chlapcům, kde není vyšší pravděpodobnost postsekundární formy studia. V návaznosti na výsledky dotazníkového šetření určeného matkám prvorodičkám zjistím, zda-li je nutné studenty vzdělávat v dané problematice, jinými slovy, jestli dokáží přenést teorii do praxe a využít tak osvojené dovednosti nebo zda-li je výuka pro praktický život zbytečná.

Matky prvorodičky jsem rozdělila na dvě skupiny a to na matky, které rodily před rokem 2011, tedy na matky, kterým bylo vyplaceno porodné nezávisle na příjmu rodiny a na matky, které rodily po roce 2011, kterým bylo vyplaceno porodné pouze v případě, kdy příjem rodiny nepřesahoval 2,4 násobek životního minima rodiny. Obě dotázané skupiny matek jsou tvořeny stejným poměrem. Pro adekvátní vyhodnocení důležitosti porodného pro obě dotázané skupiny matek vytvořím dotazník, ve kterém budu otázky směřovat na zjištění účelovosti porodného

a zda ovlivní dosažitelnost porodného dosavadní smýšlení matek o založení rodiny. Jednotlivé otázky byly pokládány za účelem zjištění, zda by byly ochotny odložit plánovaný termín početí do doby vytvoření dostatečné rezervy na vykrytí propadu příjmu, žití v oddělených domácnostech, či zda by pro získání dávky porodného odložily termín svatby.

Na využitelnost porodného se zaměřuji převážně proto, že ve svém soukromém životě se setkávám s matkami, které porodné nevyužily na zakoupení potřeb pro dítě, nýbrž pro vlastní účely. Důležitost porodného byla zkoumána z toho důvodu, jelikož se převážná část současné společnosti prezentuje jako skupina lidí, která nemá dostatečné příjmy na zabezpečení rodiny a jsou tak nuceni využívat pomoci ze strany státu. Proto jsem chtěla zjistit na kolik je porodné pro matky důležitou dávkou, na kolik jsou schopny změnit svoje smýšlení v souvislosti se založením rodiny. Ze zkoumaného vzorku bych si tyto předpoklady chtěla potvrdit či vyvrátit a zjistit míru ovlivnitelnosti spojené s plánováním rodiny.

Pro druhou zkoumanou oblast týkající se povědomí středoškolských maturantů o těchto dávkách jsem zvolila výzkumný vzorek, který je sestaven ze dvou maturitních tříd oboru Obchodník a oboru Sociálně právní činnost, kde je převážná část tříd tvořena dívkami, u kterých se po ukončení středoškolského studia ve větší míře nepředpokládá, že budou v postsekundárním studiu pokračovat. Obor Obchodní lyceum byl zvolen z toho důvodu, že se zde studenti podrobněji zabývají studiem ekonomie a veřejných financí. Znalosti studentů maturitních ročníků všech tří oborů jsem porovnála, abych zmapovala jaké povědomí mají maturanti ohledně těchto dávek napříč různými studijními obory.

CÍL PRÁCE

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjištění znalostí maturantů o dávkách poskytovaných státem matkám a zjištění jejich názoru na záměr vlády porodné od roku 2013 zrušit. Druhým hlavním cílem bylo zjištění o využitelnosti a důležitosti porodného pro matky prvorodičky, které porodily před rokem 2011 a po roce 2011.

Dílčím cílem bylo nastudování odborné literatury zabývající se problematikou rodiny, dávek poskytovaných státem poskytovaným začínajícím rodinám, nastudování zákonů, především zákona č.94/1963, Sb., o rodině, zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, zákona č.111/2006 Sb., o hmotné nouzi a zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Na základě údajů získaných nastudováním literatury a zákonů jsem popsala pojmy týkající se rodiny, manželství, dávek systému sociálního zabezpečení, hmotné nouze a státní sociální podpory.

Dalším dílčím cílem bylo sestavení dotazníku, který mapoval využitelnost a důležitost porodného tak, aby byl pro matky prvorodičky srozumitelný, přehledný a nezabral při vyplnění příliš mnoho času. Dotazník byl sestaven z uzavřených odpovědí.

Dílčím cílem bylo také sestavení dotazníku, který mapoval povědomí středoškolských studentů maturitních ročníků tří různých škol o sociálních dávkách, které mají za úkol finančně pomoci začínajícím rodinám. Dotazník byl sestaven tak, aby byl pro studenty středních škol srozumitelný, přehledný a nezabral při vyplnění příliš mnoho času. Dotazník byl sestaven jak z otevřených, tak z uzavřených odpovědí.

Dalším dílčím cílem bylo domluvení se zdravotnickým personálem gynekologických ordinací, pracovník mateřských škol a zástupců ředitelů jednotlivých středních škol, zda bych mohla na půdě příslušné gynekologické ordinace, mateřské školy či střední školy oslovit respondenty, kteří by vyplnili příslušný dotazník.

Dílčím cílem bylo oslovení matek prvorodiček, zda-li by byly ochotny dotazník vyplnit. Matky, které rodily před rokem 2011 jsem oslovovala v mateřských školách v Šumperku. Všechny matky byly velmi vstřícné a dotazník ochotně vyplňovaly.

Matky, které rodily po roce 2011 jsem oslovovala v gynekologických ordinacích v Šumperku. Zde jsem se již s takovou ochotou nesetkala a do ordinací jsem musela docházet opakovaně.

Dalším dílčím cílem bylo oslovení středoškolských studentů. Na všech školách mi pedagogové vyčlenili časový úsek ve vyučovací hodině. Před žáky jsem předstoupila, rozdala dotazník a když měli všichni studenti dotazník vyplněný, tak jsem dotazník vysbírala. Ve třídě oboru Obchodník jsem před odchodem ze třídy dokonce, po výzvě studentů, uvedla správné odpovědi.

Posledním dílčím cílem bylo získaná data z obou dotazníkových šetření zpracovat a vyhodnotit v grafech, které jsou obsaženy v praktické části bakalářské práce.

METODIKA

Při zpracování této diplomové práce bylo z důvodu splnění stanovených teoretických a praktických cílů uplatněno metod standardně používaných v odborných a vědeckých publikacích. Použitými metodami jsou metody deskripce, indukce, syntézy, komparace, dotazníkového šetření a matematických operací. Využito bylo také poznatků ze statistiky, konkrétně byla využita statistická metoda Studentův t-test.

Základem pro zpracování diplomové práce bylo seznámení se s problematikou, prostudování dostupných pramenů a shromáždění materiálů nutných k vypracování. Informace potřebné pro vypracování diplomové práce jsou čerpány z odborné literatury, ze zákonů upravujících rodinné právo, ze zákonů upravujících problematiku sociální sféry našeho státu, internetových stránek ministerstva práce a sociálních věcí a z literárních zdrojů zabývajících se problematikou rodiny ze sociologického hlediska.

Metoda deskripce, neboli popis, je využita v teoretické části, kde jsou vysvětleny pojmy týkající se rodiny jak ze sociologického hlediska, tak z pohledu právní úpravy platné na území ČR. Za použití metody deskripce jsou také popsány jednotlivé dávky sociálního zabezpečení, hmotné nouze a státní sociální podpory. Dále je také využita v praktické části, konkrétně při popsání struktur dotazníků.

Metoda indukce, která popisuje, jak se od konkrétních případů dojde k všeobecným závěrům, je využita v praktické části, kde jsou okomentovány výsledky dotazníkových šetření. Indukce je také využita v samotném závěru diplomové práce při shrnutí získaných údajů.

Metoda komparace nebo-li srovnání je využita v samotném závěru diplomové práce při shrnutí zjištěných výsledků pedagogického výzkumu a dotazníkového šetření zkoumající využitelnost a důležitost porodného pro matky prvorodičky.

Statistická metoda Studentova t-testu je využita v praktické části první kapitole s jehož pomocí bylo ověřeno, zda mezi průměrnými výsledky tří skupin studentů jsou statisticky významné rozdíly. Podle Chráska (2007) je Studentův t-test je jedním z nejznámějších statistických testů významnosti pro metrická data. Pomocí Studentova t-testu můžeme rozhodnout, zda dva soubory dat, získané měřením ve dvou různých skupinách objektů, mají stejný aritmetický průměr.

V praktické části a v závěru této diplomové práce je také využita metoda syntézy, nebo-li sjednocení. Zde dochází k ucelení zjištěných informací, které sebou celá tato práce nese. Tato metoda se v praktické části konkrétně objevuje u komentářů pod jednotlivými grafy, které znázorňují údaje získané pomocí dotazníkového šetření.

Metoda dotazníkového šetření představuje takový postup, při kterém výzkumný pracovník předloží před respondentu soubor otázek za účelem získání měřitelných údajů. Této metody bylo využito v praktické části diplomové práce.

Standardní matematické operace jsou využity v praktické části práce při tvorbě hodnot uvedených v jednotlivých grafech.

Celá práce je zpracována v textovém editoru Microsoft Word. Grafy jsou vytvořeny v tabulkovém procesoru Microsoft Excel.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část diplomové práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola je věnována vysvětlení základních pojmů týkající se rodiny ze sociologického hlediska. V této kapitole jsou uvedeny jednotlivé typy rodin, funkce rodiny a fáze vývinu rodiny.

Druhá kapitola diplomové práce se zabývá rodinou z pohledu rodinného práva. V této kapitole jsou uvedeny podmínky, za kterých se v naší zemi uzavírá manželství, podmínky neplatnosti a zániku manželství i rozvodu. V této kapitole teoretické části jsou popsány i práva a povinnosti v manželství, rodičovská zodpovědnost a povinnosti dětí.

Třetí kapitola diplomové práce je věnována náhradní rodinné péči. Jsou zde objasněny rozdíly mezi svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiče, osvojením, pěstounstvím, poručenstvím a ústavní výchovou.

Čtvrtá kapitola je věnována systému sociálního zabezpečení. Věnovala jsem se zde nemocenskému pojištění, peněžité pomoci v mateřství, ošetřovnému a vyrovnávacímu příspěvku v těhotenství a mateřství. V této kapitole jsou popsány podmínky nároku a výše jednotlivých dávek.

Pátá kapitola se zabývá hmotnou nouzí, kterou upravuje zákon č.111/2006 Sb., o hmotné nouzi. V této kapitole jsou popsány jednotlivé dávky hmotné nouze, konkrétně příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

Poslední, šestá, kapitola se zabývá dávkami státní sociální podpory. V této kapitole jsou popsány podmínky, výše a nárok na dávky: přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné, rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče a pohřebné.

1 . 1 Rodina ze sociologického hlediska

Nalézt odpovídající definici rodiny je obtížné nejen s ohledem na různé oblasti použití tohoto pojmu, ale i vzhledem k proměnlivým hodnotovým východiskům v závislosti na kulturním a civilizačním prostředí dané společnosti. V jednotlivých vědních odvětvích se význam tohoto termínu liší v závislosti na metodologických postupech, oblasti výzkumu a pojmovém ústrojí. Proto neexistuje jediná ustálená definice rodiny na které by se shodly všechny vědní obory zabývající se tímto pojmem. (www.mpsv.cz)

Rodina v nejširším pojetí je chápána jako celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity. (srov. Lüscher 1988, s. 19)

Podle Giddense (1999) rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Přičemž příbuzenství je vztah mezi jedinci, které vzniká buďto sňatkem nebo pokrevními vazbami v otcovské či mateřské linii.

Alan (1989, s. 263) definuje rodinu jako „*typ vysoce flexibilní sociální skupiny, která v situaci, kdy se každá generace vždy znovu musí adaptovat na nové životní podmínky, je nejvhodnější zárukou takové adaptace*“.

Podle převážné většiny sociologických, ale i právních definic rodiny se rodina vyznačuje svazkem (ať právně uzavřeným nebo jen soužitím na „psí knížku“) dvou dospělých lidí, kteří by ve společné domácnosti v harmonickém prostředí měli vychovávat, chránit a vzdělávat potomstvo.

1.1.1 Typy rodin

Typy rodin podle Giddense :

Nukleární - rodina, která se skládá z dospělých manželů a jejich vlastních či adoptivních dětí žijící všichni ve společné domácnosti. Vyznačuje se manželskou strukturou,

Rozšířená - rodina, která zahrnuje další příbuzné, jako např. prarodiče, tety, synovce, sourozence s rodinami aj.,

Monogamní - typické pro západní svět, manželský vztah pouze s jedním partnerem,

Polygamní - manželský vztah s více než jedním partnerem. Polygamii rozdělujeme na polygynii (mnohoženství - častější výskyt) a polyandrii (mnohomužství – méně časté). (Giddens, 1999, s.156,157)

Podle Satirové dělíme rodinu na:

Přirozená – rodina, kde muž a žena počali a zplodili dítě a starají se o něj až do jeho dospělosti,

Neúplnou - rodina tvořena pouze jedním rodičem, který sám nese odpovědnost za výchovu dítěte,

Smíšená – rodina, kde je dítě vychováváno nevlastními, adoptivními nebo homosexuálními rodiči nebo pěstouny,

Institucionální – rodiny, kde skupiny dospělých vychovávají skupiny dětí (např. ústavní péče). (Satirová, 1994, s.13, 14)

Dělení rodiny podle původu uvádí Kraus:

Orientační - rodina, v níž se jedinec narodí a vyrůstá,

Prokreační - rodina, kterou jedinec zakládá sám. (Kraus, 2008, s.80)

Dělení rodiny podle funkčnosti uvádí Lovasová:

Funkční - rodina, v níž je zajištěn dobrý vývoj dítěte po všech stránkách vývoje,

Problémová - rodina, v níž se vyskytují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí, které však vážněji neohrožují vývoj dítěte. Rodina je schopna tyto problémy řešit vlastními silami,

Dysfunkční rodina - rodina, v níž se vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny, které ohrožují nebo poškozují vývoj dítěte. Tyto poruchy není rodina schopna zvládnout sama, a proto je nutné vyhledat odbornou pomoc,

Afunkční rodina – rodina, v níž se vyskytují tak velké poruchy, že rodina přestává plnit svou základní funkci a dítěti závažným způsobem škodí nebo je dokonce ohrožuje v samotné existenci. Jediným řešením, které dítěti může prospět, je umístění dítěte do náhradní rodiny či institucionální péče. (Lovasová, 2006, s. 9,10)

1.1.2 Funkce rodiny

Rodina plní několik funkcí. Kraus uvádí toto členění:

Biologicko-reprodukční - tato funkce je významná jak z hlediska společenského, tak i osobního. Společnost pro svůj zdárný rozvoj potřebuje stabilní a reprodukční základnu. Ve vyspělých zemích zaznamenáváme úbytek porodnosti – lidé dítě vnímají jako překážku osobního rozvoje a seberealizace, případně jako enormní finanční zátěž. Trendem dnešní doby je pořízení si dítěte v pozdějším věku,

Sociálně-ekonomická - rodina je významným ekonomickým prvkem společnosti. Členové rodiny jsou vnímáni jako tvůrci i spotřebitelé tržních hodnot. V současné době pozorujeme návrat k tradici rodinných podniků (rodina jako samostatná výrobní či prodejní jednotka),

Socializačně-výchovná - funkce spočívající v osvojování si základních návyků, způsobů chování a pravidel dané společnosti a v adaptaci na konkrétní životní podmínky. Rodina dítě v průběhu jeho dětství připravuje na vstup do samostatného života. Současná doba přináší i prodloužení délky vícegeneračních soužití, takže nelze opomenout ani „výchovné“ působení mladší generace na tu starší (např. používání IT technologií),

Emocionální – funkce - funkce, která se vyznačuje zásadností a nezastupitelností. Spočívá ve vytvoření citového zázemí, pocitu lásky a bezpečí. Od počátku 90. let pozorujeme nárůst rodin, které tuto funkce plní s obtížemi nebo vůbec. (Kraus, 2008, s.82)

1.1.3 Fáze vývinu rodiny

Rodina prochází postupnými fázemi vývoje, které Višňovský a kol. rozděluje a charakterizuje takto:

1) Předmanželská fáze – tato fáze je charakteristická prvním kontaktem muže a ženy, postupným poznáváním jeden druhého, utvořením přátelských vazeb, které postupně přechází do pevnějšího vztahu. Pro tuto fázi je charakteristické plánování společné budoucnosti. Je důležité, aby při vzájemném poznávání se mladí lidé zjistili úroveň vzájemných vztahů, našli kompatibilitu v uspokojení vzájemných potřeb a zájmů a aby také zvážili i ostatní vzájemné vztahy podmíněné např. vzděláním, uměním přizpůsobit se aj.

2) Manželská diáda – vzniká po rozhodnutí dvou mladých lidí uzavřít manželství. Tato fáze je charakteristická tím, že oba dva partneři přináší do manželství své rodiče, prarodiče, strýce, tety, sestřenice, bratrance se vším pozitivním i negativním. Vzniká tedy nové manželské společenství dvou lidí, kteří se snaží o začlenění rodičů a příbuzných do společného, širšího rodinného systému.

3) Manželská triáda – vzniká příchodem dítěte. Dítě se začleňuje do užšího rodinného systému jako rovnocenný člen rodiny. Tuto skutečnost si musí uvědomit oba rodiče a to vzájemným porozuměním, rozdělením úloh, vzájemnou pomocí, ale i společnou péčí o dítě. Dítě nesmí být nadřazované. Matka musí svou starostlivost rozdělit mezi dítě, manžela a domácnost. S tím jí ovšem musí pomoci manžel.

4) Rodina s dětmi předškolního věku – do rodiny mohou přijít i další děti. Starostlivost o děti musí být stejnoměrná, ovšem musí být rozlišena podle věku, pohlaví a individuálních potřeb konkrétních dětí. Je důležité zachovat rovnocennost jednotlivých členů rodiny. S příchodem dalších dětí je potřeba přeorganizovat práci v rodině, nově rozdělit povinnosti, postupně začlenit do činností rodinného systému i děti, které jsou již samostatné. Větší počet dětí znamená i větší ekonomickou zátěž rodiny, což může vyvolat napětí ve vztahu muže a ženy. Základem je otevřenost, komunikace, vzájemná důvěra a porozumění, účelné rozdělení úloh a kooperace při jejich plnění.

5) Rodina a školou povinné děti – děti se s příchodem do školy začleňují do nových sociálních skupin, tím se postupně začínají sociálně osamostatňovat. Kamarádi

a spolužáci ovlivňují do značné míry život školáka. Úspěchy ve škole se odrážejí ve vztahu rodičů a dětí, neboť úspěch či neúspěch dítěte je úspěchem i neúspěchem rodičů.

6) Rodina a dospívající děti – toto období je jedno z nejdůležitějších, ale zároveň i nejkontroverznějších. Děti mají jednak svoje povinnosti, tak i zájmy, kamarády, jsou součástí formálních i neformálních skupin. Děti jsou hyperkritické vůči dospělým a málo kritické vůči sobě. Z toho důvodu vznikají konflikty jednak mezi rodiči a dítětem, ale i mezi rodiči samotnými. Rodiče si musí uvědomit, že děti dospívají a je nutné změnit výchovné styly. Rodiče musí respektovat, že děti mají svá tajemství, zájmy a cíle. V tomto období se rozhoduje o jejich profesní orientaci, připravují se na vykonávání svého budoucího povolání i založení rodiny. Je to období nejintimnějších přátelských vztahů, lásek a zklamání.

7) Rodina a odcházející děti – období, kdy dospívající a dospělé děti zakládají nová manželství. Rodiče odcházejících dětí uvažují, zda se jejich děti rozhodly správně, přichází i ekonomicky náročná rozhodnutí (kde budou např. děti bydlet, jak budou ekonomicky zabezpečeny). Vznikají i problémy v rodinách, např. schopnost rodičů vyrovnat se s druhým místem, vyvíjí úsilí o získání přízně dětí. Tyto všechny aspekty ovlivňují nejen úroveň rodinných vztahů, ale i celých rodinných systémů.

8) Osamostatnění původní diády, staří manželé – rodina se odchodem dcer a synů značně mění. Získává zetě, snachy, vnoučata. Utvářejí se nové vztahy. Partneři odchodem dětí mají více času na uspokojování svých potřeb a zájmů. Prohlubuje se citová vazba na partnera. Odchodem dětí se ovšem mohou prohloubit i neřešené problémy, neschopnost zaměstnat se, klimakterické problémy ženy. Proces stárnutí se může různým způsobem projevit ve vztazích. Manželství zaniká smrtí jednoho z manželů. (Višňovský a kol, 2007, s. 11-14)

1.2 Manželství jako právní instituce

Tato kapitola je zaměřena na právní aspekty manželství. Zabývá se vznikem a zánikem manželství, rozvodem manželství, právy a povinnostmi manželů a také právy a povinnostmi rodičů a dětí.

1.2.1 Vznik manželství

Vznik manželství je ošetřeno zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině. Tento zákon manželství vymezuje jako trvalé spojení muže a ženy, za účelem založení rodiny dobře plnící všechny své funkce a výchovy dětí a jejich řádného vývoje a rozvoje.

„Muž a žena, kteří chtějí spolu uzavřít manželství (dále jen "snoubenci"), mají předem poznat navzájem své charakterové vlastnosti a svůj zdravotní stav, aby mohli založit manželství, které splní svůj účel.“ (Zákon č. 94/1963 Sb., § 2)

Dále je v zákonu č.94/1963, Sb., o rodině uvedeno také to, že snoubenci by kromě svého zdravotního stavu měli zvážit i upravení budoucích majetkových poměrů, uspořádání budoucího bydlení a hmotného zajištění rodiny.

„Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství učiněným před obecním úřadem pověřeným vést matriky, popřípadě úřadem, který plní jeho funkci, (dále jen "matriční úřad") nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, oprávněné k tomu zvláštním předpisem. Prohlášení se činí veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků.“ (Zákon č. 94/1963 Sb., § 3)

Sňatek může být občanský i církevní. Pokud se snoubenci rozhodnou uzavřít manželství před církevním orgánem, musí mu doložit osvědčení od příslušného matričního úřadu, že byly splněny všechny zákonem stanovené podmínky pro vznik platného manželství. Toto osvědčení nesmí být starší tří měsíců. (Zákon č. 94/1963, Sb.)

1.2.2 Neplatnost a zánik manželství

Existuje několik závažných důvodů, díky nimž nelze manželství uzavřít nebo pokud již pro nedostatečnou informovanost minimálně jednoho snoubence manželství uzavřeno bylo, lze toto manželství anulovat a prohlásit za neplatné. Tyto důvody jsou vyjmenovány v zákoně č. 94/1963, Sb., v hlavě druhé.

Manželství nemůže být uzavřeno se ženatým mužem či ženou nebo s osobou, která uzavřela partnerství, pokud toto partnerství trvá. Manželství také nemůže být uzavřeno mezi předky, potomky a sourozenci, ani s osvojitelem či osvojencem, pokud toto osvojení trvá. Manželství nemůže uzavřít ani nezletilý (pokud mu soud po uzavření 16.roku života za závažných důvodů uzavření manželství nepovolil). Manželství nemůže uzavřít ani osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům, osoba postižená duševní poruchou, která by měla za následek omezení způsobilosti k právním úkonům. Manželství je také prohlášeno za neplatné, pokud bylo uzavřeno pod pohrůzkou násilí alespoň jednoho ze snoubenců. (Zákon č. 94/1963, Sb.)

Manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého. Pokud byl jeden z manželů prohlášen za mrtvého, zaniká manželství dnem, kdy rozhodnutí nabývá právní moci. (Zákon č. 94/1963, Sb.)

1.2.3 Rozvod

Předpokládá se, že existuje společenský zájem na zachování manželství jako na svazku co nejtrvalejším. Soud může zrušit manželství jen ve společensky odůvodněných případech. Zákon stanoví, kdy je společensky odůvodněný případ pro zrušení manželství, a to v případě jsou-li vztahy mezi manželi tak vážně rozvráceny, že manželství nemůže splnit svůj společenský účel. Společenským účelem je podle zákona myšleno založení rodiny, vytváření zdravého rodinného prostředí, výchova dětí a vzájemná pomoc a podpora manželů. Příčiny rozvratu manželství spočívají v chování manželů, jako je nevěra, opuštění, násilné chování, tíhnutí k návykovým látkám, apod. Příčiny rozvratu mohou mít ale i objektivní povahu, jako je choroba jednoho z manželů, impotence nebo frigidita aj. (Možný, 2002, s. 175)

„Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití; bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství.“
(Zákon č. 94/1963 Sb., § 24)

Aby soud mohl manželství rozvést, musí být splněny zákonem dané podmínky. *„Návrhu na rozvod, s nímž nesouhlasí manžel, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a jemuž by byla*

rozvodem způsobena zvláště závažná újma, soud nevyhoví, pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství.“ (Zákon č. 94/1963 Sb., § 24b)

Rozvod nemůže být v rozporu se zájmy nezletilých dětí, pokud manželé nezletilé děti mají. Manželé musí soudu předložit písemné smlouvy, které upravují vypořádání majetkových poměrů, společného bydlení a případnou vyživovací povinnost nezletilého dítěte po rozvodu, přičemž tyto smlouvy musí mít úředně ověřené podpisy manželů. Manželé musí také soudu předložit pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí po dobu po rozvodu. (Zákon č. 94/1963 Sb.)

1.2.4 Práva a povinnosti v manželství

„Muž a žena mají v manželství stejná práva i povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí.“ (Zákon č. 94/1963 Sb., § 18)

„O uspokojování potřeb rodiny jsou povinni oba manželé pečovat podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Poskytování peněžních a jiných prostředků na náklady společné domácnosti může být zcela nebo zčásti vyváženo osobní péčí o společnou domácnost a děti. Neplní-li jeden z manželů svoji povinnost hradit náklady společné domácnosti, rozhodne na návrh druhého manžela ve věci soud.“ (Zákon č. 94/1963 Sb., § 19)

Šalamoun se ve své studii zabývá problémem vymahatelnosti a vynutitelnosti manželských povinností. Říká, že uvedené povinnosti jsou v právních předpisech zcela jasně a zřetelně označeny jako právní povinnosti a pak by měly být tyto povinnosti vynutitelné. V případě, kdy např. manžel opustí manželku, měl by být manžel přinucen k návratu. Manžel by v případě opuštění manželky porušoval svoji povinnost žít s manželkou a žaloba manželky na splnění této povinnosti by tak měla být úspěšná. Celé soudní řízení by tedy mělo vyústit v plnění povinnosti manžela žít s manželkou, čili k návratu manžela do společné domácnosti. To ovšem není v souladu se současným pojetím lidských práv, a to svobody pohybu a pobytu, která je zaručena Listinou základních práv a svobod. *„Je zřejmé, že při uvažování o vykonatelnosti manželských povinností se dostáváme do schizofrenní situace. Na jednu stranu právní řád obsahuje zcela jasně formulovanou povinnost*

a na druhou stranu se ji zdráhá vykonat. Problém je, co s tím? Neměla by se povinnost manželů být si věrni a žít spolu z právního řádu odstranit? Nebylo by vůči adresátům právních norem čestnější, aby právní řád obsahoval pouze povinnosti, které jsou vskutku povinnostmi právními a tedy vynutitelnými? Druhá varianta řešení spočívá v zachování stávajícího stavu, tedy v ponechání této povinnosti v právním řádu. Pak je však třeba připustit, že v právním řádu jsou dva typy povinností, jedny, které se plnit musí, a druhé, které se plnit nemusí. Problém nastává v tom, jak poznat, které jsou které. Nakonec se ukazuje, že uvedený rozpor bude třeba vyřešit v ryzě právně argumentační rovině tak, že povinnost manželů žít spolu, být si věrni, pomáhat si nebo společně pečovat o děti právními povinnostmi jsou, nicméně jejich vykonatelnosti brání právo na tělesnou integritu a právo na osobní svobodu, která jako práva ryzě osobnostní jsou vnímána jako hodnotově vyšší než právo na rodinný život a z něho vycházející povinnosti manželů žít spolu a být si věrni.“ (Šalamoun, 2009)

1.2.5 Rodičovská zodpovědnost

Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností rodičů při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, tělesný, citový, mravní a rozumový vývoj. Rodičovská odpovědnost je také souhrn práv a povinností při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho majetku.

(Zákon č. 94/1963 Sb., § 31)

Při výkonu práv a povinností jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Rodiče mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoliv ohroženo jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Je chybou zákona o rodině, že blíže nedefinuje „přiměřené výchovné prostředky“, které mohou rodiče užít. V poslední době se často diskutuje o tom, zda mají rodiče právo použít tělesné tresty, jakého druhu tresty mohou být nebo jaká může být jejich intenzita. Tato skutečnost souvisí i s tím, že podle zákona o rodině dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet všechny potřebné informace, svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů, týkajících se

podstatných záležitostí jeho osoby. Porušují-li rodiče toto ustanovení zákona o rodině, nenásleduje žádná sankce. (Národní zpráva o rodině, 2006, s. 93)

„Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům. Jestliže jeden z rodičů nežije, není znám nebo nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, náleží rodičovská zodpovědnost druhému rodiči. Totéž platí, je-li jeden z rodičů rodičovské zodpovědnosti zbaven a nebo je-li výkon jeho rodičovské zodpovědnosti pozastaven.

Soud může přiznat rodičovskou zodpovědnost ve vztahu k péči o dítě i nezletilému rodiči dítěte, který dosáhl věku šestnácti let, má-li potřebné předpoklady pro výkon práv a povinností z rodičovské zodpovědnosti vyplývajících.“
(Zákon č. 94/1963 Sb., § 34)

1.2.6 Povinnosti dětí

Dítě, žijící s rodiči ve společné domácnosti, je povinno podle svých schopností jim pomáhat, je povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny. (Zákon č. 94/1963 Sb., §31)

„Dítě je povinno své rodiče ctít a respektovat.“ (Zákon č. 94/1963 Sb., §35)

Děti, které jsou schopny samy se uživit, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže potřebují. Každé dítě plní tuto vyživovací povinnost takovým dílem, jaký odpovídá poměru jeho možností, schopností, a majetkových poměrů ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních dětí. (Zákon č. 94/1963 Sb., §87)

1.3 Náhradní rodinná péče

Výchova dětí a péče o jejich příznivý vývoj je právem a povinností obou rodičů. Ne všichni rodiče se však chtějí nebo mohou o své děti starat. V situacích, kdy děti nemohou z nejrůznějších důvodů vyrůstat ve vlastní rodině, je třeba hledat optimální řešení a to formou náhradní výchovy, která je také obsahem činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí. (www.mpsv.cz)

Činností sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) je míněna ochrana práv dítěte, konkrétně hovoříme o právu na zdravý vývoj, řádnou výchovu a ochranu

oprávněných zájmů dítěte včetně zájmů majetkových a zájmu na funkční rodině. (Matoušek, 2003, s. 206).

Proto je tato kapitola věnována náhradní rodinné péči, osvětlení rozdílů mezi osvojením, pěstounstvím a poručenstvím.

1.3.1 Svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče

„Vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba se svěřením dítěte do své péče souhlasí. Podmínkou je, aby poskytovala záruku zdárné výchovy dítěte. Při výběru vhodné osoby dá soud zpravidla přednost příbuznému dítěte, ale může to být i někdo jiný, kdo je dítěti blízký, k němuž má dítě vytvořený citový vztah. Dítě může být svěřeno také do společné výchovy manželů. Soud při svém rozhodování vždy vymezi osobám, kterým dítě do výchovy svěřuje, rozsah jejich práv a povinností vůči dítěti.“ (Bubleová a kol., 2008, s. 5)

Svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiče se zabývá zákon o rodině č. 94/1963 Sb., §45.

1.3.2 Osvojení

Osvojení je chápáno jako optimální forma náhradní rodinné výchovy a péče. O osvojení rozhoduje soud, přičemž tomuto rozhodnutí musí vždy předcházet doba, kdy dítě žije v rodině osvojitelů (minimálně o tři měsíce). Během této doby se zjišťuje, zda budou dobře fungovat vztahy mezi osvojitelem a dítětem, zda jsou osvojitelé schopni starat se řádně o dítě a zda jsou schopni mu poskytnout vhodnou výchovu a vzdělání. Právní úpravu zabývající se osvojením neboli adoptací nalezneme v zákoně o rodině v § 63-77.

Ministerstvo práce a sociálních věcí na svých webových stránkách uvádí, že mezi osvojitelem a osvojencem vznikají vztahy jako mezi dětmi a jejich biologickými rodiči. Mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vznikají také příbuzenské vztahy, přičemž zanikají jakékoliv vztahy k původní rodině. Osvojitelé mají při výchově dítěte v plném rozsahu rodičovskou zodpovědnost (Zákon č. 94/1963 Sb., § 63 odst. 1). Do knihy narození matriky se namísto rodiče na základě pravomocného rozhodnutí soudu o osvojení запиše osvojitel, popřípadě osvojitelé. Dítě získává osvojením příjmení osvojitele.

Mezi osvojenecem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl, přičemž osvojením zanikají jakékoliv vztahy k původní rodině. Osvojitelé mají při výchově dítěte v plném rozsahu rodičovskou zodpovědnost (zákon č. 94/1963 Sb., § 63).

Do knihy narození matriky se namísto rodiče na základě pravomocného rozhodnutí soudu o osvojení zapisuje osvojitel, popřípadě osvojitelé. Dítě získává osvojením příjmení osvojitele. Mezi osvojenecem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl, přičemž osvojit lze jen dítě nezletilé. Podle ustálené soudní praxe a výkladu zákona o rodině je vyloučeno osvojení mezi sourozenci a mezi příbuznými v pokolení přímém. (www.mpsv.cz)

Bubleová a kol. ve své publikaci rozlišuje tři druhy osvojení:

- Osvojení - které je v mimořádných případech možné soudně zrušit.
- Osvojení nezrušitelné - na základě rozhodnutí soudu se v obou případech zapisují do rodného listu dítětem místo jejich rodičů. Toto osvojení nelze zrušit.

Pro nezrušitelné osvojení je stanovena minimální věková hranice osvojovaného dítěte jeden rok. V obou případech vzniká osvojením poměr příbuzenský. Osvojit dítě může manželská dvojice, manžel(ka) rodiče dítěte i osamělá osoba. Osvojiteli se mohou stát pouze fyzické osoby, které zaručují způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte a společnosti

- Osvojení dětí do ciziny a z ciziny, tj. mezinárodní osvojení - tato forma náhradní rodinné péče je možným řešením v případě, že se pro dítě nedaří najít náhradní rodinu v zemi původu. Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého 29. 5. 1993. V České republice vstoupila tato úmluva v platnost 1. 6. 2000 a spolu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, umožňuje osvojení dětí do ciziny a z ciziny. U nás funkci zprostředkovatele plní Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. (Bubleová a kol., 2008, s. 6)

Osvojit lze pouze podle Zákona o rodině to dítě, které je narozené, nezletilé a právně volné. První podmínka je zcela jasná, nelze osvojit dítě, které ještě není na světě. Existují případy, kdy je matka zcela rozhodnuta, že poskytne své zatím nenarozené dítě k adopci, avšak po porodu si vše rozmyslí a od adopce odstoupí, což je naprosto přirozené. Nezletilost je další logickou podmínkou, nelze rozhodovat o právně dospělém člověku, ten se za sebe rozhoduje sám. Matoušek uvádí, že psychologickým limitem pro osvojení dítěte je hranice školního věku dítěte (Matoušek, 2003, s. 139). Starší děti už mohou mít problém s adaptací nejen na prostředí, ale především na to, že mají náhle nové rodiče. Třetí důležitou podmínkou je právní volnost dítěte, kterou stanoví soud za určitých okolností. Za prvé je to v případech, kdy rodiče o dítě po dobu minimálně šesti měsíců neprojevují opravdový zájem, dítě nenavštěvují, neplní pravidelně a dobrovolně vyživovací povinnost nebo nevynakládají snahu o napravení svých poměrů, aby se dítě mohlo vrátit do jejich péče, pak není k osvojení nutný jejich souhlas. Dále se jedná o právě narozené děti, o které byly po narození odloženy a do dvou měsíců od narození o ně rodiče neprojevili zájem, ačkoliv jim v tom nebránila žádná překážka. (Zákon č. 94/1953 Sb., o rodině)

Právně volné jsou také děti, jejichž rodiče dali k osvojení souhlas. Dále pak děti, jejichž rodiče zemřeli nebo byli zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo způsobilosti k právním úkonům. Pokud je dítě starší a dokáže posoudit dosah adopce, je důležitý i jeho názor a souhlas. (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině)

1.3.3 Pěstounství

Do pěstounské péče jsou svěřovány děti, které jsou v kontaktu se svými rodiči, a ti přitom nedali souhlas k adopci. V praxi to mohou být případy, kdy rodiče o dítě projevují zájem, ale nejsou v situaci, kdy by se o dítě mohli řádně starat, a je pravděpodobné, že tato situace bude trvat i v budoucnu.

Pěstounskou péči financuje a garantuje stát. Pěstouni dostávají od státu určitou finanční podporu, jež má pěstounům usnadnit péči o dítě jim svěřené. O svěření dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud (Matoušek 2003, s.143), zjišťuje při tom veškeré skutečnosti. díky kterých rozhodne, zda je pěstounská péče pro konkrétní dítě vhodná.

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a zaniká zletilostí dítěte. Může být také zrušena, a to jen rozhodnutím soudu, který jí může zrušit jen z důležitých důvodů. Učiní tak vždy, jestliže o to požádá pěstoun. Soud při rozhodování spolupracuje s OSPOD. Orgán sociálně-právní ochrany dětí posuzuje, zda je osoba mající zájem o svěřeni dítěte do pěstounské péče, k vykonávání této činnosti vhodná. Na návrh OSPOD svěřuje soud dítě do pěstounské péče, přičemž soud je povinen nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda trvají důvody pro svěřeni dítěte do pěstounské péče, k čemuž je mu materiál poskytován orgánem sociálně-právní ochrany dětí. (Zákon č.94/1963 Sb., §45a – 45d)

Pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat, přičemž při péči o dítě vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Pěstoun nemá vyživovací povinnost k dítěti. Právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti má jen v běžných věcech, neboť toto právo nadále náleží biologickým rodičům, pokud ovšem nejsou v rodičovské zodpovědnosti omezeni, nebo pokud jí nejsou zbaveni nebo není její výkon pozastaven. Považuje-li pěstoun rozhodnutí zákonného zástupce dítěte za dítěti škodlivé nebo pokud není v souladu se zájmem dítěte, může se domáhat rozhodnutí soudu. Dítě může být svěřeno též do společné pěstounské péče manželů. (www.mpsv.cz)

Pěstounská péče bývá nejčastěji poskytována rodinou žijící ve vlastním bytě nebo rodinném domě. Existují však také zvláštní zařízení pro poskytování pěstounské péče, která jsou zřizovaná obcemi nebo nestátními organizacemi. V takovém případě hovoříme o tzv. skupinové pěstounské péči (Matoušek, 2003, s. 144). Zvláštním typem zařízení pěstounské péče jsou SOS dětské vesničky. V České republice vznikla první vesnička v roce 1969 v Karlových Varech – Doubí. V současné době v České republice fungují tři sos dětské vesničky, a to v Karlových Varech, v Brně a ve Chvalkově. „Z pohledu českých zákonů představují SOS dětské vesničky zařízení pro výkon pěstounské péče. Děti do své péče získávají pěstouni a SOS dětské vesničky jim zajišťují veškerý potřebný servis – rodinný dům (vždy jen pro jednu rodinu), odbornou psychologickou a pedagogickou pomoc, finanční podporu účasti dětí na různých volnočasových aktivitách (zájmové kroužky, prázdninové tábory, lyžařské kurzy) apod.“ (www.sos-vesnicky.cz)

Základem vesniček je několik domů, které jsou součástí města. V domech je několik bytů, kde žije matka spolu s pěti až sedmi dětmi různého věku. Matoušek uvádí, že důvodem současné kritiky vesniček je, že děti nemají dostatečný mužský vzor, ten je zprostředkován pouze osobou správce nebo vedoucího, což mnozí vnímají jako nedostačující. Dalším bodem kritiky je fakt, že matky jsou vybírány z žen, které nemají zájem o soužití s mužem (Matoušek, 2003, s. 220). Vzhledem k tomu, že mužský vzor je pro dítě, zejména pro chlapce velmi důležitým prvkem ve výchově, je tato kritika oprávněná. Je pravdou, že mužský vzor může mít dítě v učiteli nebo ve vedoucím zájmového kroužku, také je pravda, že mnoho dětí vyrůstá bez otce a nemusí být nijak závažně poškozeny. Na druhou stranu by pěstounská péče měla pro dítě zajistit co nejlepší podmínky pro jeho vývoj, proto je lepší, vyrůstá-li dítě v rodině s náhradní matkou a s náhradním otcem.

1.3.4 Poručenství

Podle Zákona o rodině je poručník dítěti stanoven, v případě, že jeho rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo biologičtí rodiče dítěte nemají způsobilost k právním úkonům. (Zákon č.94/1969 Sb., o rodině)

Poručníkem může být fyzická osoba či orgán sociálně-právní ochrany dětí, jež je určován vždy soudem. Soud dává přednost té osobě (pokud je to v zájmu dítěte), kterou určili rodiče, přičemž je v potaz brán ohled na zájem dítěte. V situaci, kdy rodiče poručníka nestanovili, vybírá soud někoho z příbuzných nebo některou z osob, která je dítěti blízká. Poručník má za úkol dítě vychovávat, zastupovat jej a spravovat jeho majetek místo rodičů (Zákon č. 94/1963 Sb., §78). *„Pokud soudem ustanovený poručník bude o dítě osobně pečovat a naplňovat všechny složky rodičovské zodpovědnosti, nastupuje namísto rodičů téměř v celém rozsahu. Pak je možné řadit poručenství do forem náhradní výchovy, a to do forem náhradní rodinné péče. V případě osobní péče o dítě jsou poručník i dítě (poručenec) zabezpečeni dávkami státní sociální podpory za stejných podmínek jako pěstoun a dítěte svěřené do pěstounské péče.“* (www.mpsv.cz)

Na vztahy poručníka a dítěte se přiměřeně vztahují ustanovení o právech a povinnostech rodičů a dětí, funkce poručníka ale nezakládá poručníkovi vyživovací

povinnost vůči dítěti. (Zákon č. 94/1963 Sb., § 81) Zásadní rozhodnutí ohledně výchovy dítěte či správy jeho majetku musí schvalovat soud, stejně jako je tomu u pěstounské péče. Poručník soudu zodpovídá za správné plnění své funkce a je povinen pravidelně podávat zprávy o dítěti a předkládat účty ze správy jeho jmění (Matoušek, 2003, s. 153) pokud ovšem výnosy nepřesahují náklady na výchovu a výživu poručenice. Soud může také poručníkovi přiznat na jeho žádost přiměřenou odměnu ze jmění dítěte, pokud je správa jmění spojena se značnou námahou. (www.mpsv.cz)

1.3.5 Ústavní výchova

„Zákonné vymezení důvodů nařízení ústavní výchovy nalezneme v ustanovení §46 zákona o rodině, kde je stanoveno, že v případě, že je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě či z jiných důvodů nemohou rodiče výchovu zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu, přičemž je nejprve povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.“ (Bittner a kol., 2007, s. 29)

Pokud dítě nemůže být umístěno do některé z výše uvedených forem náhradní rodinné péče, ukládá § 46 odst. 2 zákona o rodině soudu zkoumat, zda by nebylo vhodné dítě umístit do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (§ 42 zákona o sociálně-právní ochraně dětí).

V případě nařízení ústavní výchovy nebo umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc má soud povinnost nejméně jednou za 6 měsíců přezkoumat, zda trvají důvody pro nařízení tohoto opatření nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. V rámci přezkoumávání si soud zejména vyžádá zprávy od příslušného orgánu sociálně-právní ochrany, musí si opatřit vyjádření dítěte, je-li to možné s ohledem na věk a rozumovou vyspělost dítěte, a vyzve rovněž rodiče k vyjádření jejich stanoviska. Ústavní výchova může být nařízena jen u nezletilého dítěte a z důležitých důvodů ji může soud prodloužit až o 1 rok po dosažení jeho zletilosti. (www.mpsv.cz)

1 . 4 Systém sociálního zabezpečení

Každá osoba vykonávající pracovní činnost v ČR je pojištěna u České správy sociálního zabezpečení. Je zákonnou povinností zaměstnavatele, odvádět z platu zaměstnance příspěvek na sociální pojištění. Z hrubého platu zaměstnance strhává pro tyto účely 6,5%. Zaměstnavatel sám platí za zaměstnance sociální pojištění ve výši 25% jeho hrubého platu. Tento systém má lidem poskytnout podporu v životních situacích, které tuto podporu vyžadují, ve formě výplaty sociálních dávek nebo poskytováním služeb. (www.ec.europa.eu)

Systém sociálního zabezpečení v ČR je postaven na 3 pilířích.

- 1) Povinné sociální pojištění - kryje dávky v době nemoci, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a důchodové pojištění.
- 2) Státní sociální podpora – tou se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin.
- 3) Sociální pomoc - je poskytována občanům, kteří jsou ve stavu nouze, který jim brání v uspokojování jejich potřeb v nezbytném či přiměřeném rozsahu. (www.ec.europa.eu)

Z pojištění se poskytují tyto dávky:

- a) nemocenské,
- b) peněžitá pomoc v mateřství,
- c) ošetřovné,
- d) vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. (zákon č. 187/2006 Sb., §4)

Oblast sociálního zabezpečení vykonává jako orgán státní správy Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen ČSSZ). Kompetence ČSSZ jsou upraveny zákonem č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. Podle zákona plní ČSSZ tyto úkoly :

- 1) rozhoduje o dávkách důchodového pojištění a zařizuje výplaty těchto dávek,
- 2) rozhoduje o povinnosti občana vrátit dávku důchodového pojištění poskytnutou neprávem nebo v nesprávné výši, pokud je o této dávce oprávněna rozhodovat,
- 3) rozhoduje o povinnosti organizace nahradit neprávem vyplácené částky na dávce důchodového pojištění, pokud je o této dávce oprávněna rozhodovat,

- 4) rozhoduje o odvoláních ve věcech, v nichž v prvním stupni rozhodla okresní správa sociálního zabezpečení,
- 5) rozhoduje o odstranění tvrdostí, které by se vyskytly při provádění sociálního zabezpečení, pokud jí bylo v jednotlivých případech svěřeno,
- 6) vybírá pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti podle zvláštního zákona,
- 7) jedná před soudem v řízení o přezkoumání rozhodnutí ve věcech sociálního zabezpečení,
- 8) plní úkoly při výplatě dávek sociálního zabezpečení do ciziny,
- 9) řídí a kontroluje činnost okresních správ sociálního zabezpečení,
- 10) dává souhlas ke změně pobytu práce neschopného občana při jeho odjezdu do ciziny,
- 11) zajišťuje vydávání tiskopisů předepsaných podle zákona. (www.cssz.cz)

1.4.1 Nemocenské pojištění

Cílem dávek nemocenského pojištění je finanční zabezpečení ekonomicky aktivních občanů v okamžiku, kdy kvůli nemoci nebo mateřství ztratí krátkodobě výdělek. Účast na nemocenském pojištění zaměstnanců vzniká ze zákona a je povinná. Osoby samostatně výdělečně činné si mohou platit nemocenské pojištění dobrovolně. Z hlediska nemocenského pojištění se nerozlišuje, zda zaměstnanec je občanem České republiky nebo jiného státu. Nemocenského pojištění mohou být účastny jen osoby, které pracují v České republice pro zaměstnavatele se sídlem na území České republiky. Zaměstnanci, kteří jsou činní pro zaměstnavatele, kteří nemají na území ČR sídlo, jsou v ČR pojištěni, pokud má zaměstnavatel sídlo na území státu EU nebo na území státu, s nímž ČR uzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení. (www.cssz.cz)

1.4.2 Peněžité pomoci v mateřství

Základní podmínkou nároku na peněžitou pomoc v mateřství (dále jen PPM) je účast pojištěnce na pojištění (tj. např. trvání pojištěného zaměstnání) alespoň 270 kalendářních dní v posledních dvou letech přede dnem nástupu na PPM. (zákon

č. 187/2006 Sb., §32, odst.2) Nástupem se rozumí den, který si pojištěnka sama určí v období od počátku 8.-6. týdne před očekávaným dnem porodu, popř. den porodu, ke kterému došlo před nástupem na PPM. Jestliže si pojištěnka tento den v tomto období neurčí, rozumí se dnem nástupu na PPM počátek 6. týdne před očekávaným dnem porodu. (www.cssz.cz)

Nárok na peněžitou pomoc v mateřství má:

- a) pojištěnka, která porodila dítě; před porodem má v době nejdříve od počátku osmého týdne před očekávaným dnem porodu nárok na peněžitou pomoc v mateřství těhotná pojištěnka,
- b) pojištěnec, pokud převzal dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu,
- c) pojištěnec, který pečuje o dítě, jehož matka zemřela,
- d) pojištěnec, který o dítě pečuje a je otcem dítěte nebo manželem ženy, která dítě porodila, pokud matka dítěte nemůže nebo nesmí o dítě pečovat pro závažné dlouhodobé onemocnění, pro které byla uznána dočasně práce neschopnou a nemá nárok na výplatu peněžité pomoci v mateřství
- e) pojištěnec, který pečuje o dítě a je otcem dítěte nebo manželem ženy, která dítě porodila, pokud s matkou dítěte uzavřel písemnou dohodu, že bude pečovat o dítě; tuto dohodu lze uzavřít s účinkem na dobu nejdříve od počátku sedmého týdne po porodu dítěte. (zákon č. 187/2006 Sb., §32, odst.1)

Nárok na dávku má i žena, která nastoupí na PPM po skončení zaměstnání v ochranné lhůtě. Ochranná lhůta u žen, jejichž pojištění (zaměstnání) skončilo v době těhotenství, činí 180 kalendářních dnů ode dne zániku pojištění; pokud však pojištění trvalo kratší dobu, činí ochranná lhůta jen tolik kalendářních dnů, kolik dnů pojištění trvalo. Pokud pojištění nezanklo v době těhotenství, činí ochranná lhůta 7 kalendářních dnů ode dne zániku nemocenského pojištění (pokud pojištění trvalo alespoň po tuto dobu). Ochranná lhůta však neplyne z některých pojištěných činností (např. z dohod o provedení práce, ze zaměstnání malého rozsahu). Do doby účasti na nemocenském pojištění pro nárok na PPM se započítává doba studia na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole považovaná za soustavnou přípravu na budoucí povolání pro účely důchodového pojištění, jestliže toto studium bylo úspěšně

ukončeno. Započítává se též doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, pokud byl tento důchod odňat a po odnětí tohoto důchodu vznikla, popř. dále trvala pojištěná činnost. (www.cssz.cz)

Podpůrčí doba (doba poskytování dávky) u PPM začíná nástupem na PPM. Podpůrčí doba činí 28 týdnů u pojištěnky, která porodila, a to i v případě, že se jedná o zaměstnankyni, která je neprovdaná, ovdovělá, rozvedená či z jiných vážných důvodů osamělá. U pojištěnky, která porodila zároveň dvě nebo více dětí činí podpůrčí doba 37 týdnů, přičemž po uplynutí 28 týdnů podpůrčí doby PPM náleží, jen jestliže pojištěnka dále pečuje alespoň o dvě z těchto dětí. U pojištěnce, pokud převzal dítě do péče (např. z důvodu smrti matky) činí podpůrčí doba 22 týdnů. Pokud tento pojištěnec pečuje zároveň o dvě nebo více dětí, činí podpůrčí doba 31 týdnů, přičemž po uplynutí 22 týdnů podpůrčí doby PPM náleží, jen jestliže pojištěnec dále pečuje alespoň o dvě z těchto dětí. (zákon č. 187/2006 Sb., §33)

Výše PPM činí 70 % redukováného denního vyměřovacího základu za kalendářní den. (zákon č. 187/2006 Sb., §37) Denní vyměřovací základ se u PPM zjistí tak, že se započitatelný příjem zúčtovaný v rozhodném období (zpravidla období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém zaměstnankyně nastoupila na mateřskou dovolenou) dělí počtem „započitatelných“ kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období. Takto stanovený průměrný denní příjem podléhá redukcí, která se u PPM provede tak, že částka do první redukční hranice se počítá 100 %, z částky nad první redukční hranici do druhé redukční hranice se počítá 60 %, z částky nad druhou redukční hranici do třetí redukční hranice se počítá 30 % a k částce nad třetí redukční hranici se nepřihlíží. (www.cssz.cz)

1.4.3 Ošetřovné

Nárok na ošetřovné má zaměstnanec, který nemůže vykonávat v zaměstnání práci z důvodu:

a) ošetřování

1. dítěte mladšího 10 let, pokud toto dítě onemocnělo nebo utrpělo úraz;

2. jiného člena domácnosti, jehož zdravotní stav z důvodu nemoci nebo úrazu vyžaduje nezbytně ošetřování jinou fyzickou osobou, nebo členky domácnosti, která porodila, jestliže její stav v době bezprostředně po porodu vyžaduje nezbytně ošetřování jinou fyzickou osobou;

b) péče o dítě mladší 10 let, protože

1. školské zařízení nebo zvláštní dětské zařízení, popřípadě jiné obdobné zařízení pro děti, v jehož denní nebo týdenní péči dítě jinak je, nebo škola, jejímž je žákem, jsou uzavřeny z nařízení příslušného orgánu z důvodu havárie, mimořádného opatření při epidemii nebo jiné nepředvídané události;

2. dítě nemůže být pro nařízenou karanténu v péči školského zařízení nebo zvláštního dětského zařízení, popřípadě jiného obdobného zařízení pro děti, v jehož denní nebo týdenní péči dítě jinak je, nebo docházet do školy;

3. fyzická osoba, která jinak o dítě pečuje, onemocněla, utrpěla úraz, porodila nebo jí byla nařízena karanténa, a proto nemůže o dítě pečovat. (zákon č. 187/2006 Sb., §39)

Zaměstnanec nemá nárok na ošetřovné z důvodu ošetřování dítěte nebo péče o ně, jestliže jiná fyzická osoba má z důvodu péče o toto dítě nárok na výplatu PPM nebo má nárok na rodičovský příspěvek; to neplatí, pokud tato jiná osoba onemocněla, utrpěla úraz, nastaly u ní situace zákonem stanovené, porodila nebo jí byla nařízena karanténa, a proto nemůže o dítě pečovat. V témže případě ošetřování (péče) náleží ošetřovné jen jednou a jen jednomu z oprávněných nebo postupně dvěma oprávněným, jestliže se v témže případě ošetřování (péče) vystřídají. Vystřídání je možné jen jednou. (www.cssz.cz)

Podpůrčí doba u ošetrovného činí nejdéle

- a) 9 kalendářních dnů,
- b) 16 kalendářních dnů, jde-li o osamělého zaměstnance, který má v trvalé péči aspoň jedno dítě ve věku do 16 let, které neukončilo povinnou školní docházku. (zákon č. 187/2006 Sb., §40)

Výše ošetrovného od prvního kalendářního dne činí 60 % redukovaného denního vyměřovacího základu za kalendářní den. Denní vyměřovací základ se pro účely ošetrovného stanoví a redukuje stejným způsobem, jako při výpočtu nemocenského. (www.cssz.cz)

1.4.4 Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Nárok na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství má

- a) těhotná zaměstnankyně, která je převedena na jinou práci, protože práce, kterou předtím konala, je zakázána těhotným ženám nebo podle rozhodnutí ošetřujícího lékaře ohrožuje její těhotenství,
 - b) zaměstnankyně, která je v období do konce devátého měsíce po porodu převedena na jinou práci, protože práce, kterou předtím konala, je zakázána matkám do konce devátého měsíce po porodu nebo podle rozhodnutí ošetřujícího lékaře ohrožuje její zdraví nebo mateřství,
 - c) zaměstnankyně, která kojí a je převedena na jinou práci, protože práce, kterou předtím konala, je zakázána kojícím ženám nebo podle rozhodnutí ošetřujícího lékaře ohrožuje její zdraví nebo schopnost kojení,
 - d) těhotná příslušnice, příslušnice do konce devátého měsíce po porodu nebo příslušnice, která kojí, jestliže byla odvolána z dosavadního služebního místa, neboť to vyžaduje její bezpečnost a ochrana zdraví při práci, a byla ustanovena na jiné služební místo,
- pokud dosahuje bez svého zavinění nižšího započitatelného příjmu, než před tímto převedením na jinou práci nebo ustanovením na jiné služební místo. Ke snížení započitatelného příjmu z důvodu kratší pracovní doby nebo doby služby se nepřihlíží. (zákon č. 187/2006 Sb., §42, odst. 1)

Nárok na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství nemá zaměstnankyně, pokud je

- a) činná na základě dohody o pracovní činnosti,
- b) odsouzenou ve výkonu trestu odnětí svobody zařazenou do práce,
- c) účastna pojištění z důvodu výkonu zaměstnání malého rozsahu,
- d) dobrovolnou pracovníčkou pečovatelské služby,
- e) žákyní nebo studentkou, pokud zaměstnání spadá výlučně do období školních prázdnin nebo prázdnin,
- f) zahraničním zaměstnancem. (zákon č. 187/2006 Sb., §42, odst. 4)

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství (dále jen VPTM) se stanoví jako rozdíl redukováného denního vyměřovacího základu zjištěného ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci a průměru jejích započitatelných příjmů připadajících na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení. U VPTM se postupuje při stanovení a redukcii denního vyměřovacího základu stejně jako u peněžité pomoci v mateřství.

Některé skupiny zaměstnankyň nemají vzhledem k charakteru vykonávané činnosti na VPTM nárok (např. zaměstnankyně zaměstnané na základě zaměstnání malého rozsahu, zaměstnankyně zaměstnané na základě dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce či členky kolektivních orgánů právnické osoby. (www.cssz.cz))

1.5 Hmotná nouze

System pomoci v hmotné nouzi je moderní formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Je jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení. Vychází z principu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá. (www.mpsv.cz)

O dávkách pomoci v hmotné nouzi rozhodují a vyplácejí je příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR. (www.mpsv.cz) Pro účely posuzování stavu hmotné nouze se příjmy a sociální a majetkové poměry osoby, která žádá o dávku, posuzují společně s příjmy a sociálními a majetkovými poměry dalších osob. Okruh

těchto společně posuzovaných osob se posuzuje podle zákona o životním a existenčním minimu, pokud tento zákon nestanoví jinak. Osoba se nachází v hmotné nouzi, není-li dále, jestliže její příjem a příjem společně posuzovaných osob

a) po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí, přičemž si nemůže tento příjem zvýšit vzhledem ke svému věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů vlastním přičiněním a zabezpečení jejích základních životních podmínek je tak vážně ohroženo, nebo

b) dosahuje sám nebo spolu s příspěvkem na živobytí částek živobytí, ale nepostačuje k zabezpečení odůvodněných nákladů na bydlení a služby s bydlením bezprostředně spojené. (zákon č.111/2006, Sb., §2, odst. 2)

Za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, která nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky

a) k úhradě nezbytného jednorázového výdaje, spojeného zejména se zaplacením správního poplatku při prokázané ztrátě osobních dokladů, při vydání duplikátu rodného listu nebo dokladů potřebných k přijetí do zaměstnání, s úhradou jízdného v případě ztráty peněžních prostředků, a v případě nezbytné potřeby s úhradou noclehu, nebo

b) na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a na základní vybavení domácnosti a odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte. (zákon č.111/2006, Sb., §2, odst. 5)

Za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, která v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením, jestliže zejména

a) je propuštěna z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody,

b) je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěna ze zdravotnického zařízení, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti,

c) je propuštěna ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech,

d) nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší, nebo

e) je osobou, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.
(zákon č.111/2006, Sb., §2, odst. 6)

Osobou v hmotné nouzi není osoba, která

a) není v pracovním nebo obdobném vztahu ani nevykonává samostatnou výdělečnou činnost a není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání,

b) je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání déle než 12 měsíců, nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti, podporu při rekvalifikaci, ani na mzdové nároky podle zákona o ochraně zaměstnanců a odmítla bez vážných důvodů vykonávat veřejně prospěšné práce nebo krátkodobé zaměstnání, které odpovídá jejímu zdravotnímu stavu a dopravní dosažitelnosti zaměstnání, anebo odmítla účast v cíleném programu k řešení zaměstnanosti,

c) prokazatelně neprojevuje dostatečnou snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním,

d) je osobou samostatně výdělečně činnou nebo spolupracující osobou a její příjem po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí proto, že se nepřihlásila k nemocenskému pojištění, a proto nemá dávky z tohoto pojištění,

e) je osobou, které byla za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky uložena sankce podle zvláštního právního předpisu, a to po dobu 3 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení sankce,

f) nastoupila výkon trestu odnětí svobody nebo byla vzata do vazby a tato skutečnost trvala po celý kalendářní měsíc,

g) je umístěna k celoročnímu pobytu v ústavu sociální péče nebo obdobném zařízení, nebo

h) je umístěna ve zdravotnickém zařízení ústavní péče nebo obdobném zařízení, kde je jí poskytována sociální péče, a tato skutečnost trvá po celý kalendářní měsíc. (zákon č.111/2006, Sb., §3)

Orgány pomoci v hmotné nouzi jsou

- 1) pověřené obecní úřady,
- 2) obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- 3) krajské úřady,
- 4) Ministerstvo práce a sociálních věcí. (zákon č.111/2006, Sb., §6)

Dávkami hmotné nouze jsou

- 1) příspěvek na živobytí,
- 2) doplatek na bydlení,
- 3) mimořádná okamžitá pomoc (zákon č.111/2006, Sb., §4)

1.5.1 Příspěvek na živobytí

Je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi, jež pomáhá osobě či rodině při nedostatečném příjmu. Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení příjem této osoby či rodiny nedosahuje částky živobytí. Částka živobytí je pak stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností. Pro stanovení živobytí rodiny se jednotlivé částky živobytí osob sčítají. Částka živobytí se odvíjí od částek existenčního a životního minima. Částka živobytí u osoby, která dluží na výživném pro nezletilé dítě částku vyšší než trojnásobek stanovené měsíční splátky, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování. Částka živobytí u osoby, která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a v posledních 6 kalendářních měsících před podáním žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi jí byl skončen základní pracovněprávní vztah z důvodu porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jí vykonávané práci zvláště hrubým způsobem nebo s ní byl skončen jiný pracovní vztah z obdobného důvodu, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování. Částka živobytí u osoby, které je poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení po celý kalendářní měsíc, činí částku existenčního minima, případně zvýšenou z důvodu dietního stravování. (www.mpsv.cz)

Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení.

Přiměřené náklady na bydlení jsou odůvodněné náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 % příjmu osoby či rodiny. (www.mpsv.cz)

1.5.2 Doplatek na bydlení

Tato dávka pomoci v hmotné nouzi řeší nedostatek příjmu k uhrazení nákladů na bydlení v případě, že nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory.

Dávka je poskytována nájemci nebo vlastníku bytu, který má nárok na příspěvek na živobytí. Zákon umožňuje poskytnout doplatek na bydlení i ve výjimečných případech, kdy žadatel nemá nárok na příspěvek na živobytí, případně i žadateli, který využívá jinou než nájemní formu bydlení. Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií) zůstala osobě či rodině částka živobytí.

Výplata doplatku na bydlení je časově omezena na 84 měsíce v období posledních 10 kalendářních let. Toto omezení neplatí pro domácnosti sestávající výlučně z osob starších 70 let a pro osoby se zdravotním postižením, které bydlí v pro ně postavených nebo upravených bytech. (www.mpsv.cz)

1.5.3 Mimořádná okamžitá pomoc

Prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci může být poskytnuta pomoc v situacích nepříznivého a mimořádného charakteru, kdy je potřeba poskytnout pomoc bezprostředně. (www.portal.mpsv.cz) Zákon stanovuje šest takovýchto situací:

- 1) Nejsou plněny podmínky pro poskytnutí opakovaných dávek, ale v případě neposkytnutí pomoci osobě hrozí vážná újma na zdraví. Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do výše existenčního minima (v případě nezaopatřeného dítěte do životního minima).
- 2) Postižení vážnou mimořádnou událostí jako např. živelní pohroma, větrná pohroma, ekologická havárie či požár. Dávku lze poskytnout až do výše 15ti násobku částky životního minima jednotlivce, tzn. až do výše 51 150 Kč.

- 3) Nedostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje spojeného např. se zaplacením poplatku za vystavení duplikátů osobních dokladů nebo v případě ztráty peněžních prostředků. Dávku lze poskytnout až do výše tohoto jednorázového výdaje.
- 4) Nedostatek prostředků k nákupu nebo opravě předmětů dlouhodobé potřeby. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10ti násobku částky životního minima jednotlivce, tzn. až do částky 34 100 Kč.
- 5) Nedostatek prostředků k uhrazení odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10ti násobku částky životního minima jednotlivce, tzn. až do částky 34 100 Kč.
- 6) Ohrožení sociálním vyloučením. Jedná se např. o situace osob vracejících se z vězení, z dětského domova či z pěstounské péče po dosažení zletilosti nebo po ukončení léčby chorobných závislostí. Dávku lze poskytnout až do výše 1 000 Kč. V průběhu roku může být dávka poskytnuta opakovaně, součet však nesmí překročit 4 násobek částky životního minima jednotlivce, tzn. maximálně částku 13 640 Kč. (www.mpsv.cz)

1. 6 Dávky státní sociální podpory

Dávky státní sociální podpory jsou rozděleny na dvě skupiny, na dávky testované, které jsou poskytovány v závislosti na příjmu a dávky netestované, při nichž není brán ohled na finanční situaci.

Testované dávky

Mezi testované dávky řadíme přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Testované dávky státní sociální podpory se přiznávají oprávněným osobám, které splňují zákonem stanovené podmínky a o dávku požádají příslušný úřad. Dávky se poskytují v závislosti na výši příjmu a za podmínky, že oprávněná osoba

a osoby s ní společně posuzované splňují podmínku hlášení k trvalému pobytu na území ČR. (zákon č. 117/1995 Sb. § 3)

Na testované dávky je nárok tehdy, jestliže příjem rodiny nepřevyšuje stanovené částky životního minima, respektive jejich násobky. (Vybíhal, 2001)

1.6.1 Přídavek na dítě

Jedná se o dlouhodobou dávku, která je poskytována rodinám s dětmi s cílem pomoci jim krýt náklady spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Při poskytování dávky je testován příjem rodiny v předchozím kalendářním roce. (Krebs, 2002) Do příjmu rodiny je započítáván rodičovského příspěvek.

Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40. (zákon č. 117/1995 Sb. § 17)

Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte.

Věk nezaopatřeného dítěte	Výše přídavku na dítě v Kč měsíčně
Do 6 let věku	500
6 – 15 let	610
15 – 26 let	700

(www.mpsv.cz)

Výplata přídavku na dítě

Přídavek na dítě náležející zletilému nezaopatřenému dítěti se vyplácí tomuto dítěti. (zákon č. 117/1995 Sb. § 17). Oprávněnou osobou je nezaopatřené dítě. (Vybíhal, 2001)

Přídavek na dítě náležející nezletilému nezaopatřenému dítěti se vyplácí osobě, která má dítě v přímém zaopatření, a to do konce kalendářního měsíce, v němž nezaopatřené dítě dovršilo zletilosti. Přídavek na dítě se zletilému nezaopatřenému dítěti vyplácí od splátky přídavku na dítě náležející za kalendářní měsíc následující po měsíci, v němž dovršilo zletilosti. Přídavek na dítě se zletilému nezaopatřenému dítěti vyplácí prostřednictvím poštovní poukázky nebo převodem na bankovní účet, pokud toto dítě nesdělí jiný způsob výplaty. Má-li nezletilé nezaopatřené dítě v přímém zaopatření více osob, vyplácí se přídavek na dítě osobě určené na základě

dohody těchto osob. Nedohodnou-li se tyto osoby, určí úřad práce, který o přídavku na dítě rozhoduje, které z těchto osob se bude přídavek na dítě vyplácet. (zákon č. 117/1995 Sb. § 19)

1.6.2 Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení je dávkou státní sociální podpory poskytovanou na náhradu části nákladů spojených s bydlením bez ohledu na to, o jakou formu bydlení se jedná. (Vybíhal, 2001) Příspěvek na bydlení je poskytován bez ohledu na to, v jakém bytě oprávněná osoba bydlí, zda je o byt obecní, družstevní, v soukromém vlastnictví nebo zda jde o byt ve vlastním domě a jaké jsou skutečné náklady na bydlení. (Krebs, 2002)

Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu, jestliže jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, a součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení. (zákon č. 117/1995 Sb. § 23)

Poskytování příspěvku na bydlení podléhá testování příjmu rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. (Krebs, 2002)

Výše příspěvku na bydlení činí za kalendářní měsíc rozdíl mezi normativními náklady na bydlení a rozhodným příjmem rodiny vynásobeným koeficientem 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientem 0,35. (zákon č. 117/1995 Sb. § 27) Přičemž normativní náklady na bydlení jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení podle velikosti obce a počtu členů domácnosti. Zahrnují pro nájemní byty částky nájemného v souladu se zákonem o nájemném a pro družstevní byty a byty vlastníků obdobné náklady. Dále jsou do nich zahrnuty ceny služeb a energií. Normativní náklady na bydlení jsou propočítány na přiměřené velikosti bytů pro daný počet osob v nich trvale bydlících. Výše částek normativních nákladů na bydlení podle zákona č. 117/1995, Sb. § 26 odst. 1 písm. a) a b) zákona pro období od 1. ledna 2012 do 31. prosince 2012 jsou k nahlédnutí v příloze č.1. (www.portal.mpsv.cz)

Výplata příspěvku na bydlení je časově omezena na 84 měsíců v období posledních 10ti kalendářních let. Toto omezení neplatí pro domácnosti sestávající

vylučně z osob starších 70 let a pro osoby se zdravotním postižením, které bydlí v pro ně postavených nebo upravených bytech. (www.mpsv.cz)

1.6.3 Porodné

Nárok na porodné má, nepřevyšuje-li rozhodný příjem v rodině součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40, žena, která porodila své první živé dítě nebo které se současně s prvním živě narozeným dítětem narodilo další živé dítě nebo děti. (zákon č. 117/1995 Sb. § 44) Do rozhodného příjmu rodiny se nezapočítává rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. (www.mpsv.cz)

Jestliže žena, která dítě porodila, zemřela, splnila podmínky nároku na porodné a dávka jí nebo jiné osobě nebyla vyplacena, má na porodné nárok otec dítěte. Nárok na porodné má rovněž osoba, která převzala dítě mladší jednoho roku do trvalé péče nahrazující péči rodičů, za stejných podmínek (rozhodný příjem rodiny do 2,4 násobku životního minima, první dítě nebo současně narozené děti). Porodné náleží v rodině pouze jednou, a to buď na první živě narozené nebo na první dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů. (www.portal.mpsv.cz)

Porodné je stanoveno pevnou částkou a činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě. Narodilo-li se s prvním živě narozeným dítětem další živě narozené dítě nebo děti, činí výše porodného 19 500 Kč. Porodné se vyplácí jednorázově. (zákon č. 117/1995 Sb. § 46)

Netestované dávky

Netestované dávky jsou dávky poskytované bez závislosti na výši příjmu. Do této kategorie řadíme rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče a pohřebné.

1.6.4 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek není závislý na výši příjmu. Je to dávka, která má umožnit rodiči, aby se věnoval péči o dítě osobně a celodenně, zpravidla místo zaměstnání. Oprávněnou osobou je rodič. (Vybíhal, 2001)

Rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, má nárok na rodičovský příspěvek nejdéle do 4 let věku

tohoto dítěte, a to nejdéle do doby, kdy byla na rodičovském příspěvku vyplacena z důvodu péče o totéž nejmladší dítě v rodině celková částka 220 000 Kč, není-li dále stanoveno jinak. Pro stanovení nároku a výše rodičovského příspěvku je rozhodující výše denního vyměřovacího základu pro stanovení peněžité pomoci v mateřství nebo nemocenského v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte podle zákona o nemocenském pojištění. (zákon č. 117/1995 Sb. § 30)

Rodič může volit výši rodičovského příspěvku, jestliže lze alespoň jednomu z rodičů v rodině stanovit k datu narození nejmladšího dítěte v rodině 70 % 30ti násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč až do částky 11 500 Kč měsíčně, s tím, že zvolená výše rodičovského příspěvku nesmí přesáhnout 70 % 30ti násobku denního vyměřovacího základu. V případě, že u každého z rodičů lze stanovit ke dni narození dítěte uvedený vyměřovací základ podle věty první, vychází se při stanovení výše rodičovského příspěvku z toho vyměřovacího základu, který je vyšší. (zákon č. 117/1995 Sb. § 30)

Rodič si může volit výši rodičovského příspěvku až do částky 7 600 Kč také v případě, když ke dni narození nejmladšího dítěte v rodině nelze stanovit denní vyměřovací základ jen proto, že během pobírání rodičovského příspěvku z titulu péče o dříve narozené dítě uplynula podpůrní doba pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství a nárok na rodičovský příspěvek na nejmladší dítě v rodině vzniká bezprostředně po nároku na rodičovský příspěvek náležející na starší dítě. Pokud ani jednomu z rodičů nelze uvedený vyměřovací základ stanovit, náleží rodičovský příspěvek v pevných měsíčních částkách 7 600 Kč do konce 9. měsíce věku a následně ve výši 3 800 Kč do 4 let věku dítěte. (www.portal.mpsv.cz)

Volbu výše rodičovského příspěvku je oprávněn provést jen rodič, který uplatnil nárok na rodičovský příspěvek. Volbu výše rodičovského příspěvku lze měnit, nejdříve však po uplynutí 3 celých kalendářních měsíců po sobě jdoucích, po které byl rodičovský příspěvek vyplácen, a to i v případě, že došlo u rodičovského příspěvku ke změně oprávněné osoby. Volbu výše rodičovského příspěvku nelze provést zpětně. Volba výše rodičovského příspěvku se provádí na základě písemné žádosti oprávněné osoby, která se podává u krajské pobočky Úřadu práce, která o rodičovském příspěvku rozhoduje. (zákon č. 117/1995 Sb. § 30) Podmínka

bydliště na území České republiky musí být splněna jak u oprávněné osoby, tak u dítěte zakládajícího nárok na rodičovský příspěvek. (www.portal.mpsv.cz)

Podmínka osobní celodenní péče

- 1) Podmínka osobní celodenní péče se považuje za splněnou a rodičovský příspěvek náleží i v kalendářním měsíci, v němž:
- 2) dítě se narodilo,
- 3) rodič měl po část měsíce z dávek nemocenského pojištění nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské poskytované v souvislosti s porodem,
- 4) osoba dítě převzala do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu,
- 5) dítě dovršilo věk 4 let, do kterého náleží rodičovský příspěvek,
- 6) dítě nebo rodič zemřeli,
- 7) rodič převzal do péče vlastní dítě, které předtím bylo na základě rozhodnutí příslušného orgánu svěřeno do péče jiné osoby nebo bylo umístěno v ústavu nebo bylo více než 3 kalendářní měsíce v péči zdravotnického zařízení.

(zákon č. 117/1995 Sb. § 30b)

Podmínka osobní celodenní péče se považuje za splněnou a rodičovský příspěvek náleží i v případech, kdy:

- 1) dítě mladší 2 let navštěvuje jesle nebo jiné obdobné zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci,
- 2) dítě pravidelně navštěvuje léčebně rehabilitační zařízení nebo mateřskou školu nebo její třídu zřízenou pro zdravotně postižené děti či jesle se zaměřením na vady zraku, sluchu, řeči nebo děti tělesně postižené a mentálně retardované v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně,
- 3) zdravotně postižené dítě pravidelně navštěvuje předškolní zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 6 hodin denně,
- 4) dítě navštěvuje předškolní zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně, pokud jeho oba rodiče nebo osamělý rodič jsou osobami závislými na pomoci jiné osoby ve stupni III a IV,

- 5) rodič zajistí péči o dítě jinou zletilou osobou v době, kdy je výdělečně činný nebo studuje. (www.portal.mpsv.cz)

Příjmy rodiče nejsou sledovány. Rodič může při nároku na výplatu rodičovského příspěvku zlepšovat sociální situaci rodiny výdělečnou činností, ale musí v této době zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou. U dítěte, které dovršilo 2 let věku, není docházka do zařízení omezena. (www.mpsv.cz)

Rodiče, kterým vznikl nárok na rodičovský příspěvek podle právní úpravy platné do 31. 12. 2011, mohou buď čerpat rodičovský příspěvek podle původní právní úpravy, nebo kdykoli po 1. 1. 2012 písemně požádat o změnu rodičovského příspěvku podle nové právní úpravy, přičemž částky rodičovského příspěvku vyplacené před 1. 1. 2012 se započítají do celkové částky 220 000 Kč. Toto se netýká rodičů, kteří pečují o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené. (www.portal.mpsv.cz)

1.6.5 Dávky pěstounské péče

Dávky pěstounské péče jsou určeny ke krytí nákladů dětí svěřených soudem do této formy náhradní rodinné péče, na odměnu pěstouna a další náklady spojené s touto péčí. (Krebs, 2002)

Dávkami pěstounské péče jsou podle zákona č. 117/1995 Sb., zákona o státní sociální podpoře příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla. (zákon č. 117/1995 Sb. § 36) Přičemž příspěvek na úhradu potřeb dítěte a odměna pěstouna jsou dávkami periodickými, které jsou vypláceny jednou měsíčně. Příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla jsou dávkami jednorázovými. (Vybíhal, 2001)

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte představuje nárok dítěte svěřeného do pěstounské péče. Příspěvek se poskytuje do dosažení zletilosti dítěte nebo nejdéle do 26 let, jestliže jde o nezaopatřené dítě, které žije ve společné domácnosti s osobou, která byla do dosažení zletilosti jeho pěstounem. Výše příspěvku na úhradu potřeb nezaopatřeného dítěte činí 2,3násobek životního minima dítěte. V případě zdravotně postiženého dítěte se koeficient, kterým se násobí životní minimum dítěte, zvyšuje podle stupně závislosti na pomoci jiné osoby a činí 2,35 u dítěte ve stupni I,

2,90 u dítěte ve stupni II a 3,10 u dítěte ve stupni III nebo IV. Výše příspěvku pro zaopatřené nezletilé dítě se stanoví jako součin částky životního minima dítěte a koeficientu 1,40. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte náleží pěstounovi. (zákon č. 117/1995 Sb. § 37) Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte se zachovává i po dosažení zletilosti, nejdéle však do 26. roku jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla po dosažení zletilosti jeho pěstounem. Příspěvek náležející dítěti se vyplácí dítěti. (zákon č. 117/1995 Sb. § 38)

Jestliže dítě požívá důchod z důchodového pojištění, náleží příspěvek na úhradu potřeb dítěte, jen je-li vyšší, a to ve výši rozdílu mezi tímto příspěvkem a částkou důchodu. (zákon č. 117/1995 Sb. § 39)

Odměna pěstouna je určitým způsobem společenské uznání osobě pečující o cizí dítě v pěstounské péči. (Krebs, 2002)

Nárok na odměnu za výkon pěstounské péče má pěstoun, kterému bylo svěřeno dítě do pěstounské péče, a to až do zletilosti dítěte a poté po dobu, kterou má dítě svěřené do pěstounské péče nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Nárok za odměnu za výkon pěstounské péče má i pěstoun, jestliže dítě, které mu bylo svěřeno do péče, nemá nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte jen proto, že požívá důchod z důchodového pojištění, jehož výše je stejná nebo vyšší než uvedený příspěvek. Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc za každé dítě svěřené do pěstounské péče součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 1,00. (zákon č. 117/1995 Sb. § 40)

Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 5,50, pečuje-li pěstoun alespoň o tři děti svěřené mu do pěstounské péče nebo pečuje-li pěstoun o jedno dítě svěřené mu do pěstounské péče, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost). Uvedená odměna pěstouna se zvyšuje o součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 0,50 za péči o každé další dítě svěřené mu do pěstounské péče, a jde-li o osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost) podle zvláštního právního předpisu, zvyšuje se odměna pěstouna o součin částky

životního minima jednotlivce a koeficientu 0,75 za péči o každé další takové dítě svěřené mu do pěstounské péče. Uvedená odměna pěstouna se posuzuje jako plat. Odměna pěstounovi náleží jen v tom případě, jestliže pěstoun nebyl po celý kalendářní měsíc výdělečně činný a po celý kalendářní měsíc byly splněny podmínky uvedené ve výše zmíněném odstavci. Odměna pěstouna náleží pěstounovi i po dobu dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény pěstouna, nejdéle však po dobu jednoho kalendářního měsíce jejího trvání. (zákon č. 117/1995 Sb. § 40a)

Nárok na příspěvek při převzetí dítěte má pěstoun, který převzal dítě do pěstounské péče. Příspěvek při převzetí dítěte, jde-li o totéž dítě, se vyplácí jen jednou a jednorázově. (zákon č. 117/1995 Sb. § 41) Účelem příspěvku při převzetí dítěte je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě přicházející do náhradní rodinné péče. Výše příspěvku je stanovena pevnými částkami podle věku dítěte:

Věk dítěte	Příspěvek při převzetí dítěte v Kč
do 6ti let	8 000
6 – 15 let	9 000
15 – 26 let	10 000

(www.portal.mpsv.cz)

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla náleží pěstounovi, který má v péči nejméně 4 děti. Podmínkou nároku na tuto dávku je skutečnost, že toto vozidlo nesmí pěstoun používat pro výdělečnou činnost. (Krebs, 2002)

Pokud pěstoun zakoupil osobní motorové vozidlo nebo zajistil nezbytnou celkovou opravu osobního motorového vozidla a toto vozidlo nepoužívá pro výdělečnou činnost. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70% pořizovací ceny osobního motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. Součet těchto příspěvků poskytnutých pěstounovi v období posledních deseti kalendářních let přede dnem podání žádosti nesmí přesáhnout 200 000 Kč. (zákon č. 117/1995 Sb. § 42)

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla může být poskytnut v bezhotovostní formě i před zakoupením osobního motorového vozidla. Použití příspěvku na zakoupení motorového vozidla je pěstoun povinen prokázat;

pokud tohoto příspěvku nepoužil k zakoupení osobního motorového vozidla, je povinen příspěvek vrátit. (zákon č. 117/1995 Sb. § 42)

Pokud pěstoun do pěti let ode dne, kdy mu byl příspěvek poskytnut, osobní motorové vozidlo, na jehož zakoupení nebo opravu byl příspěvek poskytnut, prodal, daroval, počal je používat pro výdělečnou činnost nebo přestal vykonávat pěstounskou péči, nejde-li o případ, kdy pěstoun přestal vykonávat pěstounskou péči z vážných zdravotních důvodů, je povinen vrátit poměrnou část příspěvku na zakoupení motorového vozidla odpovídající době z období pěti let, kdy uvedené podmínky nesplňoval. (zákon č. 117/1995 Sb. § 42)

1.6.6 Pohřebné

Na pohřebné má nárok osoba, jež vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla ke dni smrti rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Splňuje-li podmínky nároku na pohřebné více osob, náleží tato dávka jen jednou, a to osobě, která uplatní nárok na dávku jako první. Nárok na pohřebné vzniká dnem pohřbení podle zvláštního právního předpisu. (zákon č. 117/1995 Sb. § 47)

Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou 5 000 Kč, přičemž je tato dávka vyplácena jednorázově. (zákon č. 117/1995 Sb. § 48)

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část je rozdělena do dvou kapitol.

První kapitola diplomové práce je zaměřena na zjištění znalostí středoškolských studentů týkající se problematiky sociálního systému našeho státu se zaměřením na porodné a dávky poskytované začínajícím rodinám za pomoci dotazníkového šetření. Zmapovala jsem znalosti studentů maturitních ročníků tří střední škol různé úrovně. Dotazník vyplňovali studenti Obchodní akademie, Střední školy Sociální péče a služeb a studenti Střední odborné školy a odborného učiliště. Odpovědi na otázky z dotazníkového šetření jsem graficky znázornila, okomentovala a zároveň mi takto získané informace posloužily jako podklad pro statistické testování hypotéz.

Druhá část praktické části se věnuje problematice porodnosti taktéž za využití dotazníkového šetření, které je zaměřeno na využití porodného a zmapování názorů matek prvorodiček, nakolik je pro ně porodné důležitou dávkou. Budou zde zkoumány dvě skupiny. A to matky, které rodily před rokem 2011 a na porodné dosáhly všechny a matky, které rodily po roce 2011, kdy na dávku dosáhly pouze matky, jejichž rodinný příjem nepřekročil 2,4 násobek životního minima rodiny. Všechny otázky z dotazníkových šetření jsem názorně graficky zpracovala a okomentovala.

Výsledky obou dotazníkových šetření v závěru diplomové práce shrnu a zjistím míru využitelnosti osvojených znalostí v oblasti státem poskytovaných dávek v praktickém životě.

2.1 Povědomí maturantů o sociálním systému

Cílem této části diplomové práce bylo zjištění povědomí maturantů o sociálních dávkách poskytovaných státem se zaměřením na porodné a zjištění jejich názoru na záměr vlády porodné od roku 2013 zrušit za využití dotazníkového průzkumu. Dílčím cílem bylo získaná data zpracovat, interpretovat je a zjistit, jakou úroveň znalostí středoškolští studenti disponují.

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla pro využití kvantitativního výzkumu. Ve výzkumu bylo použito písemného dotazování, u kterého je výhodou, že si respondent sám zvolí čas potřebný k vyplnění dotazníku a při němž nedochází k ovlivňování odpovědí poskytnutých respondenty.

Předmětem zkoumání bylo zjistit co nejvíce informací týkajících se dávek poskytovaných státem, které mají pomoci začínajícím rodinám. Dotazník byl sestaven ze tří otevřených otázek, kde měli studenti vypsát znalosti týkající se státní sociální podpory, rozdíl mezi peněžitou pomocí v mateřství a rodičovského příspěvku a uvést svůj názor na záměr vlády zrušit od roku 2013 porodné úplně. Další část dotazníku byla tvořena šesti otázkami uzavřenými, který měl za úkol zjistit informovanost o podmínkách, výši a nároku na porodné.

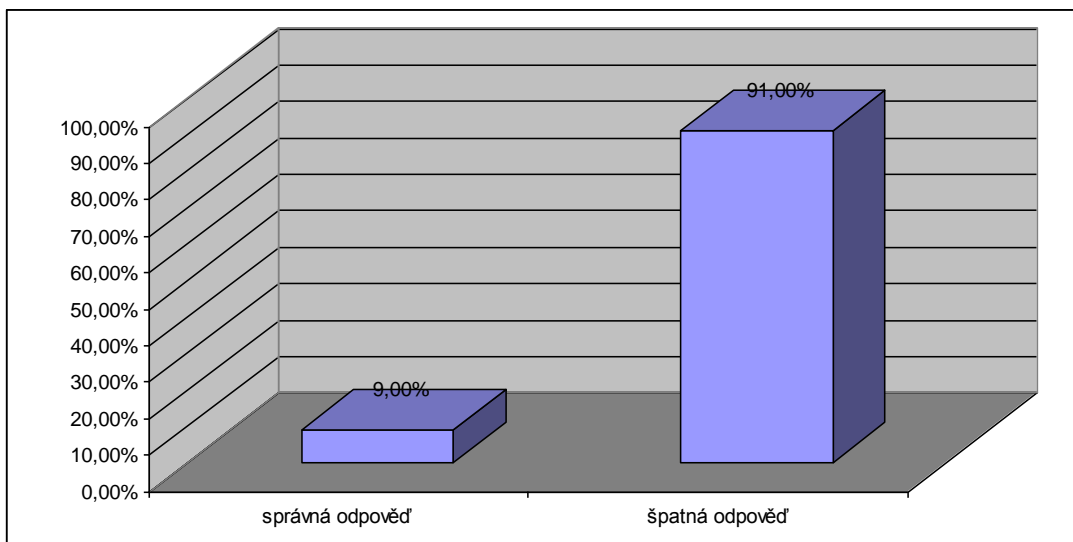
Subjektem dotazníkového šetření byli studenti maturitních ročníků tří škol s různým obsahovým zaměřením. Dotazník vyplňovali studenti Obchodní Akademie v Šumperku - obor Ekonomické lyceum, Střední odborné školy a odborného učiliště v Šumperku - obor Obchodník a Střední školy sociální péče a služeb – obor Sociální činnost-sociálně správní činnost. Výzkumný vzorek byl tvořen 83 studenty.

Pro přehlednost jsem jednotlivé otázky zpracovala do grafů a doplnila slovním komentářem. Použila jsem relativní vyjádření hodnot, aby bylo možné výsledky snáze porovnat a interpretovat.

2.1.1 Obchodní akademie

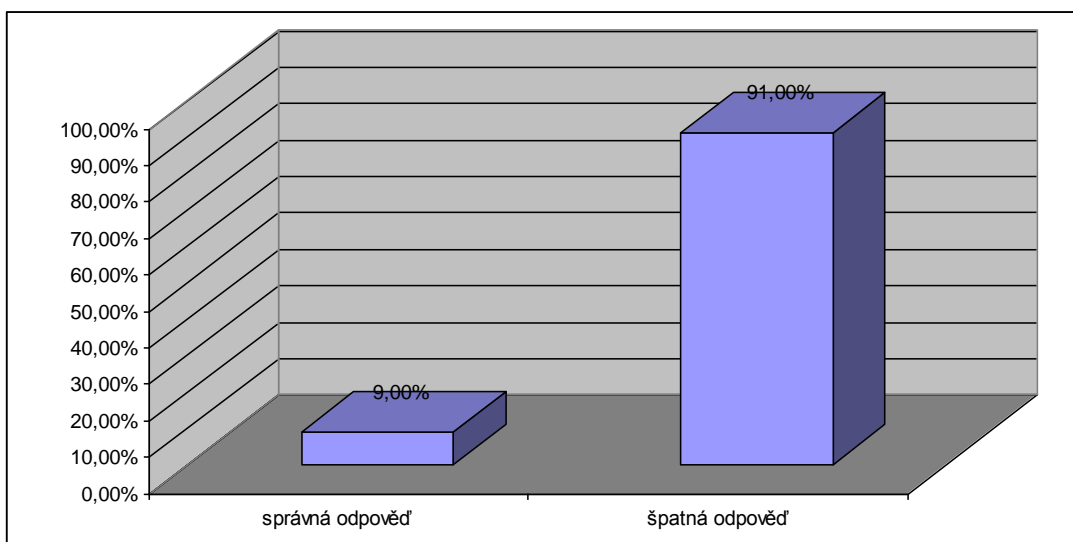
Dotazník zodpovědělo 34 studentů Obchodní akademie, obor Ekonomické lyceum. Tento studijní obor připravuje studenty pro studium ekonomických, popř. právních směrů v postsekundárních formách vzdělání na vysokých a vyšších odborných školách. Cílem studijního oboru je vybavit žáky takovými kompetencemi, které jim usnadní adaptaci na požadavky vysokoškolského studia a ekonomických disciplín. Vzdělávací obor ekonomické lyceum je v souladu s doporučeními zahraničních expertů na rozšíření nabídky všeobecného vzdělání na středních školách v ČR a je v souladu se vzdělávacími trendy v EU.

Graf č.1 – Jaké dávky státní sociální podpory znáte?

Z grafu vyplývá, že správně tuto otázku zodpovědělo pouze 9 % respondentů, tedy jen tři studenti. Zbýlých 31 studentů uvádělo, že do systému státní sociální podpory lze zařadit podpora v nezaměstnanosti či důchodové pojištění. Na příspěvek na bydlení, přírůdek na dítě, rodičovský příspěvek, porodné, pohřebné a dávky pěstounské péče si vzpomněli tři již výše uvedení studenti.

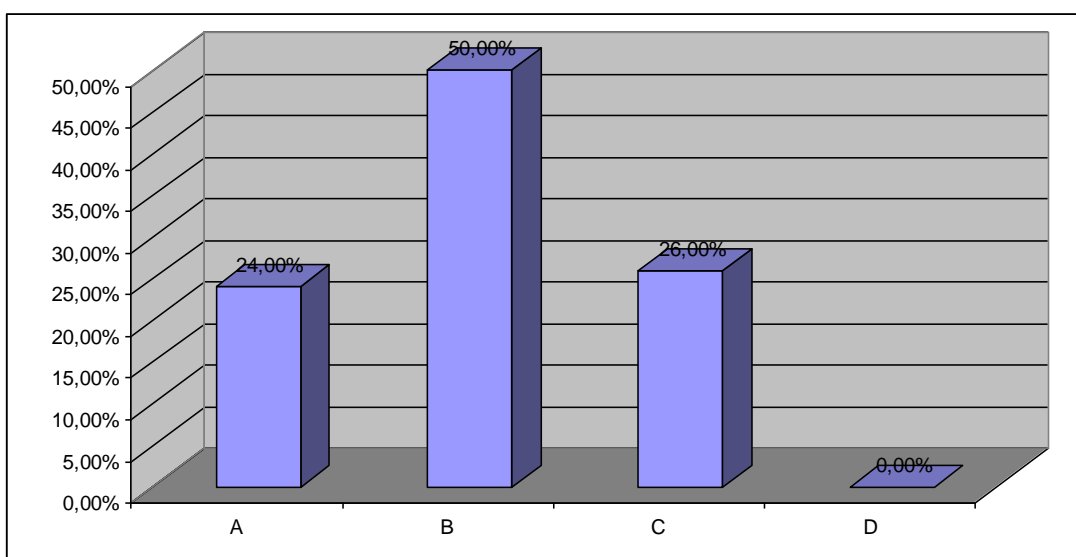
Graf č. 2 – Stručně, prosím, vysvětlete, jaký je rozdíl mezi peněžitou pomocí v mateřství a rodičovským příspěvkem. Uveďte stručnou charakteristiku dávek.

Z grafu vyplývá, že pouze 9 %, tedy 3 studenti znali správnou odpověď na výše zmíněnou otázku a do dotazníku vyplnili, že peněžitou pomoc v mateřství nahrazuje budoucím matkám příjem po dobu mateřské dovolené, kterou lze čerpat

6 - 8 týdnů před očekávaným dnem porodu a 20 týdnů po porodu. Celkem lze peněžitou pomoc v mateřství čerpat 28 týdnů. Rodičovský příspěvek je dávka, která je vyplácena rodiči, který řádně, osobně a celodenně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, do doby dosažení maximálně čtyř let věku tohoto dítěte, kdy si rodič může vybrat ze tří různě dlouhých variant, a to 2, 3 a 4 roky. Zbýlých 31 studentů správnou odpověď neuvodlo. Řada respondentů uváděla, že neví nebo neodpověděli vůbec.

Graf č. 3 – Komu je vypláceno porodné?

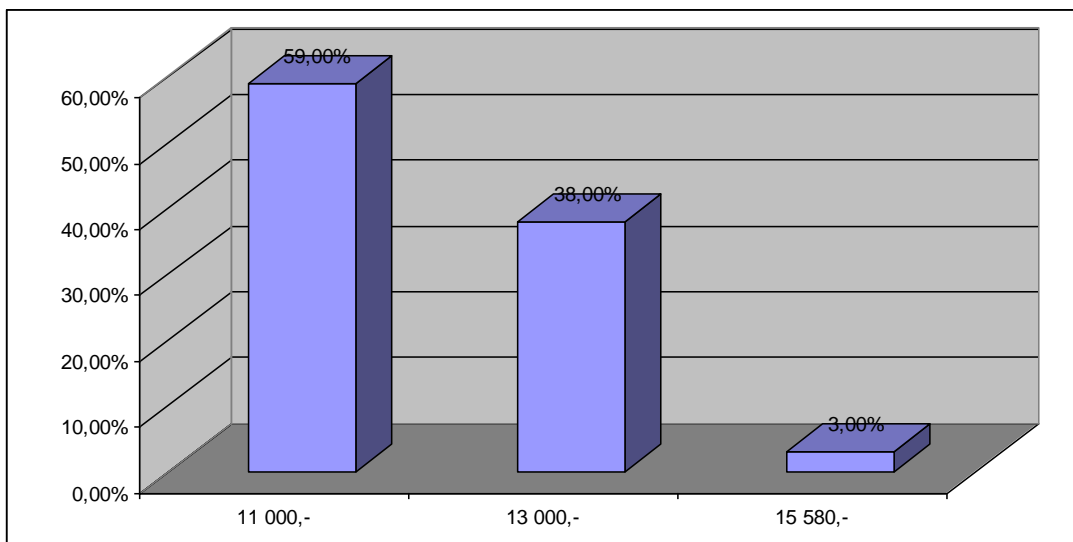

Písmena na vodorovné ose značí tyto možnosti odpovědí:

- a) každé matce,
- b) matce, která porodila první dítě,
- c) matce, která porodila první dítě, přičemž příjem rodiny nepřevyšuje 2,4 násobek životního minima rodiny,
- d) matce, která porodila první dítě, přičemž příjem rodiny převyšuje 2,4 násobek životního minima rodiny.

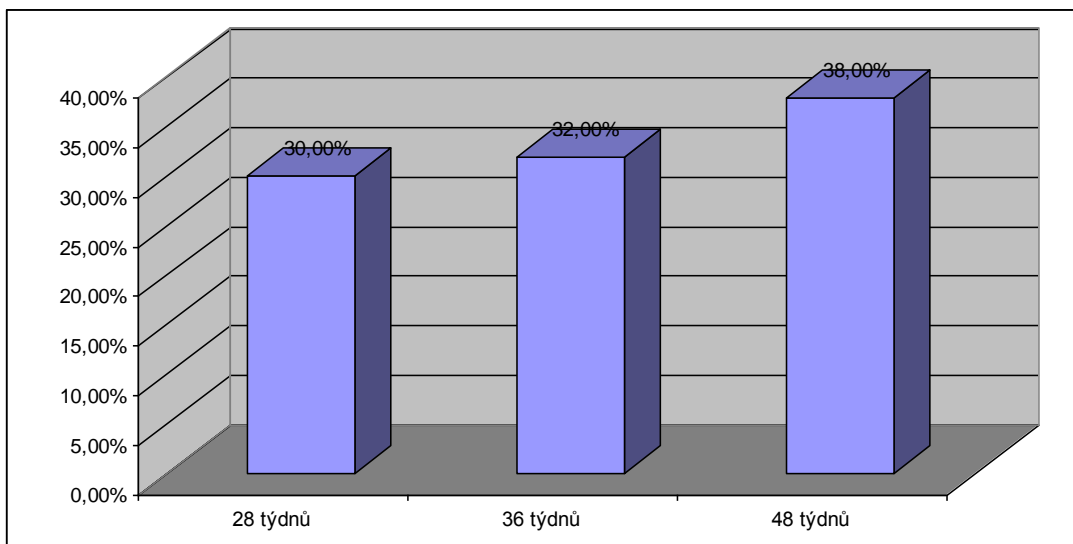
Z grafu je patrné, že 24 % respondentů, tedy 8 studentů odpovědělo tak, že porodné pobírá každá matka. Možnost B označilo za správnou 17 studentů a pouze 9 studentů odpovědělo správně. Možnost D nezaškrtl ani jeden student.

Graf č. 4 – Jaká je výše porodného?

Více jak polovina respondentů, konkrétně 20 studentů zaškrtnulo možnost, že výše porodného činí 11 000 Kč. Jen třináct studentů označilo správnou odpověď, tedy že porodné je tvořeno částkou 13 000 Kč. Jeden student se domníval, že výše porodného je 15 580 Kč.

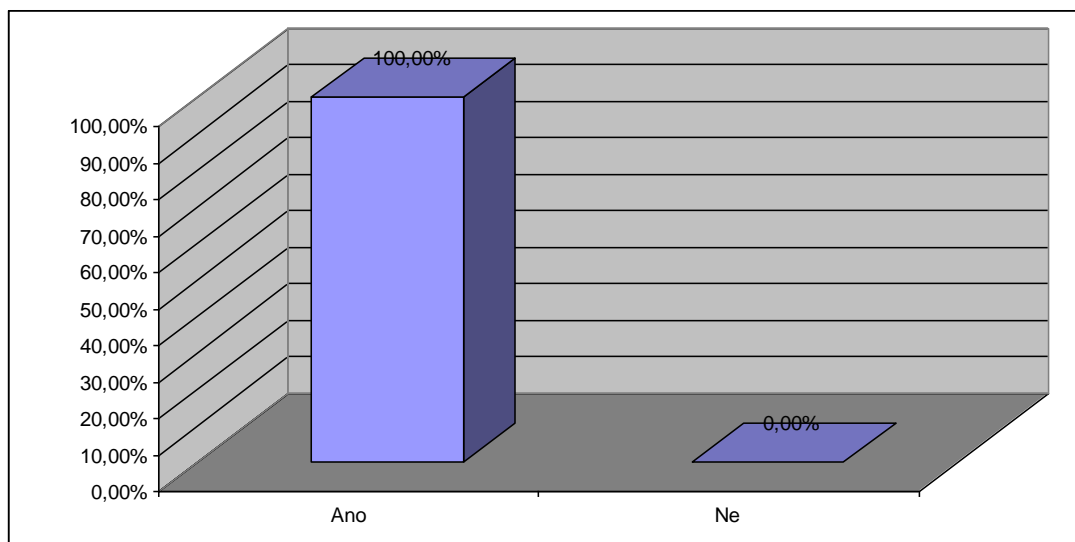
Graf č. 5 – Jak dlouho je vyplácena peněžitá pomoc v mateřství při narození jednoho dítěte?

Z grafu vyplývá, že 30% respondentů čili deset studentů označilo správnou možnost, tedy že peněžitá pomoc v mateřství je vyplácena po dobu 28 týdnů. Jedenáct studentů zaškrtnulo možnost, že peněžitá pomoc v mateřství je vyplácena

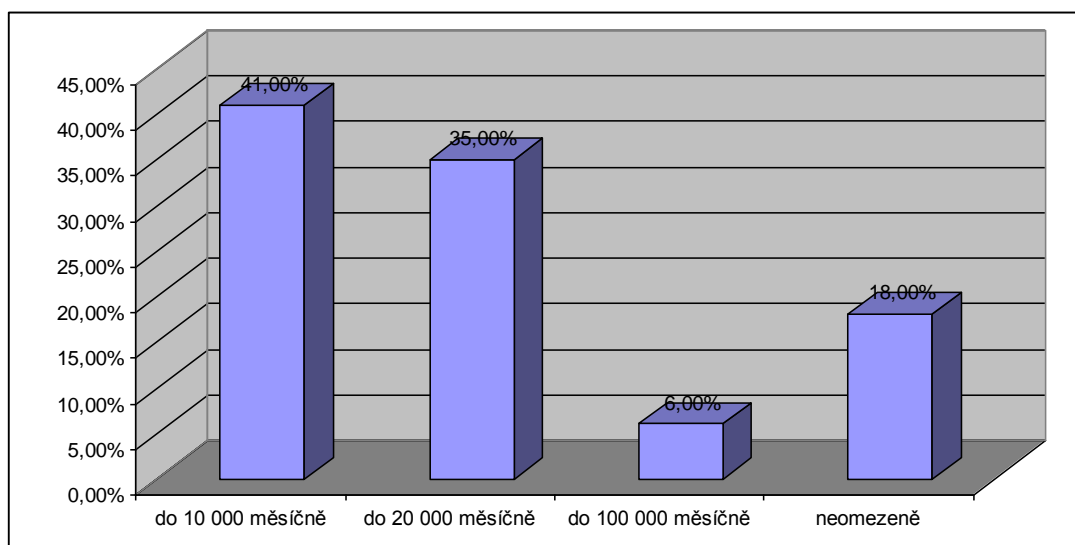
po dobu 36 týdnů a zbývajících 13 respondentů si myslelo, že peněžitá pomoc v mateřství je vyplácena 48 týdnů.

Graf č. 6 – Může si rodič pobírající rodičovský příspěvek zlepšit ekonomickou situaci rodiny výdělečnou činností?

Všech 34 studentů vědělo, že si rodič pobírající rodičovský příspěvek může zlepšit ekonomickou situaci rodiny výdělečnou činností. Negativní odpověď neoznačil ani jeden student.

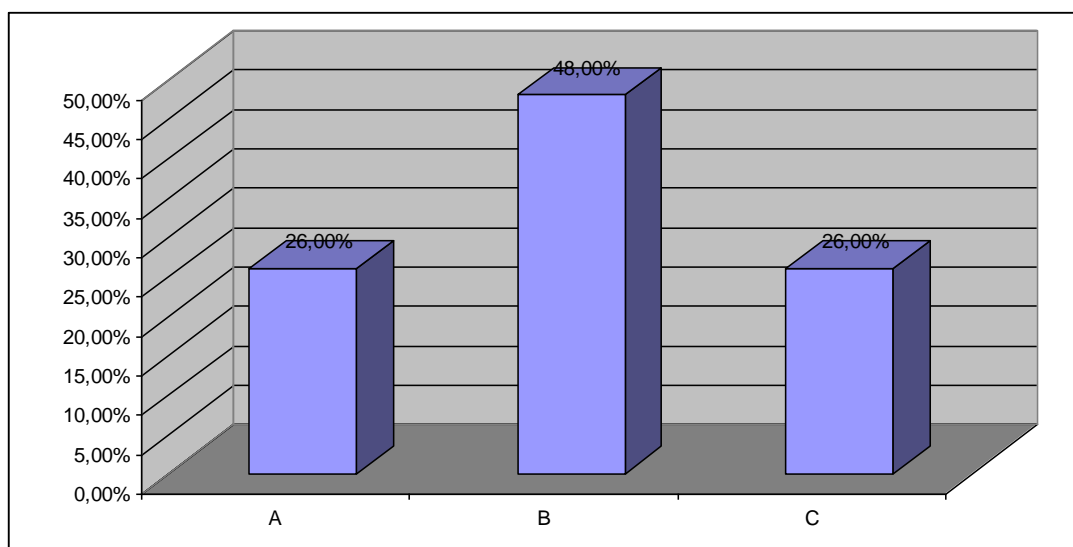
Graf č. 7 – Pokud ano, do jaké výše?

Z grafu vyplývá, že správnou odpověď, tedy že si rodič pobírající rodičovský příspěvek může přivydělat neomezeně, označilo 18% respondentů, tedy 6 studentů.

Nejčteněji byla označena první možnost, 14 studentů označilo možnost, že si rodič může přivydělat do 10 000 Kč měsíčně. Dalších dvanáct studentů se domnívalo, že si rodič může přivydělat do 20 000 Kč měsíčně a zbývající dva studenti odpověděli, že si rodič může přivydělat do 100 000 Kč měsíčně.

Graf č. 8 – Může rodič, podle nové právní úpravy platné od 1.1.2012, umístit dítě starší dvou let do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku, aniž by mu byl odebrán rodičovský příspěvek?

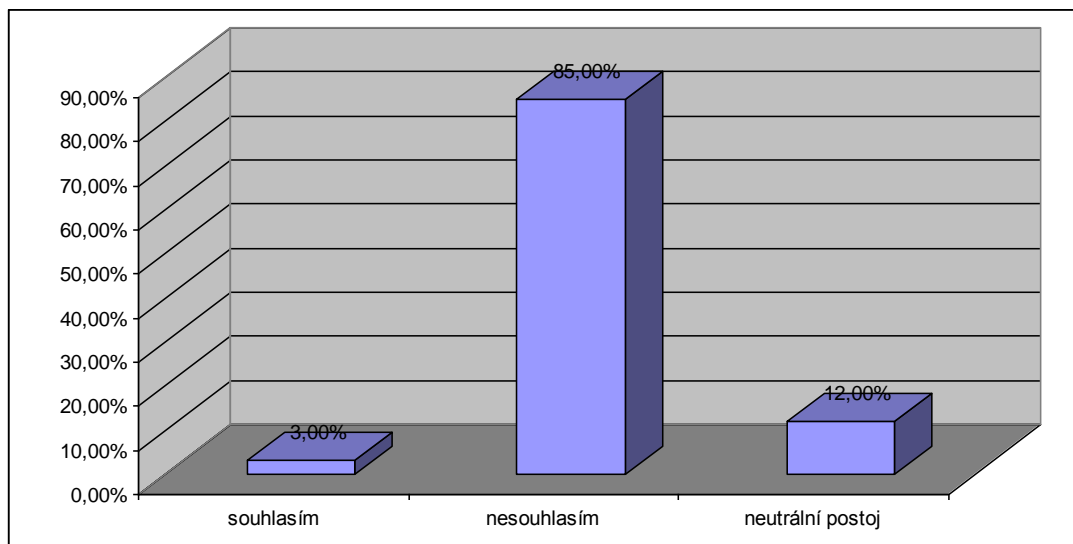
Respondenti vybírali z následujících možností:

- ano, dítě může neomezeně umístit do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku,
- ano, dítě může umístit do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci,
- ne, o dítě se musí starat samostatně a soustavně. V případě umístění dítěte do jeslí, mateřské školy či zařízení pro děti předškolního věku mu bude odebrán rodičovský příspěvek.

Z grafu vyplývá, že správnou možnost, tedy možnost A označilo pouze 26 % respondentů, tedy 9 studentů. Nejčteněji byla označena možnost B, tedy že dítě může být umístěno do jakéhokoliv zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin. Tato varianta platila do konce roku 2011. Tuto možnost označilo 16 studentů. Zbýlých devět studentů se domnívalo, že rodič musí o dítě

pečovat samostatně a soustavně, kdy dítě nemůže být umístěno do zařízení pro děti předškolního věku.

Graf č. 9 – Jaký je Váš názor na záměr vlády zrušit porodné od roku 2013?

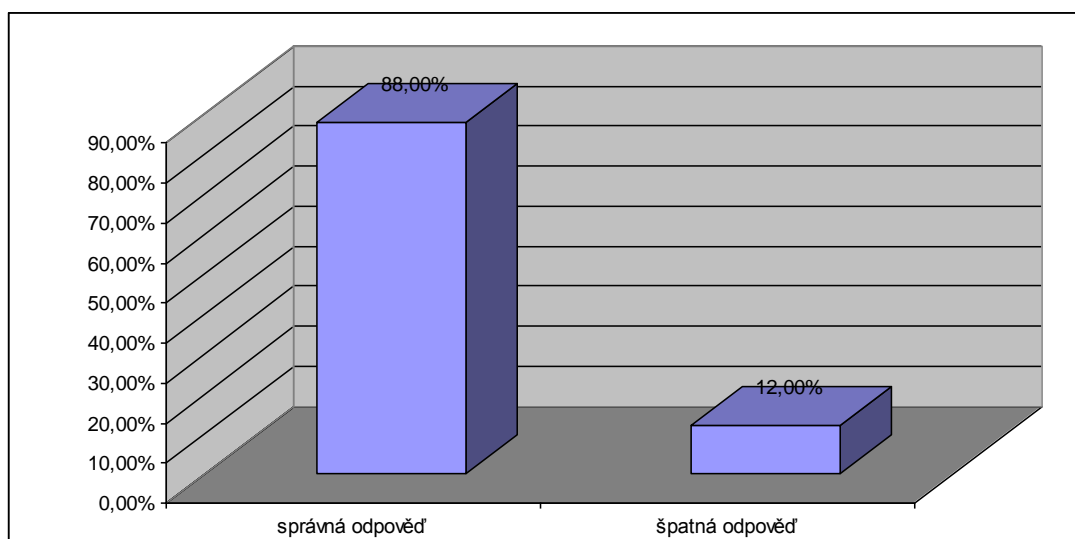
Z grafu vyplývá, že nadpoloviční většina studentů Obchodní akademie nesouhlasí se záměrem vlády zrušit porodné od roku 2013. Nesouhlasným názorem se vyjádřilo 29 studentů. Jako odůvodnění svého postoje uváděli většinou nelehkou finanční situaci začínajících rodin a také možný budoucí dopad na porodnost, kdy se bude rodit méně dětí než doposud. Pouze jeden student se vyslovil souhlasně a zbylí čtyři studenti neodpověděli vůbec.

2.1.2 Střední škola sociální péče a služeb

Na střední škole Sociální péče a služeb, obor Sociální činnost-sociálně správní činnost je hlavním cílem vzdělávání mimo jiné vštípit studentům teoretické znalosti o organizaci a řízení sociálního zabezpečení, vědomosti o dávkách nemocenského a důchodového pojištění (o právní úpravě těchto dávek, podmínkách nároku na dávku a jejich výši) a znalosti o systému státní sociální podpory, jeho fungování, struktuře a všech typech dávek.

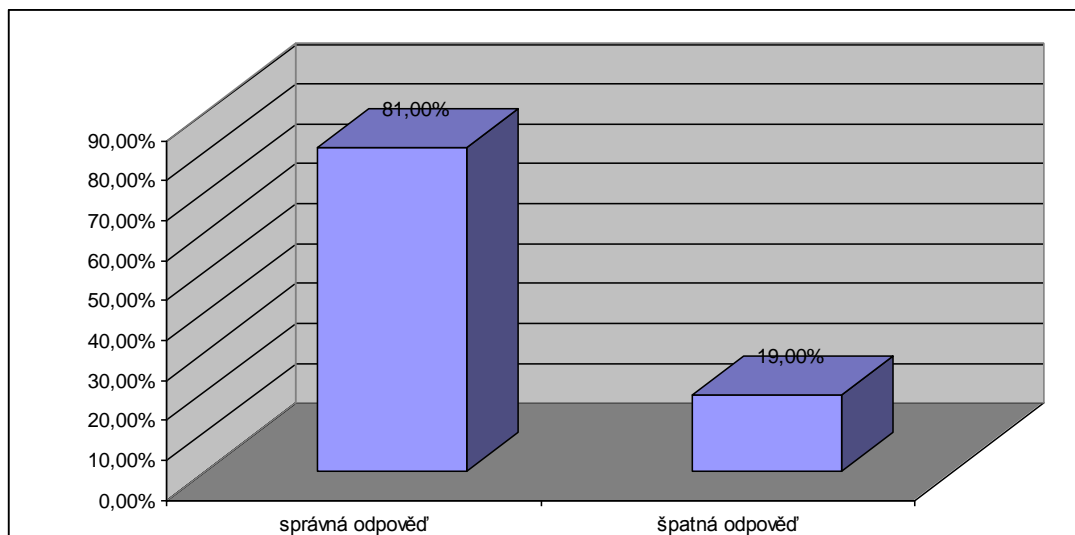
Dotazník zodpovědělo 26 maturantů z oboru Sociální činnost-sociálně správní činnost.

Graf č. 1 – Jaké dávky státní sociální podpory znáte?

Z grafu vyplývá, že naprostá většina, konkrétně 23 studentů dokázalo správně určit dávky státní sociální podpory. Pouze tři studenti neznali správnou odpověď.

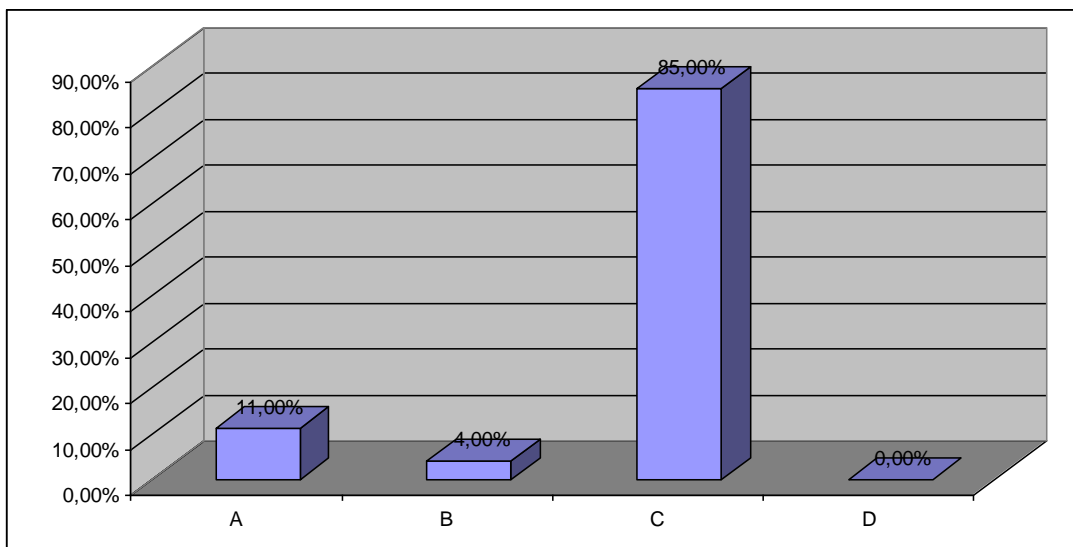
Graf č. 2 – Stručně, prosím, vysvětlete, jaký je rozdíl mezi peněžitou pomocí v mateřství a rodičovským příspěvkem. Uveďte stručnou charakteristiku dávek.

Správnou odpověď, tedy odpověď, že peněžitá pomoc v mateřství nahrazuje budoucím matkám příjem po dobu mateřské dovolené, kterou lze čerpat 8 týdnů před očekávaným dnem porodu a 20 týdnů po porodu, přičemž rodičovský příspěvek je dávka vyplácena rodiči, který řádně, osobně a celodenně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, do doby dosažení maximálně čtyř let věku tohoto dítěte,

zodpovědělo správně 81 % maturantů. Zbývajících 19 % odpovědělo buď špatně, vyplnilo, že neví nebo neodpovědělo vůbec nic.

Graf č. 3 – Komu je vypláceno porodné?

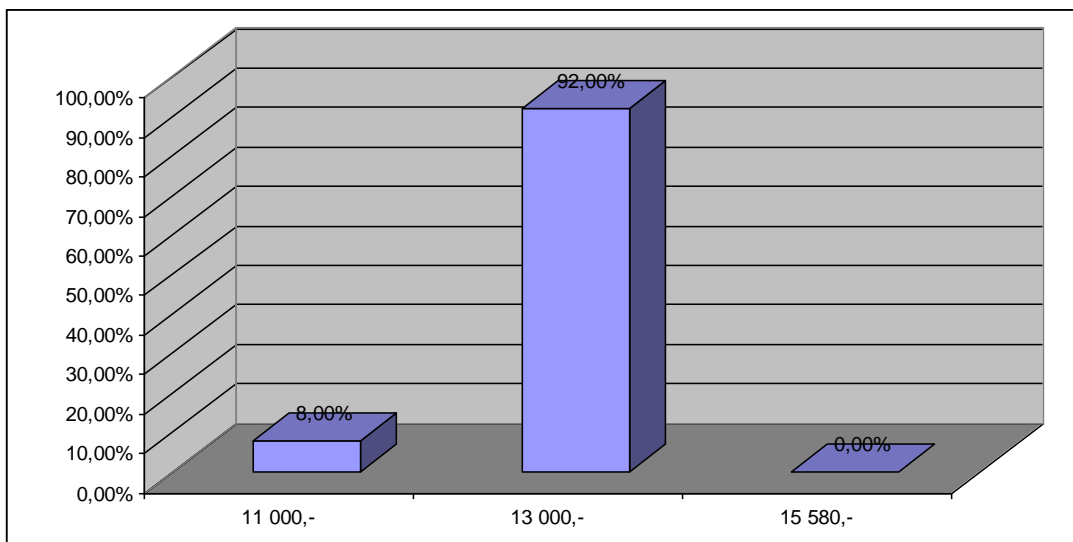
V této otázce dotazníkového šetření mohli studenti vybírat z následujících možností:

- a) každé matce
- b) matce, která porodila první dítě
- c) matce, která porodila první dítě, přičemž příjem rodiny nepřesahuje 2,4 násobek životního minima
- d) matce, která porodila první dítě, přičemž příjem rodiny převyšuje 2,4 násobek životního minima

Písmena uvedená v grafu na vodorovné ose odpovídají výše vypsáným možnostem.

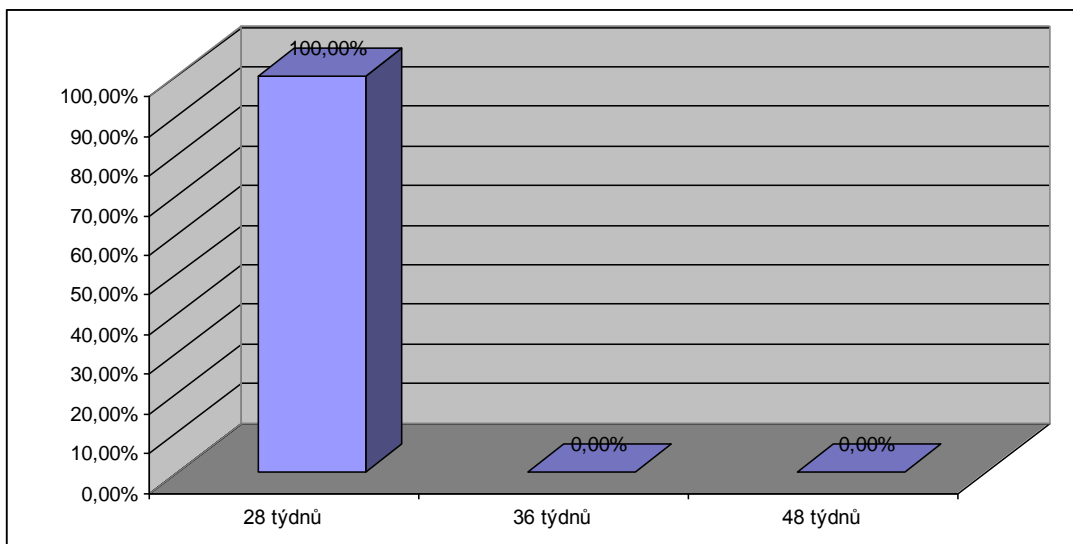
Z grafu vyplývá, že drtivá většina studentů znala správnou odpověď, tedy že porodné je vypláceno každé matce prvorodičce, která pochází ze sociálně slabší rodiny. Takto odpovědělo 22 studentů. Další 3 studenti se domnívali, že porodné je vypláceno každé matce a pouze jeden student odpověděl, že porodné je vypláceno matce, která porodila první dítě.

Graf č. 4 – Jaká je výše porodného?

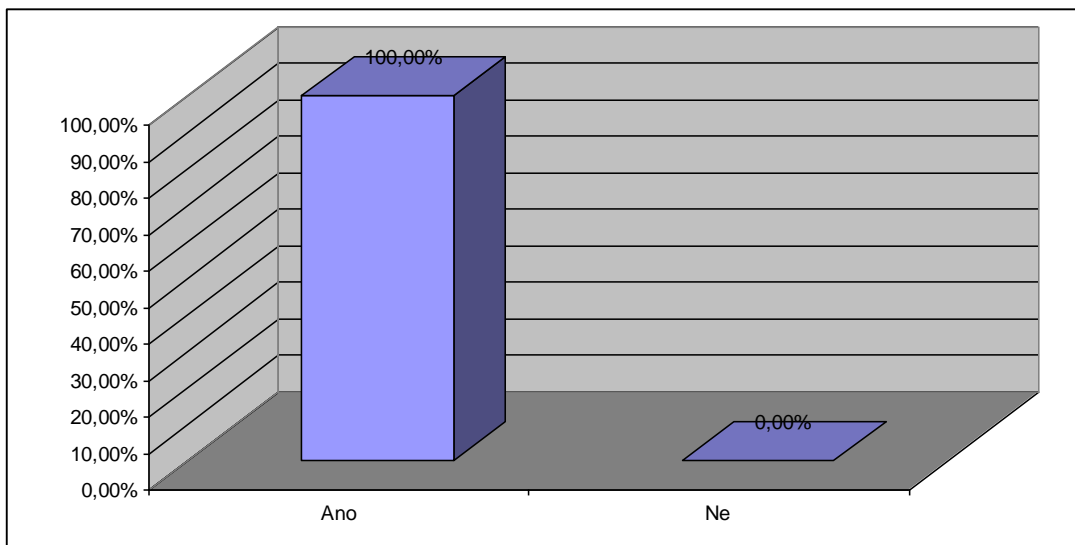
Z grafu je patrné, že 92 % studentů vědělo správnou odpověď, tedy, že výše porodného činí v tomto roce 13 000 Kč. Pouze dva studenti označili možnost, že výše porodného činí 11 000 Kč. Třetí možnost, čili že porodné je tvořeno 15 580 Kč neoznačil ze studentů nikdo.

Graf č. 5 – Jak dlouho je vyplácena peněžitá pomoc v mateřství při narození jednoho dítěte?

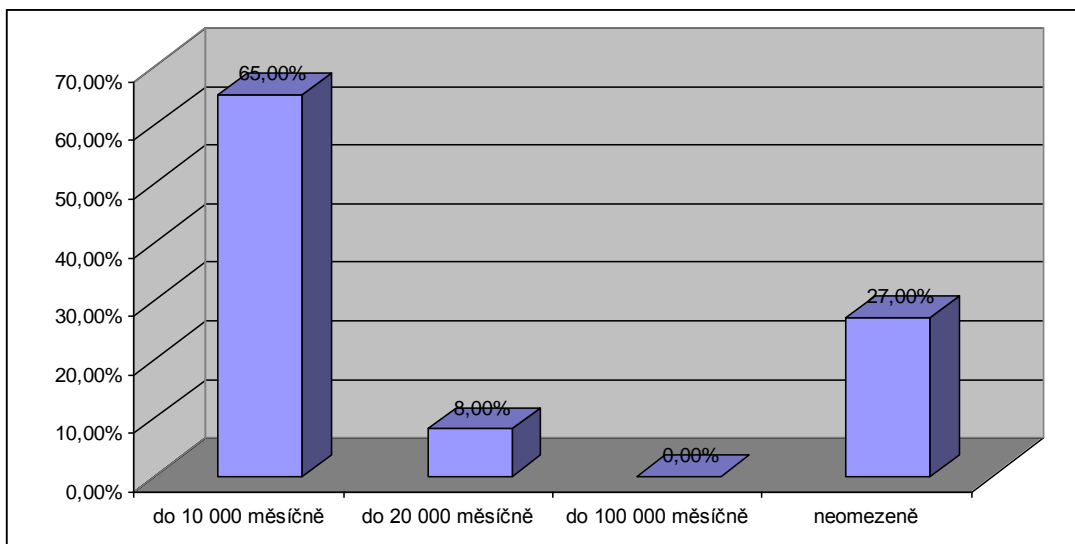
Všichni studenti střední školy Sociální péče a služeb věděli, že peněžitá pomoc v mateřství je vyplácena po dobu 28 týdnů.

Graf č. 6 – Může si rodič pobírající rodičovský příspěvek zlepšit ekonomickou situaci rodiny výdělečnou činností?

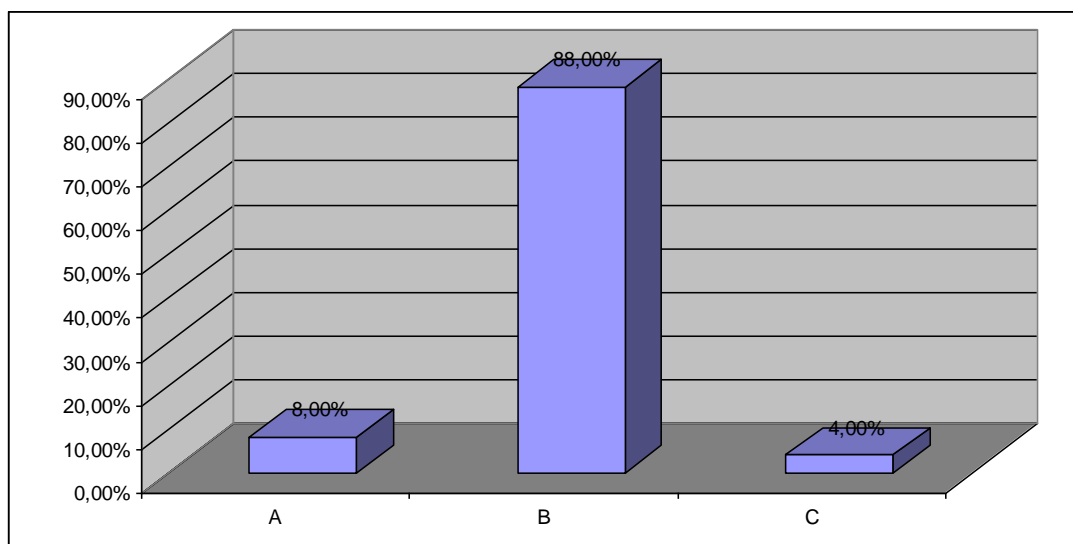
I v této otázce všichni studenti odpověděli správně. Shodli se tedy na tom, že rodič pobírající rodičovský příspěvek si může zlepšit ekonomickou situaci rodiny.

Graf č. 7 – Pokud ano, do jaké výše?

Z grafu vyplývá, že nadpoloviční většina, tj. 65 % studentů odpovědělo, že si rodič může vydělat do 10 000 Kč měsíčně. Dva studenti odpověděli, že si rodič může přivydělat do 20 000 Kč měsíčně. Pouze 7 studentů označilo správnou odpověď, tedy možnost, že si rodič může zlepšovat ekonomickou situaci rodiny neomezenou velikostí měsíčního příjmu. Správnou odpověď v této otázce znalo pouze 27 % respondentů.

Graf č. 8 – Může rodič, podle nové právní úpravy platné od 1.1.2012, umístit dítě starší dvou let do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku, aniž by mu byl odebrán rodičovský příspěvek?

Respondenti vybírali z následujících možností:

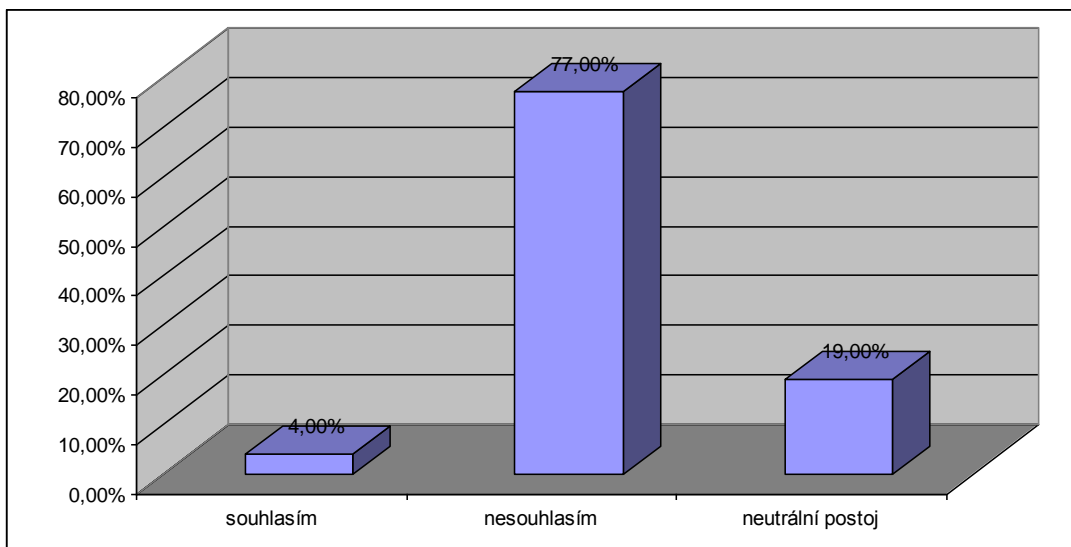
- ano, dítě může neomezeně umístit do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku,
- ano, dítě může umístit do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci,
- ne, o dítě se musí starat samostatně a soustavně. V případě umístění dítěte do jeslí, mateřské školy či zařízení pro děti předškolního věku mu bude odebrán rodičovský příspěvek.

Z grafu je patrné, že 88 %, tedy 17 studentů zvolilo možnost, že rodič může umístit dítě do jakéhokoliv zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci. Pouze 8 % studentů vybralo správnou možnost, a to že dítě může rodič umístit do zařízení pro děti předškolního věku neomezeně a zbývající 4 % respondentů uvedlo, že rodič se o dítě musí starat celodenně a soustavně bez možnosti umístění dítěte do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku.

Tato úprava je v platnosti pouze několik měsíců. Do roku 2012 mohl rodič umístit dítě starší dvou měsíců do jeslí, mateřské školy či jiného výchovného zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci.

Dle mého názoru si tuto změnu studenti ještě neosvojili a proto drtivá většina odpovídala špatně. Pouze dva studenti znali správnou odpověď.

Graf č. 9 – Jaký je Váš názor na záměr vlády zrušit porodné od roku 2013?

Se záměrem vlády zrušit porodné nesouhlasilo 20 studentů Sociální péče a služeb. Pět studentů se nevyjádřilo vůbec nebo zaujali neutrální postoj a pouze jeden student s tím souhlasil.

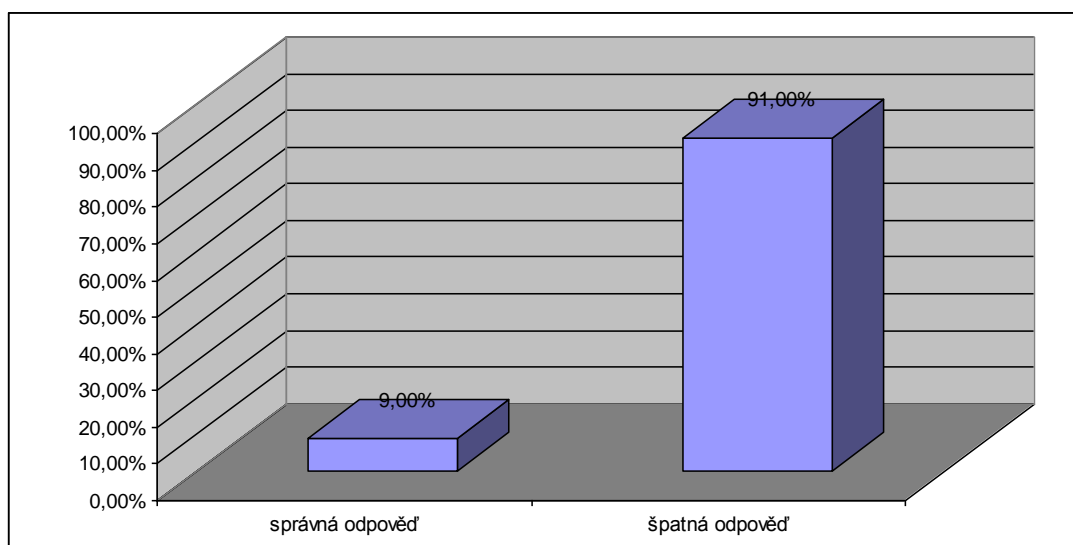
Někteří studenti s nesouhlasným postojem se domnívají, že zrušení porodného zhorší životní situaci rodin, že se sníží porodnost, neboť výbava pro dítě je drahá a rodiče na ni nebudou mít finanční prostředky.

2.1.3 Střední odborná škola a Střední odborné učiliště

Na Střední odborné škole a středním odborném učilišti v Šumperku jsem oslovila maturitní třídu oboru Obchodník. Dotazník vyplnilo 23 studentů.

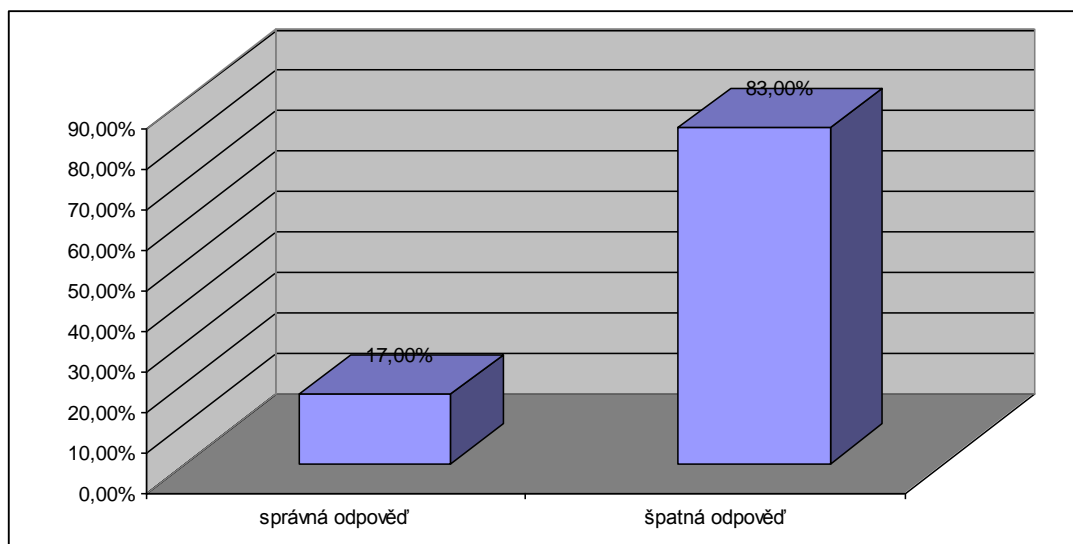
Tento obor je orientován na samostatné vykonávání obchodně-provozních, marketingových a organizačních činností. Vzdělání umožňuje absolventům vstup do všech druhů obchodních organizací a firem.

Graf č. 1 – Jaké dávky státní sociální podpory znáte?

Z grafu vyplývá, že pouze 9 % respondentů, tj. dva studenti uvedli na tuto otázku správnou odpověď. Zbývajících 21 studentů převážně uváděli, že do systému státní sociální podpory řadíme podporu v nezaměstnanosti a nemocenské pojištění.

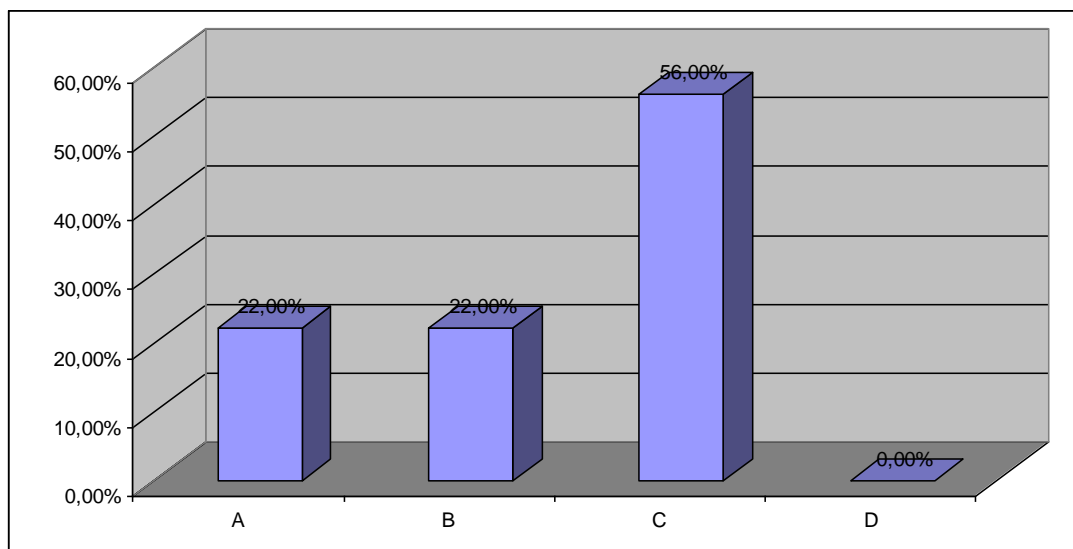
Graf č. 2 – Stručně, prosím, vysvětlete, jaký je rozdíl mezi peněžitou pomocí v mateřství a rodičovským příspěvkem. Uveďte stručnou charakteristiku dávek.

Z grafu vyplývá, že 17 %, tedy pouze čtyři studenti znali správnou odpověď, tedy že peněžitá pomoc v mateřství je vyplácena po dobu 28 týdnů a je náhradou za ušlou mzdu a rodičovský příspěvek je vyplácen nejdéle do čtyř let věku dítěte, za podmínky, že se o něj rodič řádně, osobně a celodenně stará a pečuje. Zbýlých

devatenáct studentů neznalo správnou odpověď. Většina z nich si pletla rodičovský příspěvek a s přídavkem na dítě a peněžitou pomoc v mateřství s rodičovským příspěvkem.

Graf č. 3 – Komu je vypláceno porodné?

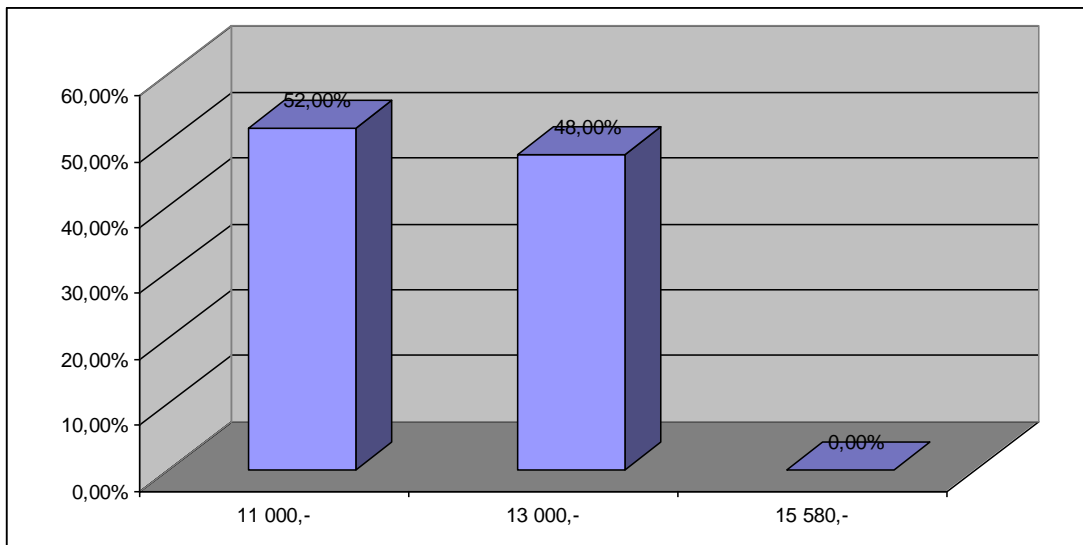

Písmena na vodorovné ose značí tyto možnosti odpovědí:

- a) každé matce,
- b) matce, která porodila první dítě,
- c) matce, která porodila první dítě, přičemž příjem rodiny nepřevyšuje 2,4 násobek životního minima rodiny,
- d) matce, která porodila první dítě, přičemž příjem rodiny převyšuje 2,4 násobek životního minima rodiny.

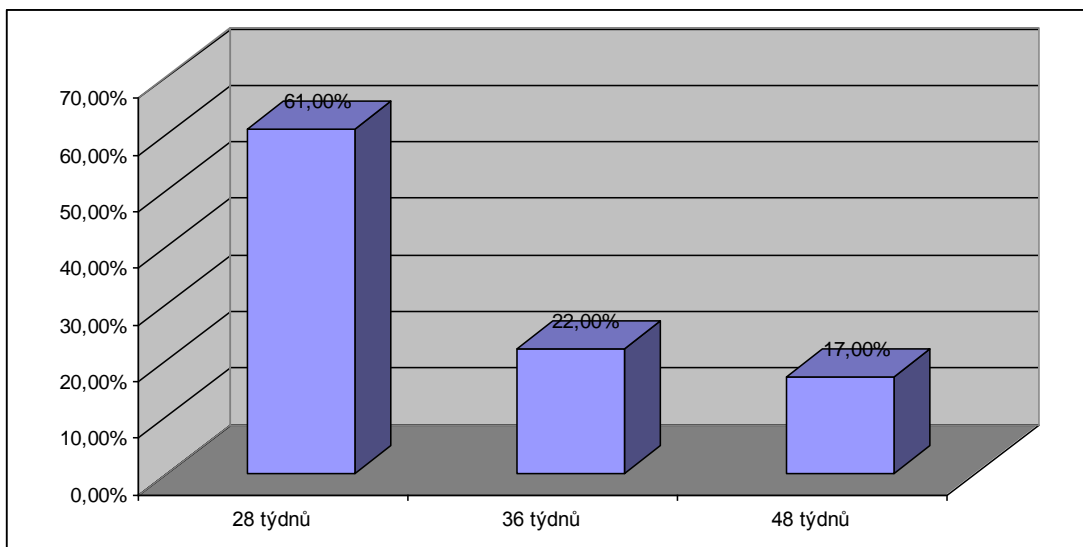
Na tuto otázku znalo správnou odpověď 56 % studentů, tedy 13 respondentů uvedlo, že porodné je vypláceno matce, která porodila první dítě, přičemž příjem rodiny nepřesahuje 2,4 násobek životního minima. Pouze pět studentů odpovědělo, že porodné je vypláceno každé matce a pět studentů uvedlo, že je porodné vypláceno matce, která porodila první dítě.

Graf č. 4 – Jaká je výše porodného?

Z grafu vyplývá, že nadpoloviční většina studentů neznala správnou odpověď, neboť 52 % studentů označilo odpověď, že výše porodného činí 11 000 Kč. Jedenáct studentů uvedlo správnou odpověď, a to, že výše porodného činí 13 000 Kč.

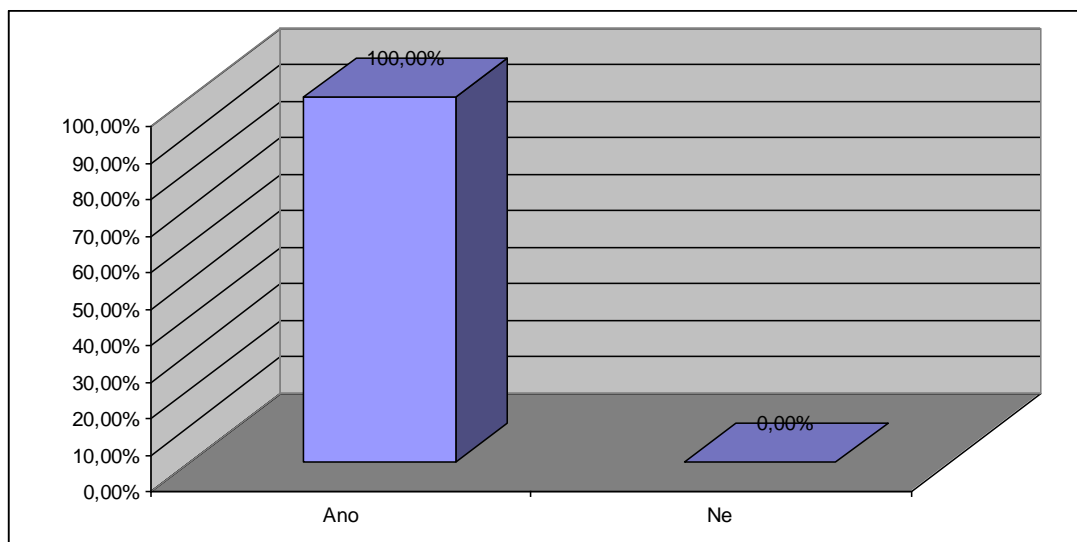
Graf č. 5 – Jak dlouho je vyplácena peněžité pomoc v mateřství při narození jednoho dítěte?

Na tuto otázku znalo správnou odpověď 14 studentů nebo-li 61 % respondentů uvedlo, že peněžité pomoc v mateřství je vyplácena 28 týdnů. Pět studentů

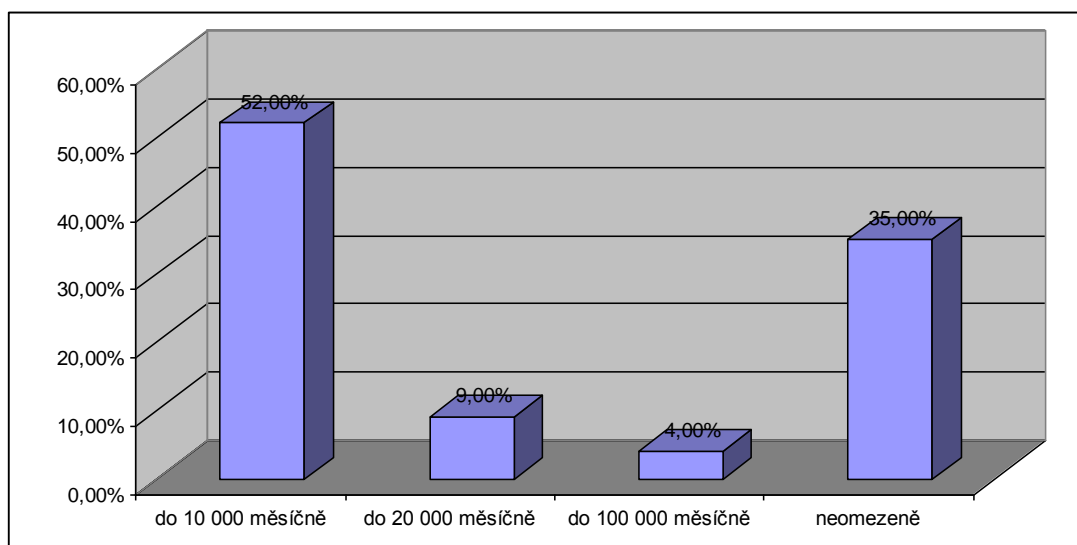
se domnívalo, že peněžítá pomoc v mateřství je vyplácena 36 týdnů a čtyři studenti uvedli, že je peněžítá pomoc vyplácena 48 týdnů.

Graf č. 6 – Může si rodič pobírající rodičovský příspěvek zlepšit ekonomickou situaci rodiny výdělečnou činností?

Z grafu je patrné, že všech 23 studentů oboru Obchodník/Obchodnice znalo správnou odpověď. Tedy všichni studenti ví, že si rodič pobírající rodičovský příspěvek může zlepšit ekonomickou situaci rodiny výdělečnou činností

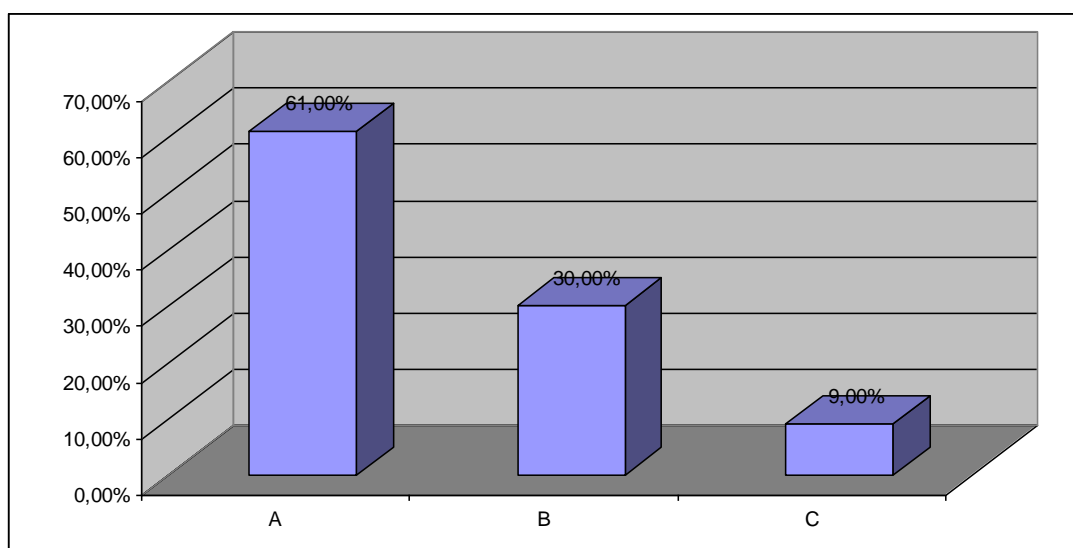
Graf č. 7 – Pokud ano, do jaké výše?

Z grafu vyplývá, že více jak polovina respondentů si myslí, že rodič pobírající rodičovský příspěvek si může měsíčně přivydělat nejvýše deset tisíc korun měsíčně.

Pouze dva studenti označili možnost, že si rodič může zlepšit ekonomickou situaci rodiny maximálně dvaceti tisíci měsíčně. Jeden student zvolil možnost, že je povolen výdělek do sto tisíc měsíčně a jen osm studentů znalo správnou odpověď, tedy, že měsíční výdělek rodiče pobírajícího rodičovský příspěvek má neomezenou výši.

Graf č. 8 – Může rodič, podle nové právní úpravy platné od 1.1.2012, umístit dítě starší dvou let do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku, aniž by mu byl odebrán rodičovský příspěvek?

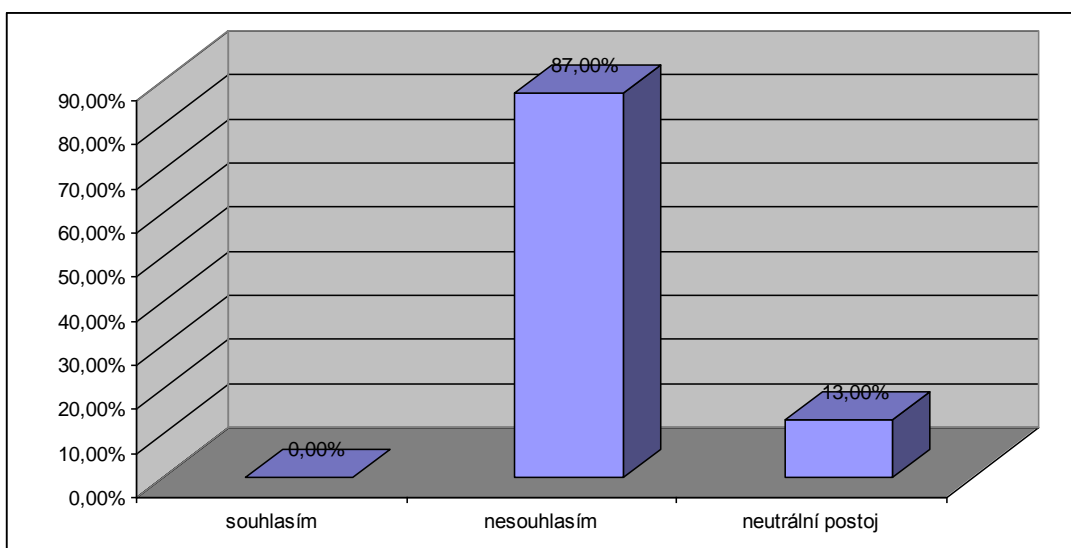

Studenti měli na výběr z možností:

- ano, dítě může neomezeně umístit do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku,
- ano, dítě může umístit do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci,
- ne, o dítě se musí starat samostatně a soustavně. V případě umístění dítěte do jeslí, mateřské školy či zařízení pro děti předškolního věku mu bude odebrán rodičovský příspěvek.

Na tuto otázku znalo správnou odpověď, tedy možnost A označilo čtrnáct studentů. Sedm respondentů zaškrtnulo možnost podle staré právní úpravy, tedy že dítě lze umístit do předškolních zařízení v omezeném rozsahu a jen dva studenti se domnívali, že o dítě se rodič musí starat soustavně a celodenně bez možnosti umístění dítěte do jakéhokoliv zařízení pro děti předškolního věku.

Graf č. 9 – Jaký je Váš názor na záměr vlády zrušit porodné od roku 2013?

Se záměrem vlády zrušit porodné od roku 2013 nesouhlasila naprostá většina dotázaných respondentů. Nesouhlasný názor vyjádřilo dvacet studentů. Jako důvod nesouhlasu většinou uváděli, že dítě představuje velkou finanční zátěž pro rodinu a v případě, že stát rodinám nebude ochoten finančně vypomoci, sníží se porodnost. Jeden student se nevyjádřil vůbec a zbylí dva respondenti uvedli, že se jich to prozatím netýká a nemají na to vyhraněný názor.

2.1.4 Vyhodnocení

Pro lepší orientaci a přehlednost jsem všechna data uspořádala do tabulky, ve které jsou vodorovně zobrazeny všechny otázky dotazníkového šetření a svisle procentuální odpovědi žáků jednotlivých škol a oborů. Červeně jsou označeny správné odpovědi.

	Škola	Obchodní akademie v Šumperku	SŠ Sociální péče a služeb v Zábřehu	SOŠ a SOU v Šumperku
	Obor	Ekonomické lyceum	Sociální činnost sociálně-správní činnost	Obchodník
1	Správně	9 %	88 %	9 %
	Špatně	91 %	12 %	91 %
2	Správně	9 %	81 %	17 %
	Špatně	91 %	19 %	83 %
3	A	24 %	11 %	22 %
	B	50 %	4%	22 %
	C	26 %	85 %	6%

	D	0 %	0 %	0 %
4	A	59 %	8 %	52 %
	B	38 %	92 %	48 %
	C	3 %	0 %	0 %
5	A	30 %	100 %	61 %
	B	32 %	0 %	22 %
	C	38 %	0 %	17 %
6	A	100 %	100 %	100 %
	B	0 %	0 %	0 %
7	A	41 %	65 %	52 %
	B	35 %	8 %	9 %
	C	6 %	0 %	4 %
	D	18 %	27 %	35 %
8	A	26 %	8 %	61 %
	B	48 %	88 %	30 %
	C	26 %	4 %	9 %
9	Souhlasím	3 %	4 %	0 %
	Nesouhlasím	85 %	77 %	87 %
	Neutrální	12 %	19 %	13 %

Z tabulky je patrné, že nejvíce správných odpovědí označili studenti Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu. Drtivá většina studentů této školy znala správnou odpověď na otevřené otázky „Jaké dávky státní sociální podpory?“ a „Jaký je rozdíl mezi peněžitou pomocí v mateřství a rodičovským příspěvkem?“, což jsem osobně nepředpokládala. Nemyslela jsem si, že by středoškolští studenti mohli mít takový přehled o systému sociálních dávek. Institucí či úřadů, které poskytují sociální dávky je hned několik, studenti Střední školy Sociální péče v Zábřehu ovšem měli přehled a odpovídali naprosto správně. Přesně věděli i rozdíl mezi peněžitou pomocí v mateřství a rodičovským příspěvkem, což studentům z ostatních škol dělalo velký problém. Jejich znalosti nebyly ovšem tak výborné v posledních dvou otázkách dotazníkového šetření, kdy studenti Střední školy sociální péče v Zábřehu nevěděli, že rodič si může přivydělávat v době pobírání rodičovského příspěvku neomezenou finanční částkou a že může neomezeně, podle nové právní úpravy od roku 2012, umístit dítě do mateřské školy či jiného výchovného zařízení pro děti předškolního věku.

Nejhůře z porovnávaných škol dopadla Obchodní akademie, obor Ekonomické lyceum. Jen tři studenti měli potřebné znalosti k zodpovězení otázek ohledně dávek státní sociální podpory a vysvětlení rozdílu mezi peněžitou podporou v mateřství a rodičovským příspěvkem. Všichni studenti věděli, a to platí pro všechny

porovnávané školy, že si rodič pobírající rodičovský příspěvek může přivýdělkem zlepšit ekonomickou situaci rodiny. Druhý největší počet správných odpovědí získala otázka, která se zabývala výší porodného. Tuto otázku zodpovědělo správně třináct studentů.

Na pomyslné druhé příčce se umístila Střední odborná škola a Střední odborné učiliště v Šumperku, obor Obchodník, kde studenti tohoto oboru vykazali znalosti spíše nadprůměrné. Většinu správných otázek označila nadpoloviční většina oslovených studentů. Nedostatky se objevily v prvních dvou otevřených otázkách, které byly zaměřené na dávky státní sociální podpory a vysvětlení rozdílu mezi peněžitou pomocí v mateřství a rodičovským příspěvkem a v uzavřené otázce, kde studenti měli určit, že rodič může neomezeně umístit dítě do jakéhokoliv zařízení pro děti předškolního věku.

Tyto rozdíly mezi znalostmi jednotlivých škol a oborů jsou zakořeněny v profilaci jednotlivých oborů. Cílem Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu je konkrétně vybavit studenty znalostmi o sociální oblasti, poskytování dávek, podmínkách nároku na dávky a jejich výši. Obchodní akademie připravuje svoje studenty především na postsekundární či terciární vzdělávání ekonomického směru. A Střední odborná škola a Střední odborné učiliště v Šumperku připravuje studenty na vykonávání obchodně-provozních, marketingových a organizačních činností.

2.1.5 Statistické měření

Ve výzkumu jsem ověřovala, zda dvě skupiny středoškolských studentů, kteří navštěvují odlišné střední školy mají stejnou úroveň znalostí sociálního systému se zaměřením na znalosti podmínek nároku, výše a délky vyplácení porodného a peněžité pomoci v mateřství.

Vědomosti byly měřeny pomocí dotazníkového šetření, kde byly obsaženy jak otázky otevřeného typu, tak otázky uzavřené.

Za pomoci Studentova t-testu ověřím, zda mezi průměrnými výsledky obou skupin jsou statisticky významné rozdíly.

Studentův t-test je jedním z nejznámějších statistických testů významnosti pro metrická data. Pomocí Studentova t-testu můžeme rozhodnout, zda dva soubory dat, získané měřením ve dvou různých skupinách objektů (např. studentů), mají stejný aritmetický průměr. (Cháska, 2007, s.122)

Věcná hypotéza:

Pracovní hypotéza „H“: *Studenti Střední odborné školy a středního odborného učiliště v Šumperku budou mít horší znalosti než studenti Obchodní akademie v Šumperku.*

Statistické hypotézy:

Nulová hypotéza „H₀“: *Mezi znalostmi studentů Obchodní akademie a znalostmi studentů Střední odborné školy a středního odborného učiliště v Šumperku není rozdíl.*

Alternativní hypotéza „H_A“: *Mezi znalostmi studentů Obchodní akademie a znalostmi studentů Střední odborné školy a středního odborného učiliště v Šumperku je rozdíl.*

Zvolená hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Tabulka č.1 – Výsledky studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Šumperku.

Střední odborná škola a střední odborné učiliště, obor Obchodník		
Student	Počet správných odpovědí	

n_1	x_{Ai}	x_{Ai}^2
1	5	25
2	3	9
3	2	4
4	3	9
5	2	4
6	4	16
7	4	16
8	5	25
9	4	16
10	2	4
11	2	4
12	4	16
13	3	9
14	5	25
15	4	16
16	5	25
17	5	25
18	4	16
19	5	25
20	5	25
21	5	25
22	5	25
23	3	9
	$\Sigma 89$	$\Sigma 373$

V tabulce je uvedeno, kolik každý student Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Šumperku znal správných odpovědí.

Tabulka č.2 – Výsledky studentů Obchodní akademie

Obchodní akademie, obor Ekonomické lyceum		
Student n_2	Počet správných odpovědí x_{Bi}	x_{Bi}^2
1	4	16
2	3	9
3	2	4
4	3	9
5	2	4
6	5	25
7	4	16
8	5	25
9	3	9
10	5	25
11	4	16
12	3	9

13	4	16
14	4	16
15	3	9
16	2	4
17	3	9
18	3	9
19	3	9
20	1	1
21	3	9
22	3	9
23	3	9
24	1	1
25	5	25
26	1	1
27	3	9
28	3	9
29	3	9
30	2	4
31	3	9
32	3	9
33	3	9
34	5	25
	$\Sigma 107$	$\Sigma 377$

V tabulce je zaznamenáno, kolik každý student Obchodní akademie uvedl správných odpovědí.

Nejdříve vypočítáme aritmetické průměry v obou skupinách. Aritmetický průměr spočítáme dle následujícího vzorce:

$$\bar{x} = \Sigma x_i / n$$

Aritmetický průměr pro tabulku č.1, kde je znázorněn počet správných odpovědí studentů Střední odborné školy a středního odborného učiliště v Šumperku vypočítáme tedy následujícím vztahem:

$$\bar{x}_A = 89/23 = 3,87$$

Vydělíme součet jednotlivých bodů, získaných každým studentem zvlášť, umocněno na druhou celkovým počtem studentů.

Tutéž operaci provedeme i v případě studentů Obchodní akademie v Šumperku:

$$\bar{x}_B = 107/34 = 3,15$$

Vzorec pro výpočet testového kritéria, který je uvedený v Úvodu do pedagogického výzkumu prof. PhDr. Miroslava Chrásky, CSc.:

$$\sum (x_{Ai} - \bar{x}_A)^2 = \sum x_{Ai}^2 - \bar{x}_A \cdot \sum x_{Ai} \quad (\text{Chráska, 2007, s. 124})$$

Kde $\sum x_{Ai}$ je součet správných odpovědí každého studenta dané školy umocněno na druhou, \bar{x}_A je aritmetický průměr zkoumané skupiny studentů a $\sum x_{Ai}$ je suma správných odpovědí dané skupiny studentů.

Po dosažení do vzorce vychází:

$$373 - 3,87 \cdot 89 = 28,57$$

Stejný výpočet použijeme i pro tabulku č.2, tedy pro výsledky studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Šumperku:

$$\begin{aligned} \sum (x_{Bi} - \bar{x}_B)^2 &= \sum x_{Bi}^2 - \bar{x}_B \cdot \sum x_{Bi} \\ 377 - 3,15 \cdot 107 &= 39,95 \end{aligned}$$

Směrodatná odchylka s se vypočítá z hodnot získaných v obou skupinách, z tzv. *nestranného odhadu rozptylu s^2* podle vzorce:

(Chráska,
2007, s.123)

$$s^2 = 1 / (n_1 + n_2 - 2) \cdot [\sum (x_{Ai} - \bar{x}_A)^2 + \sum (x_{Bi} - \bar{x}_B)^2]$$

Kde n_1 je četnost studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Šumperku a n_2 je četnost studentů Obchodní akademie v Šumperku.

Po dosažení do vzorce vychází tyto hodnoty:

$$s^2 = 1/55 \cdot [28,57 + 39,95]$$

$$s^2 = 0,018 \cdot 68,52$$

$$s^2 = 1,25 \quad s = 1,12$$

Nulovou hypotézu budeme testovat pomocí kritéria t , které se vypočítá ze vztahu:

$$t = (\bar{x}_A - \bar{x}_B) / s \cdot \sqrt{(n_1 \cdot n_2) / (n_1 + n_2)}$$

$$t = (3,87 - 3,15) / 1,12 \cdot \sqrt{(23 \cdot 34) / (23 + 34)}$$

$$t = 0,72 / 1,12 \cdot \sqrt{(782 / 57)}$$

$$t = 0,64 \cdot 3,70$$

$$t = 2,38$$

Vypočítanou hodnotu t srovnáme s kritickou hodnotou studentova t pro zvolenou hladinu významnosti a počet stupňů volnosti $f = 23 + 34 - 2 = 55$. (Chráska, 2007, s.126)

V statistické tabulce je tabelovaná hodnota $t_{0,05}(55) = 2,004$. Jelikož je vypočítaná hodnota t větší, než hodnota kritická, musím odmítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní.

Mezi znalostmi studentů Obchodní akademie a znalostmi studentů Odborné školy a odborného učiliště je rozdíl.

Čili mezi znalostmi studentů Obchodní akademie a znalostmi studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště je statisticky významný rozdíl.

Věcná hypotéza

Pracovní hypotéza „H“: *Studenti Střední školy sociální péče a služeb v Zábřehu budou mít lepší znalosti než studenti Obchodní akademie v Šumperku.*

Statistické hypotézy

Nulová hypotéza „H₀“: *Mezi znalostmi studentů Obchodní akademie a znalostmi studentů Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu není rozdíl.*

Alternativní hypotéza „H_A“: *Mezi znalostmi studentů Obchodní akademie a znalostmi studentů Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu je rozdíl.*

Zvolená hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Tabulka č.3 – Výsledky studentů Střední školy Sociální péče a služeb

Střední škola Sociální péče a služeb		
Student n_3	Počet správných odpovědí x_{Ci}	x_{Ci}^2
1	7	49
2	3	9
3	4	16
4	5	25
5	5	25
6	6	36
7	5	25

8	7	49
9	5	25
10	6	36
11	6	36
12	6	36
13	6	36
14	6	36
15	6	36
16	6	36
17	6	36
18	6	36
19	6	36
20	5	25
21	7	49
22	7	49
23	7	49
24	7	49
25	5	25
26	6	36
	Σ 151	Σ 901

V tabulce je uvedeno, kolik každý student Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu znal správných odpovědí.

Data týkající se výsledků studentů Obchodní akademie budu čerpat z tabulky č.2 uvedené výše.

Opět nejdříve vypočítáme aritmetické průměry v obou skupinách. Aritmetický průměr spočítáme dle vzorce, který udává prof. PhDr. Miroslava Chráska, CSc.:

$$\bar{x} = \Sigma x_i / n$$

Aritmetický průměr pro tabulku č.3, kde je znázorněn počet správných odpovědí studentů Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu vypočítáme následovně:

$$\bar{x}_c = 151/26 = 5,81$$

Vydělíme součet jednotlivých bodů, získaných každým studentem zvlášť, které umocníme na druhou s celkovým počtem studentů.

Tutéž matematickou operaci provedeme i v případě studentů Obchodní akademie v Šumperku:

$$\bar{x}_B = 107/34 = 3,15$$

Testové kritérium pro tabulku č.3 vypočteme podle vzorce, který ve svých skriptech uvádí prof. PhDr. Miroslava Chrásky, CSc.:

$$\Sigma (x_{Ci} - \bar{x}_C)^2 = \Sigma x_{Ci}^2 - \bar{x}_C \cdot \Sigma x_{Ci} \quad (\text{Chráska, 2007, s. 124})$$

Kde Σx_{Ci} je součet správných odpovědí každého studenta dané školy umocněno na druhou, \bar{x}_C je aritmetický průměr zkoumané skupiny studentů a Σx_{Ci} je suma správných odpovědí dané skupiny studentů.

Po dosažení do vzorce vychází:

$$901 - 5,81 \cdot 151 = 23,69$$

Stejný výpočet použijeme i pro tabulku č.2, tedy pro výsledky studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Šumperku:

$$\begin{aligned} \Sigma (x_{Bi} - \bar{x}_B)^2 &= \Sigma x_{Bi}^2 - \bar{x}_B \cdot \Sigma x_{Bi} \\ 377 - 3,15 \cdot 107 &= 39,95 \end{aligned}$$

Směrodatná odchylka s se vypočítá z hodnot získaných v obou skupinách, z tzv. *nestranného odhadu rozptylu s^2* podle vzorce:

(Chráska, 2007, s.123)

$$s^2 = 1 / (n_3 + n_2 - 2) \cdot [\Sigma (x_{Ci} - \bar{x}_C)^2 + \Sigma (x_{Bi} - \bar{x}_B)^2]$$

Kde n_3 je četnost studentů Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu a n_2 je četnost studentů Obchodní akademie v Šumperku.

Po dosažení do vzorce vychází tyto hodnoty:

$$s^2 = 1/58 \cdot [23,69 + 39,95]$$

$$s^2 = 0,017 \cdot 63,64$$

$$s^2 = 1,10 \quad s = 1,05$$

Nulovou hypotézu budeme testovat pomocí kritéria t , které vypočítáme ze vztahu:

$$\begin{aligned} t &= (\bar{x}_C - \bar{x}_B) / s \cdot \sqrt{(n_3 \cdot n_2) / (n_3 + n_2)} \\ t &= (5,81 - 3,15) / 1,05 \cdot \sqrt{(26 \cdot 34) / (26 + 34)} \end{aligned}$$

$$t = 2,66 / 1,05 \cdot \sqrt{(884 / 60)}$$

$$t = 2,53 \cdot 3,84$$

$$t = 9,73$$

Vypočítanou hodnotu t srovnáme s kritickou hodnotou Studentova t pro zvolenou hladinu významnosti a počet stupňů volnosti $f = 26 + 34 - 2 = 58$. (Chráška, 2007, s.126)

V statistické tabulce je tabelovaná hodnota $t_{0,05}(60) = 2,000$. Jelikož je vypočítaná hodnota t větší, než hodnota kritická, musím odmítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní.

Mezi znalostmi studentů Obchodní akademie a znalostmi studentů Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu je rozdíl.

Mezi znalostmi studentů Obchodní akademie a znalostmi studentů Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu je statisticky významný rozdíl.

Věcná hypotéza

Pracovní hypotéza „H“: *Znalosti studentů Střední školy sociální péče a služeb v Zábřehu budou lepší než znalosti studentů Střední odborné školy a středního odborného učiliště v Šumperku.*

Statistické hypotézy

Nulová hypotéza „H₀“: *Mezi znalostmi studentů Střední odborné školy a středního odborného učiliště v Šumperku a znalostmi studentů Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu není rozdíl.*

Alternativní hypotéza „H_A“: *Mezi znalostmi studentů Střední odborné školy a středního odborného učiliště v Šumperku a znalostmi studentů Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu je rozdíl.*

Zvolená hladina významnosti $\alpha = 0,05$

Data budou použita z tabulky č.1, kde jsou zmapovány znalosti studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště a z tabulky č.3, kde jsou znázorněny výsledky studentů Střední školy Sociální péče v Zábřehu.

Nejdříve vypočítáme aritmetické průměry v obou skupinách, kdy aritmetický průměr spočítáme opět dle vzorce, který udává prof. PhDr. Miroslava Chráska, CSc.:

$$\bar{x} = \Sigma x_i / n$$

Aritmetický průměr pro tabulku č.1, kde je znázorněn počet správných odpovědí studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Šumperku vypočítáme následovně:

$$\bar{x}_A = 89/23 = 3,87$$

Vydělíme součet jednotlivých bodů, získaných každým studentem zvlášť, které umocníme na druhou s celkovým počtem studentů.

Tutéž matematickou operaci provedeme i v případě studentů Střední školy Sociální péče v Zábřehu:

$$\bar{x}_C = 151/26 = 5,81$$

Testové kritérium pro tabulku č.1 vypočteme podle vzorce, který ve svých skriptech uvádí prof. PhDr. Miroslava Chráska, CSc.:

$$\Sigma (x_{Ai} - \bar{x}_A)^2 = \Sigma x_{Ai}^2 - \bar{x}_A \cdot \Sigma x_{Ai} \quad (\text{Chráska, 2007, s. 124})$$

Kde Σx_{Ai} je součet správných odpovědí každého studenta dané školy umocněno na druhou, \bar{x}_A je aritmetický průměr zkoumané skupiny studentů a Σx_{Ai} je suma správných odpovědí dané skupiny studentů.

Po dosažení do vzorce vychází:

$$373 - 3,87 \cdot 89 = 28,57$$

Stejný výpočet použijeme i pro tabulku č.3, tedy pro výsledky studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Šumperku:

$$\Sigma (x_{Ci} - \bar{x}_C)^2 = \Sigma x_{Ci}^2 - \bar{x}_C \cdot \Sigma x_{Ci}$$

$$901 - 5,81 \cdot 151 = 23,69$$

Směrodatná odchylka s se vypočítá z hodnot získaných v obou skupinách, z tzv. *nestranného odhadu rozptylu* s^2 podle vzorce:

$$s^2 = 1 / (n_1 + n_3 - 2) \cdot [\Sigma (x_{Ai} - \bar{x}_A)^2 + \Sigma (x_{Ci} - \bar{x}_C)^2]$$

(Chráska,2007, s.123)

Kde n_1 je četnost studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Šumperku a n_3 je četnost studentů Střední školy Sociální péče v Zábřehu.

Po dosažení do vzorce vychází tyto hodnoty:

$$s^2 = 1/47 \cdot [28,57 + 23,69]$$

$$s^2 = 0,021 \cdot 52,26$$

$$s^2 = 1,11 \quad s = 1,05$$

Nulovou hypotézu budeme testovat pomocí kritéria t , které vypočítáme ze vztahu:

$$t = (\bar{x}_C - \bar{x}_A) / s \cdot \sqrt{(n_1 \cdot n_3) / (n_1 + n_3)}$$

$$t = (5,81 - 3,87) / 1,05 \cdot \sqrt{(23 \cdot 26) / (23 + 26)}$$

$$t = 1,94 / 1,05 \cdot \sqrt{(598 / 49)}$$

$$t = 1,85 \cdot 3,49$$

$$t = 6,46$$

Vypočítanou hodnotu t srovnáme s kritickou hodnotou Studentova t pro zvolenou hladinu významnosti a počet stupňů volnosti $f = 23 + 26 - 2 = 47$. (Chráska, 2007, s.126)

V statistické tabulce je tabelovaná hodnota $t_{0,05}(50) = 2,009$. Jelikož je vypočítaná hodnota t větší, než hodnota kritická, musím odmítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní.

Mezi znalostmi studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Šumperku a znalostmi studentů Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu je rozdíl.

Mezi znalostmi studentů Střední odborné školy a Středního odborného učiliště v Šumperku a znalostmi studentů Střední školy Sociální péče a služeb v Zábřehu je statisticky významný rozdíl.

2.2 Důležitost porodného u matek prvorodiček

Cílem této části mé diplomové práce bylo zjištění důležitosti porodného pro matky prvorodičky za využití dotazníkového šetření. Předpokládala jsem, že pro matky je porodné dostatečně velkou jednorázovou částkou, která přispěje do rodinného rozpočtu v době, kdy jsou náklady domácnosti vyšší z důvodu pořízení potřeb pro narozené dítě. Matky prvorodičky jsem zvolila z důvodu nutnosti zakoupení kompletní výbavy pro dítě. Matky prvorodičky nemohou použít výbavu po dříve narozeném dítěti.

Dílčím cílem bylo získaná data zpracovat, interpretovat je a zjistit, jaký pohled na porodné mají matky, které své první dítě porodily před rokem 2011 a matky, které své první dítě porodily po roce 2011.

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla pro využití kvantitativního výzkumu. Ve výzkumu bylo použito písemného dotazování, u něhož je výhodou, že si respondent sám zvolí čas potřebný k vyplnění dotazníku a při němž nedochází k ovlivňování odpovědí poskytnutých respondenty.

Předmětem zkoumání bylo zjištění informací týkajících se pohledu matek prvorodiček na porodné, jak je porodné pro matky důležité, k jakému účelu bylo využito a zda se matky o porodné zajímaly v době plánování početí dítěte.

Dotazník byl sestaven z šesti uzavřených otázek. V první otázce měly matky prvorodičky zaškrtnout období porodu, měly na výběr buď z možnosti před rokem 2011 nebo z možnosti po roce 2011. Dále měly zvolit, zda se zajímaly či nezajímaly o podmínky nároku na porodné v době plánování početí dítěte. Další otázka mapovala na co bylo porodné využito. Ve čtvrté otázce jsem se matek ptala, zda by přemýšlely o možnosti přestěhování se do států s výhodněji nastaveným sociálním systémem v případě, že v ČR by na porodné nedosáhly. Pátá otázka se zabývala společnou domácností matky a otce dítěte, ptala jsem se zda by matky raději žily v oddělených domácnostech či počkaly se svatbou, aby na porodné snáze dosáhly a poslední otázka se týkala finanční rezervy rodiny, kdy jsem se zajímala, zda by matky raději odložily termín početí, než by si případnou rezervu vytvořily.

Subjektem dotazníkového šetření jsem zvolila dvě skupiny respondentů. První skupinu tvořily matky, které porodily svoje první dítě před rokem 2011, kdy porodné bylo jednorázovou dávkou státní sociální podpory vyplácené každé matce. V druhé

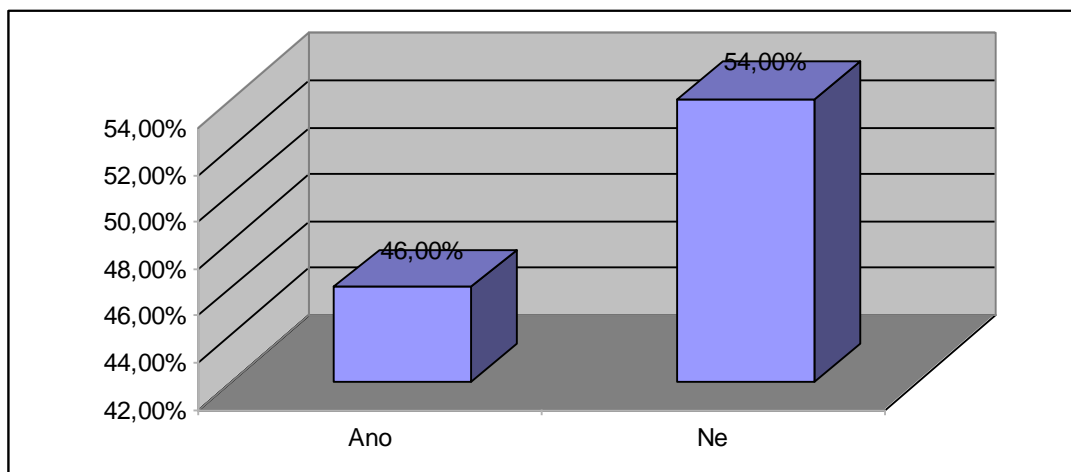
skupině jsem volila matky, které svoje první dítě porodily po roce 2011, kdy došlo k sociální reformě, která mimo jiné upravovala nároky a podmínky pro udělení porodného. Po roce 2011 na porodné dosáhnou matky, jejichž příjem domácnosti nepřesáhne 2,4 násobek životního minima rodiny. V každé skupině jsem oslovila padesát matek prvorodiček.

Pro přehlednost jsem jednotlivé otázky zpracovala do grafů a doplnila slovním komentářem. Použila jsem relativní vyjádření hodnot, aby bylo možné výsledky snáze porovnat a interpretovat.

2.2.1 Matky, které porodily před rokem 2011

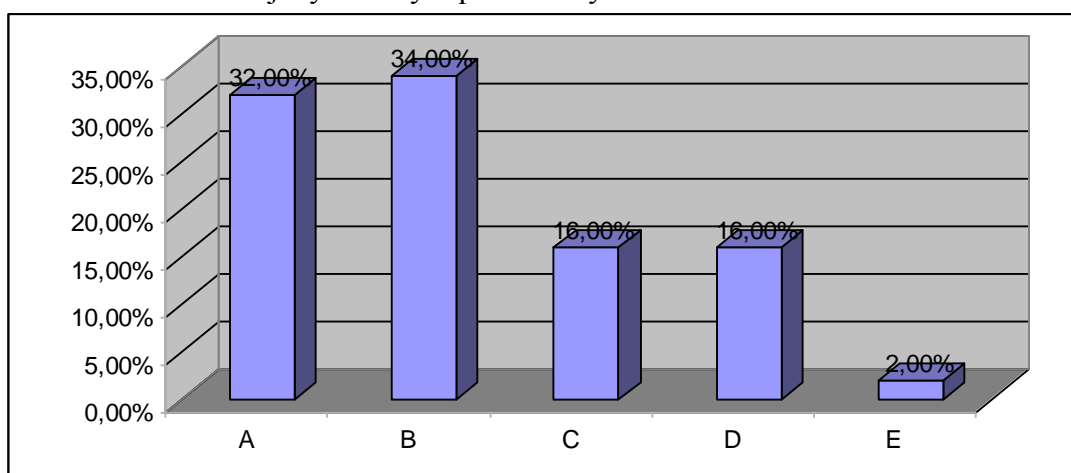
V této části dotazníkového šetření zmapuji situaci ohledně důležitosti porodného u matek, které porodily před rokem 2011, tedy v době, kdy na porodné měly nárok všechny matky bez ohledu na finanční situaci rodiny. Matky jsem oslovovala v mateřských školách v Šumperku po dobu jednoho týdne. Všechny matky byly vstřícné a s ochotou dotazník vyplnily.

Graf č.1 - Zajímala jste se o výši a podmínky nároku na porodné v době plánování početí dítěte?

Z grafu je patrné, že 46 % matek, které porodily první dítě před rokem 2011 se zajímaly o výši a podmínky nároku na porodné v době plánování početí dítěte. Zbýlých 54 % matek prvorodiček se o podmínky nároku a výše porodného nezajímaly.

Graf č.2 - Na jaký účel bylo porodné využito?

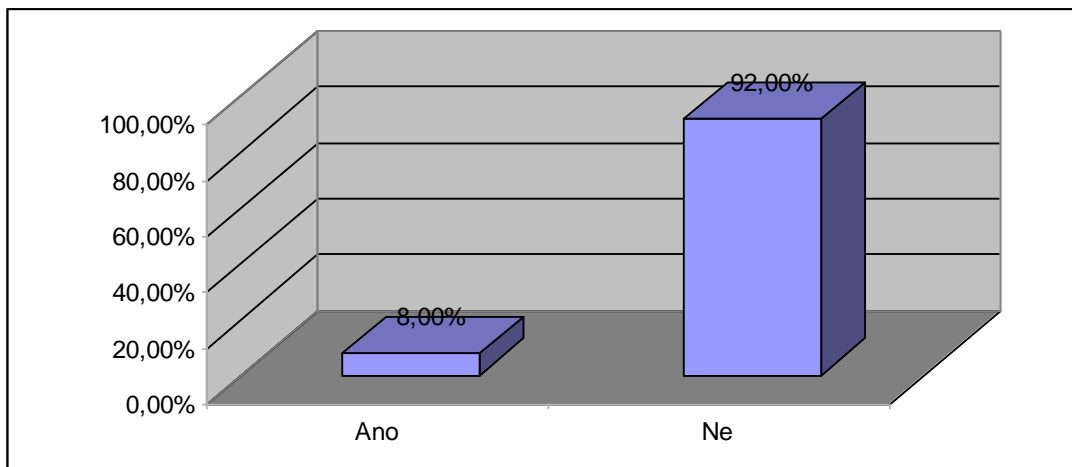

Matky měly na výběr z následujících možností:

- A) vlastní potřeby, neboť vybavička na dítě byla zakoupena z dřívějších úspor
- B) dlouhodobá vybavička pro dítě (např. kočárek, postýlka, vanička,...)
- C) krátkodobá vybavička pro dítě (např. pleny, oblečení, sunar,...)
- D) ponechání jako rezerva pro dítě (např. spoření, pojištění dítěte, očkování,...)
- E) jiné

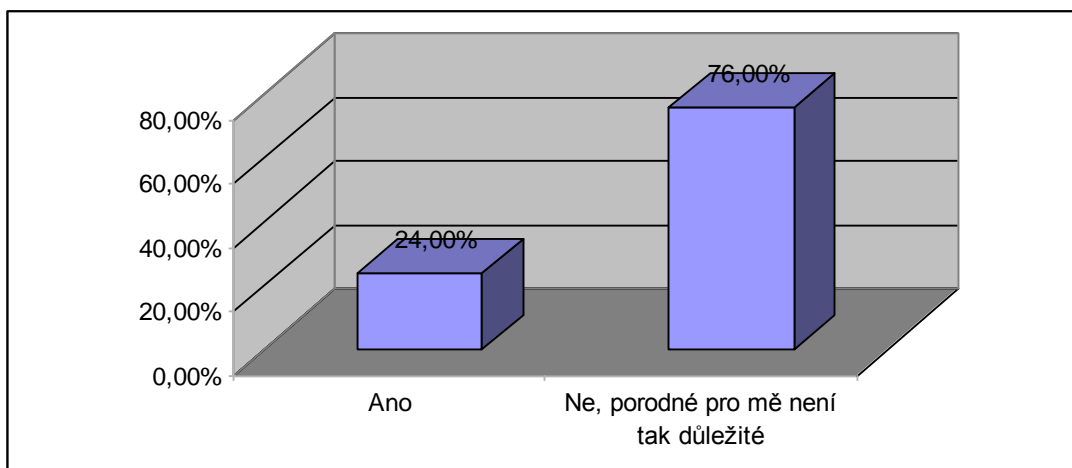
Z grafu vyplývá, že 16 z dotazovaných matek porodné využilo pro vlastní potřeby, dalších 34 %, tedy 17 dotazovaných matek prvorodiček využilo porodného na nákup dlouhodobé vybavy pro dítě. K zakoupení krátkodobé vybavy pro dítě využilo porodného 8 matek a stejný počet matek si porodné ponechal jako rezervu pro dítě, např. na zaplacení očkování dítěte či pojištění. Pouze jedna matka zaškrtnla možnost E, konkrétně jiné, přičemž žádnou možnost nevypsala.

Graf č.3 - V případě nedosažitelnosti porodného, přemýšlela byste o přestěhování do států, kde je sociální systém nastaven tak, že finančně podporuje začínající rodiny?

Z grafu vyplývá, že pouze 8 %, tedy 4 matek z padesáti oslovených matek prvorodiček, které porodily před rokem 2011, by zvažovalo možnost přestěhování se do států s pro ně výhodněji nastaveným sociálním systémem. Zbýlých 46 dotázaných matek by o této možnosti neuvažovalo.

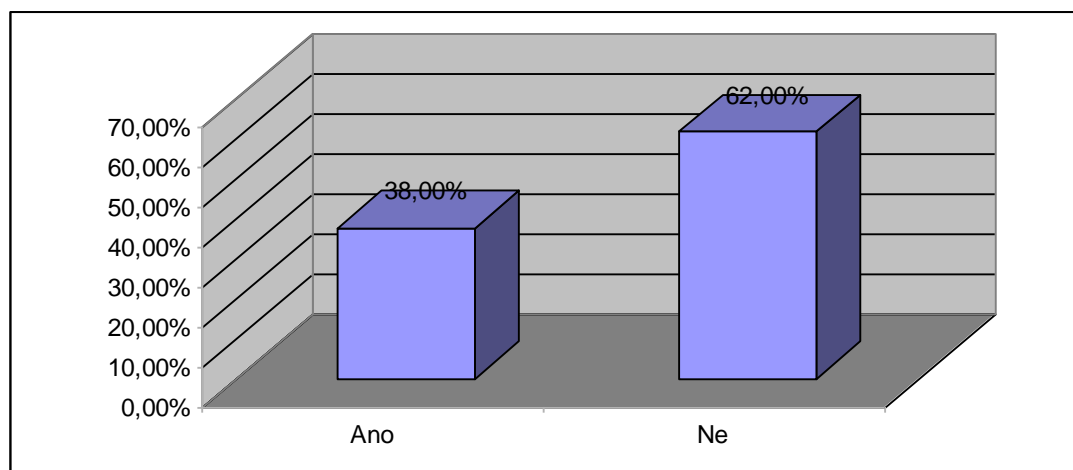
Graf č.4 - Byla byste raději svobodná matka v případě, že byste měla nárok na porodné a raději se svatbou počkáte a budete žít s otcem v oddělených domácnostech?

Pro 76 %, tedy 38 matek prvorodiček není porodné tak důležitou dávkou, aby v případě nedosažitelnosti na dávku porodného odložily termín plánované svatby nebo žily s otcem dítěte v oddělených domácnostech. Pro 24 %, tedy 12 matek

je porodné důležitou finanční pomocí ze strany státu a tuto možnost by zvážily v případě nedosažitelnosti porodného.

Graf č.5 - Pokud před početím dítěte nemáte vytvořenou rezervu pro potřeby dítěte a zjistíte, že na porodné nemáte nárok, odsunete termín plánovaného početí než si příslušnou rezervu vytvoříte?

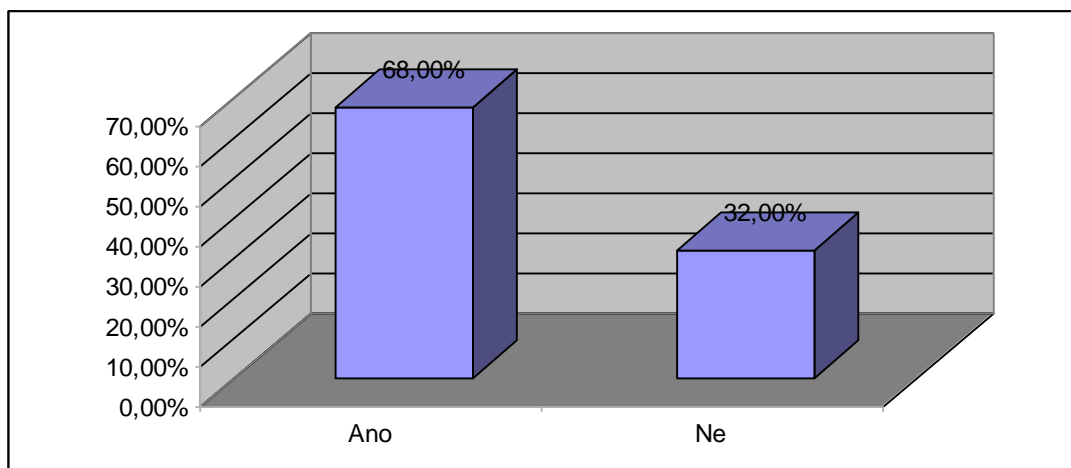

Z grafu je patrné, že pro 38 %, tedy 19 dotázaných matek je vytvoření finanční rezervy směrodatné a v případě, že by na porodné neměly nárok, odsunuly by termín plánovaného početí, než by si příslušnou rezervu vytvořily. Zbývajících 62 %, konkrétně 31 dotázaných matek prvorodiček by termín plánovaného početí nepřesunulo z důvodu neexistence finanční rezervy a nedosažitelnosti porodného.

2.2.2 Matky, které porodily po roce 2011

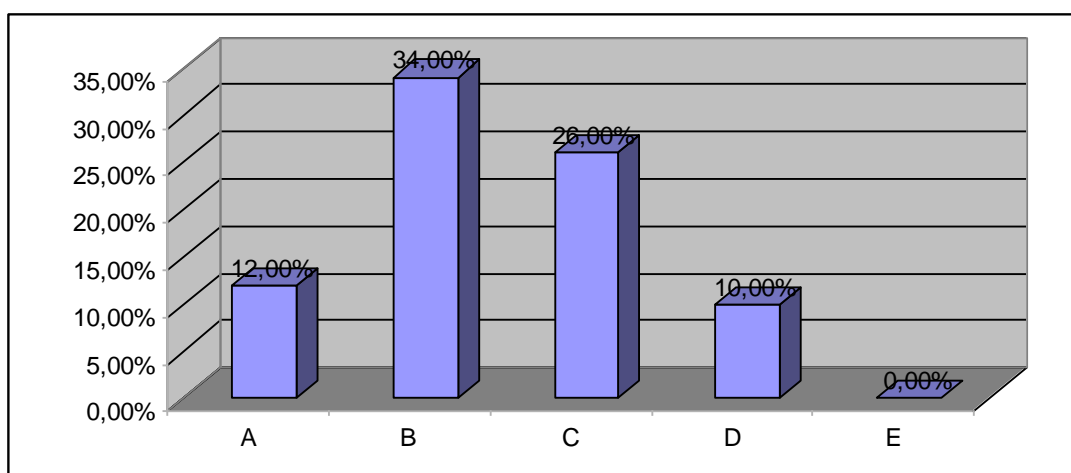
V této části dotazníkového šetření zmapuji situaci týkající se důležitosti porodného u matek, které porodily po roce 2011, tedy v době, kdy na porodné měly nárok pouze ty matky, jejichž celkový příjem domácnosti nepřesáhne 2,4 násobek životního minima rodiny. Matky jsem oslovovala ve třech gynekologických ambulancích v Šumperku, po domluvě se zdravotnickým personálem. Vyplnění dotazníkového šetření 50 matkami mi zabralo tři týdny. Většina pacientek odmítla dotazník vyplnit se slovy, že spěchají. U této skupiny jsem se tedy setkala převážně s neochotou. Matky ovšem uváděly důvod, že spěchají za potomkem, což je přirozené.

Graf č.1 - Zajímala jste se o výši a podmínky nároku na porodné v době plánování početí dítěte?

Z grafu vyplývá, že se 68 %, tedy 34 dotázaných matek prvorodiček, které porodily po roce 2011 zajímaly o podmínky nároku a výši porodného. Zbývajícím 32 % dotázaných matek tato informace užitečná nebyla nebo se o ni nezajímaly.

Graf č.2 - Na jaký účel bylo porodné využito?

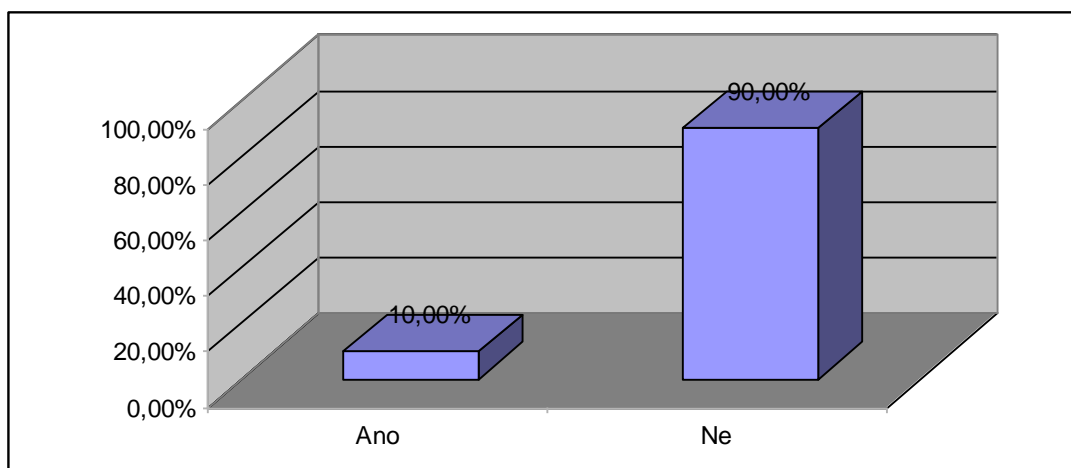

Matky měly na výběr z následujících možností:

- A) vlastní potřeby, neboť vybavička na dítě byla zakoupena z dřívějších úspor
- B) dlouhodobá vybavička pro dítě (např. kočárek, postýlka, vanička,...)
- C) krátkodobá vybavička pro dítě (např. pleny, oblečení, sunar,...)
- D) ponechání jako rezerva pro dítě (např. spoření, pojištění dítěte, očkování,...)
- E) jiné

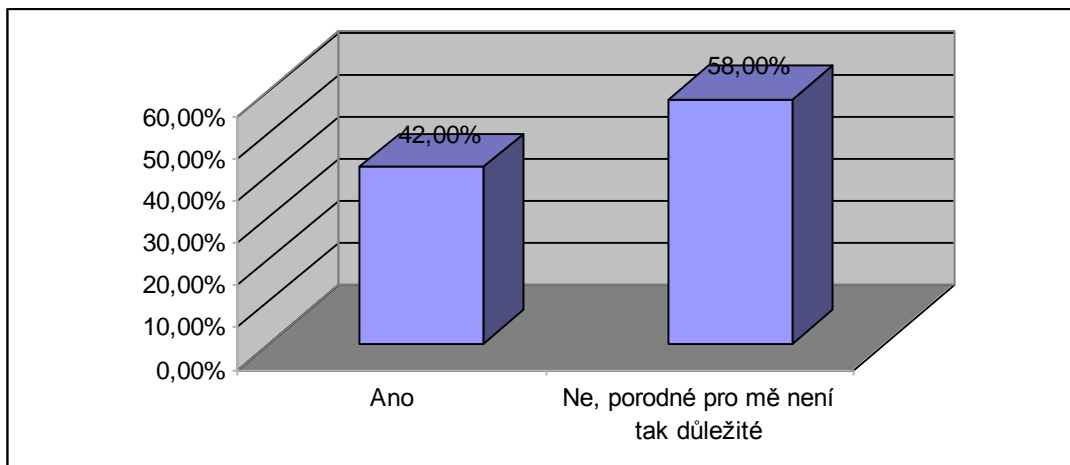
Z grafu vyplývá, že 12 %, tedy 6 matek porodné využilo pro vlastní potřeby, 34 %, tedy 17 dotazovaných matek prvorodiček, které porodily po roce 2011 využily porodné na nákup dlouhodobé výbavy pro dítě, jako je např. koupě kočárku, postýlky apod. K zakoupení krátkodobé výbavy pro dítě využilo porodného 13 matek, tedy 26 % z dotázaných respondentů. Porodné si ponechalo jako rezervu pro dítě, např. na zaplacení očkování dítěte či pojištění pouze 5 matek, čili 10 % z dotázaných respondentů. Ani jedna matka nezaškrtnla možnost E, konkrétně jinou možnost než výše uvedenou a zbývajících 9, čili 18 % matek prvorodiček na porodné nedosáhly, tudíž žádnou možnost nevyplnily.

Graf č.3 - V případě nedosažitelnosti porodného, přemýšlela byste o přestěhování do států, kde je sociální systém nastaven tak, že finančně podporuje začínající rodiny?

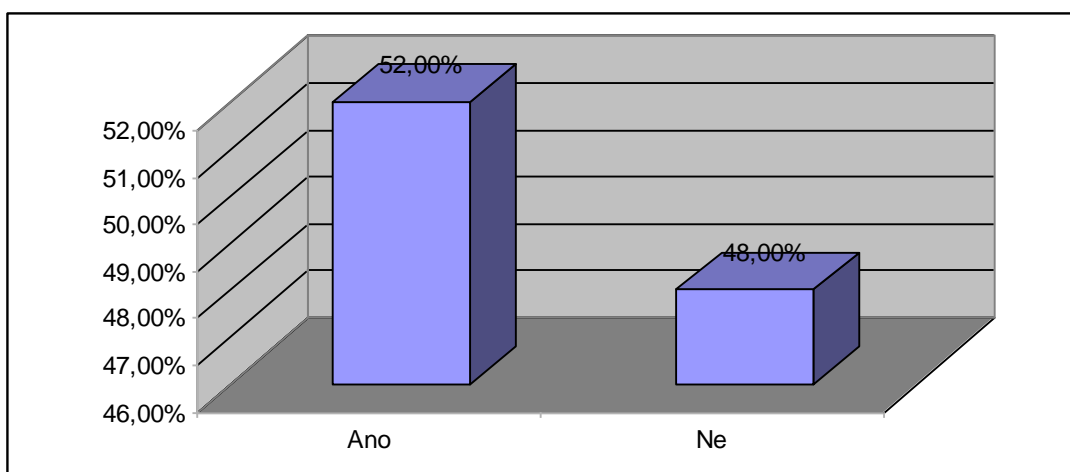
Z grafu vyplývá, že pouze 10 % z dotázaných by v případě nedosažitelnosti porodného přemýšlely o přestěhování se do států, kde je sociální systém nastaven tak, že finančně podporuje začínající rodiny. Zbývajících 90 %, tedy 45 oslovených matek by o této možnosti v případě nedosažitelnosti porodného nepřemýšlely a zůstaly by v České republice.

Graf č.4 - Byla byste raději svobodná matka v případě, že byste měla nárok na porodné a raději se svatbou počkáte a budete žít s otcem v oddělených domácnostech?

Z grafu je patrné, že pro 42 % dotázaných matek je porodné důležitou dávkou a v případě jejího nedosažení by přemýšlely o možnosti odložení svatby nebo v žití v oddělené domácnosti s otcem dítěte. Pro 58%, tedy 29 dotázaných matek prvorodiček porodné není natolik důležitou dávkou státní sociální podpory, aby o této možnosti uvažovaly.

Graf č.5 - Pokud před početím dítěte nemáte vytvořenou rezervu pro potřeby dítěte a zjistíte, že na porodné nemáte nárok, odsunete termín plánovaného početí než si příslušnou rezervu vytvoříte?

Z grafu vyplývá, že pro 52 %, tedy 26 dotázaných matek je důležitá finanční rezerva a v případě její neexistence a nedosažitelnosti na porodné by s termínem

plánovaného počtí vyčkala do doby, než si příslušnou finanční rezervu vytvoří. Zbývajících 48 %, tedy 24 dotázaných matek by s termínem plánovaného počtí nevyčkala, v případě, že by neměly vytvořenou rezervu a ani neměly nárok na porodné.

2.2.3 Vyhodnocení

Pro lepší orientaci a přehlednost jsem všechna data uspořádala do tabulky, ve které jsou vodorovně zobrazeny otázky dotazníkového šetření a svise procentuální odpovědi dotázaných matek prvorodiček, které jsou rozděleny na dvě skupiny dle období porodu.

	Matky, které porodily před rokem 2011	Matky, které rodily po roce 2011
Zajímala jste se o výši a podmínky nároku na porodné v době plánování počtí dítěte?	ANO 46 % NE 54 %	ANO 68 % NE 32 %
Na jaký účel bylo porodné využito?	A) 32 % B) 34 % C) 16 % D) 16 % E) 2 %	A) 12 % B) 34 % C) 26 % D) 10 % E) 0 % * 18 % na porodné nedosáhlo
V případě nedosažitelnosti porodného, přemýšlela byste o přestěhování se do států, se štedřejším sociálním systémem?	ANO 8 % NE 92 %	ANO 10 % NE 90 %
Byla byste raději svobodná matka v případě, že byste měla nárok na porodné a raději se svatbou počkáte a budete žít s otcem v oddělených domácnostech?	ANO 24 % NE 76 %	ANO 42 % NE 58 %
Pokud před početím dítěte nemáte vytvořenou rezervu pro	ANO 38 % NE 62 %	ANO 52 % NE 48 %

potřeby dítěte a zjistíte, že na porodné nemáte nárok, odsunete termín plánovaného početí než si příslušnou rezervu vytvoříte?		
--	--	--

Z tabulky vyplývá, že zhruba polovina matek, které porodily první dítě před rokem 2011 se zajímaly o dávku porodného a druhá polovina se v době plánování početí dítěte o tuto dávku nezajímala. Naproti tomu matky, které své první dítě porodily po roce 2011 projevily větší zájem o porodné. O tuto dávku se zajímalo 68% oslovených matek. Ze získaných údajů mohu tvrdit, že větší zájem o porodné projevily matky, které porodily po roce 2011, tedy v době, kdy na porodné měly nárok pouze matky, jejichž příjem domácnosti nepřesáhl 2,4 násobek životního minima rodiny.

V otázce, která se zabývala využitím porodného matky, které porodily před rokem 2011 nejčastěji označily možnost, že porodné bylo využito na pořízení dlouhodobé výbavy pro dítě, jako je např. kočárek, vanička apod. Pomyslné druhé místo obsadila první možnost, konkrétně, že porodné bylo využito pro vlastní potřeby. Možnost ponechání porodného jako rezervu pro dítě (spoření, očkování aj.) zaškrtnulo osm matek. Stejně tak osm matek označilo možnost využití porodného na zakoupení krátkodobé výbavy jako jsou např. pleny, hygienické potřeby aj. Matky, které své první dítě porodily po roce 2011 také nejčastěji volily možnost, že porodné využily na pořízení dlouhodobé výbavy pro dítě. Druhou příčku obsadila možnost využití porodného pro pořízení krátkodobé výbavy pro dítě. Na třetím místě se umístila možnost využití porodného pro vlastní potřeby, neboť potřeby pro dítě byly zakoupeny z předchozích úspor. Jako finanční rezervu pro dítě si porodné ponechalo 10 % oslovených matek prvorodiček, které své první dítě porodily po roce 2011. Na porodné nedosáhlo 9 matek, tudíž tuto otázku nezodpověděli. Ze získaných údajů mohu tedy tvrdit, že matky z převážné části opravdu využívají porodného k zakoupení potřeb pro dítě, ať už jako dlouhodobou či krátkodobou výbavu nebo jako ponechání finanční rezervy pro dítě. Pro vlastní potřeby porodné využilo pouze 22 matek ze sta oslovených matek prvorodiček.

Třetí otázka dotazníkového šetření zjišťovala, jestli je finanční podpora ze strany státu pro matky tak důležitá, že by byly ochotné se kvůli finančním

výhodám přestěhovat do jiného státu, kde je sociální systém nastaven štedřejí. Na tuto otázku odpovědělo pozitivně pouze 8 % matek, které porodily před rokem 2011. Zbylých 46 matek, by v případě nedosažitelnosti porodného neuvažovalo o přestěhování se do států, kde je sociální systém nastaven tak, že finančně podporuje začínající rodiny. Matky, které porodily po roce 2011 odpovídaly stejně. Pouze 10 % matek by o této možnosti uvažovalo a 90 % by o přestěhování se do států se štedřejí nastaveným sociálním systémem neuvažovalo. Ze získaných dat z dotazníkového šetření mohu tedy konstatovat, že nad možností přestěhování se do států s finančně výhodnějším systémem ani matky, které porodily před rokem 2011 ani matky, které své první dítě porodily po roce 2011 až na 9 matek neuvažovaly.

Na otázku, zda by matky raději zůstaly svobodné v případě, že by snáze dosáhly na porodné a zda by se svatbou raději počkaly a žily s otcem dítěte v oddělených domácnostech odpovědělo 12 matek, které rodily před rokem 2011 pozitivně, tedy že by raději se svatbou počkaly a s otcem dítěte žily v oddělených domácnostech. Zbývajících 38 matek, které rodily před rokem 2011 uvedlo, že pro ně porodné není tak důležitou dávkou, aby svatbu či žití ve společné domácnosti s otcem dítěte odložily. Matek, které rodily po roce 2011 a které uvedly, že by se svatbou počkaly, aby dosáhly na porodné bylo o poznání více. Tuto možnost označilo 21 matek. Zbývajících 29 matek, které rodily po roce 2011 označily možnost, že pro ně porodné není tak důležitou dávkou, aby zvažovaly tuto možnost. Ze získaných údajů mohu tedy konstatovat, že pro matky, které rodily po roce 2011 je dosažení porodného důležité natolik, aby ve větší míře zvažovaly možnost odložení svatby a žití v oddělených domácnostech s otcem dítěte než pro matky, které rodily před rokem 2011.

Poslední otázka dotazníkového šetření se zabývala problematikou finanční rezervy začínající rodiny. V této otázce jsem se matek ptala, zda by v případě nedosažitelnosti porodného a neexistence dostatečné finanční rezervy počkaly s termínem plánovaného početí do doby, než by si onu finanční rezervu vytvořily. Matky, které rodily před rokem 2011 ve větší míře, konkrétně tak odpovědělo 31 matek, uvedli, že by s termínem plánovaného početí nepočkaly než by si příslušnou rezervu vytvořily. Pouze 19 matek by s termínem plánovaného početí počkalo, než by na dítě měly našetřenou dostatečnou finanční rezervu. Nadpoloviční většina

matek, které rodily po roce 2011 naopak uvedla, že by s termínem plánovaného početí počkala do doby než by si vytvořily příslušnou finanční rezervu v případě, že by tuto rezervu vytvořenou neměly a ani nedosáhly na porodné. Tuto možnost označilo konkrétně 26 matek. Zbývajících 24 matek, které rodily po roce 2011 odpověděly, že by termín plánovaného početí kvůli vytvoření finanční rezervy neodložily. Ze získaných dat mohu tedy konstatovat, že s postupem času matky více vnímají potřebu vytvoření finanční rezervy pro potřeby dítěte. Matky, které porodily po roce 2011 jsou více ochotné odložit termín plánovaného početí dítěte do doby, než by si dostatečnou finanční rezervu pro dítě vytvořily než matky, které porodily před rokem 2011.

DISKUZE

Cílem mé diplomové práce bylo zjištění využitelnosti a důležitosti porodného pro matky prvorodičky a zjištění povědomí maturantů o dávkách, které mají za úkol pomoci začínajícím rodinám.

Data získaná dotazníkovým šetřením, který se zabýval využitelností a důležitostí porodného pro matky prvorodičky ukázala, že zájem matek o dávku porodného má mírně zvyšující se tendenci. 46 % matek, které porodily před rokem 2011 se o zajímaly o podmínky a výši porodného, ovšem matek, které rodily po roce 2011 se o porodné zajímaly v 68 %. Porodné matky v převážné míře využívají pro zakoupení potřeb pro dítě, ať už v podobě dlouhodobé výbavy, krátkodobé výbavy či jako ponechání si finanční rezervy pro dítě. Naprostá většina matek prvorodiček by o přestěhování se do jiných států, které mají nastavený sociální systém nastaven tak, že více podporuje začínající rodiny po finanční stránce, nepřestěhovaly. V obou skupinách matky odpovídaly na tuto otázku téměř totožně. O poznání více matek by ovšem bylo ochotné odložit svatbu či žít s otcem dítěte v oddělených domácnostech v případě, že by na porodné dosáhly. V první skupině, která byla zaměřena na matky prvorodičky, které rodily před rokem 2011, tak odpovědělo 24 % dotázaných matek a ve druhé skupině, která byla zaměřena na matky prvorodičky, které porodily po roce 2011 tak odpovědělo 42 %. Čili mohu konstatovat, že odložení svatby má v mnou zkoumaném vzorku zvyšující se tendenci. Poslední otázkou dotazníkového šetření zabývající se využitelností a důležitostí porodného pro matky prvorodičky byla otázka zaměřena na finanční rezervu rodiny. Konkrétně jsem se ptala, zda by matky byly ochotné odložit termín plánovaného početí dítěte v případě, že by na porodné nedosáhly a neměly vytvořenou dostatečnou finanční rezervu. Pro odložení termínu plánovaného početí bylo 38 % matek, které rodily před rokem 2011 a 52 % matek, které rodily po roce 2011.

Data získaná z dotazníkového šetření, který se zabýval zmapováním znalostí středoškolských studentů týkajících se dávek, který stát poskytuje začínajícím rodinám ukázala, že mezi jednotlivými školami je významný rozdíl. Nejvíce znalostí prokázali studenti Střední školy sociální péče a služeb v Zábřehu. Naprostá většina studentů znala odpovědi na první dvě otevřené otázky. V první otázce měli studenti

vypsat dávky státní sociální podpory a ve druhé otázce uvést rozdíl mezi peněžitou pomocí v mateřství a porodním. Tyto dvě otázky dělaly studentům z ostatních středních škol velké problémy. I v ostatních otázkách ukázaly studenti výborné znalosti dané problematiky.

Druhou příčku obsadila Střední odborná škola a Střední odborné učiliště v Šumperku, obor Obchodník, kde studenti tohoto oboru vykazali znalosti spíše nadprůměrné. Většinu správných otázek označila nadpoloviční většina oslovených studentů. Nedostatky se objevily pouze v prvních dvou, již výše zmíněných otevřených otázkách.

Nejhůře z porovnávaných škol dopadla Obchodní akademie, obor Ekonomické lyceum. Studenti tohoto oboru neměly dostatečné znalosti dané problematiky, všechny otázky jim dělaly problém, kromě otázky, která se ptala na to, zda si rodič může zlepšit ekonomickou situaci rodiny přívýdělkem. Všichni studenti věděli, a to platí pro všechny porovnávané školy, že si rodič pobírající rodičovský příspěvek může přívýdělkem zlepšit ekonomickou situaci rodiny.

ZÁVĚR

Ze získaných dat mohu konstatovat, že porodné pro matky není až tak důležité, jak jsem předpokládala. Z dotazníkového šetření je viditelný nárůst zájmu o podmínky nároku na porodné v době plánování početí dítěte, avšak matky o porodném uvažují spíše jako o výhodě než jako o rozhodujícím faktoru při plánování založení rodiny. Většina oslovených matek uvedla, že by nebyla ochotna přestěhovat se do zemí, kde je sociální systém nastaven výhodněji pro začínající rodiny, většina matek dále uvedla, že by odložila plánování termínu svatby do doby, než by si vytvořily dostatečné finanční rezervy. Poslední zkoumanou oblastí byl účel využití porodného. Po vyhodnocení všech odpovědí mohu konstatovat,

že většina matek odpověděla, že porodné využila pro účely dítěte, čímž se nepotvrdil mnou stanovený předpoklad, a to, že získané prostředky jsou v převážné výši využity pro potřeby matek. Po zjištění výsledků z jednotlivých otázek mohu konstatovat, že matky čím dál více přemýšlí při založení rodiny o zabezpečení dítěte a to i v souvislosti s odložením vlastních požadavků na rodinu (žít v odložených domácnostech, oddálení svatba, atd.), nejsou ochotny přestěhovat se do jiného státu se štedřeji nastaveným sociálním systémem a jsou ochotny odložit plánovaný termín početí v případě nedostatečné vytvořené finanční rezervy.

Při dotázání studentů tří středních škol se ve dvou z nich ukázalo, že znalosti studentů v oblasti státem poskytovaných dávek začínajícím rodinám nejsou dostačující. Ve třetí z dotázaných škol měli studenti vynikající znalosti této problematiky, to však přičítám profilaci konkrétního oboru. Vzhledem k celkovým výsledkům získaných prostřednictvím dotazníkového šetření mohu konstatovat, že studenti v dané problematice nemají dostatečné vědomosti.

V souvislosti se spojením výsledků obou dotazníkových šetření mohu říci, že je zbytečné studenty v této oblasti vzdělávat, jelikož se státem poskytované dávky rok od roku mění a veškeré informace týkající se dávek poskytovaných státem začínajícím rodinám jsou snadno zjistitelné. Jinými slovy potenciální matka má v případě zájmu možnost si tyto informace snadno vyhledat prostřednictvím internetu, médií či přímo od pracovníků příslušných úřadů. Současné matky nepřisuzují porodnému takovou váhu, aby bylo rozhodujícím činitelem pro založení

rodiny, což potvrzuje moji domněnku o zbytečnosti vzdělávání studentů v této oblasti.

Pro další podrobný výzkum bych doporučila zvýšení počtu testovaných respondentů, aby zjištěné výsledky měly větší vypovídací schopnost.

LITERATURA

- ALAN, J. *Etapy života očima sociologie*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1989. 439s. ISBN 80-7038-044-6
- BITTNER, P. *Děti z ústavů. Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte*. 2. vyd. Praha: Artron, 2007. 76s. ISBN 978-80-903473-4-2
- BUBLEOVÁ, V., VÁVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J., VANČÁKOVÁ, M. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 4.vyd. Praha: OPS při nadaci Terezy Maxové, 2008. 25s.
- GIDDENS, A. *Sociologie*. 1.vyd. Praha: Argo, 1999, 601s. ISBN 80-7203-124-4
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 272s. ISBN 978-80-247-1369-4
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. 216s. ISBN 978-80-7367-383-3
- KREBS, V., PRŮŠA, L. *Státní sociální podpora*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. 136s. ISBN 80-247-0065-4
- LOVASOVÁ, L. *Rodinné vztahy*. In Děti a jejich problémy. LOVASOVÁ, L., HANUŠOVÁ, J., HELLEBRANDOVÁ, K. 1.vyd. Praha: Sdružení linka bezpečí, 2005. ISBN 80-239-4482-7
- LÜSCHER, K. *Familie und Familienforschung im Übergang zur postmoderne*. 1988, Konstanz, s. 15-38

- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 287s. ISBN 80-7178-549-0
- MOŽNÝ, I. *Základy sociologie*. 2.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2002. 111s. ISBN 80-86429-05-9
- SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. 1.vyd. Praha: Práh, 1994. 349s. ISBN 80-7252-150-0
- ŠALAMOUN, M. *Manželské povinnosti a jejich vykonatelnost*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 6s. ISBN 978-80-210-4990-1
- VIŠŇOVSKÝ, L. a kol. *Základy rodinnej výchovy* 1.vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2007. 192s. ISBN 978-80-8083-443-2
- VYBÍHAL, V. *Veřejné finance*. 1.vyd. Brno: B.I.B.S., 2001. 105s. ISBN 80-86575-03-9

Zákony:

- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákone č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

Internetové zdroje:

- Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 2011 [cit. 16.01.2012].
Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>

- Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 2011 [cit. 16.01.2012].
Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/nemocenske.htm>
- Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 2011 [cit. 16.01.2012].
Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/penezita-pomoc-v-materstvi.htm>
- Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 2011 [cit. 16.01.2012].
Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/osetrovne.htm>
- Česká správa sociálního zabezpečení [online]. 2011 [cit. 16.01.2012].
Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/vyrovnaciprispevek-v-tehotenstvi-a-materstvi.htm>
- Evropský portál pracovní mobility [online]. 2011 [cit. 16.01.2012].
Dostupný z:
<http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=8958&acro=living&lang=cs&parentId=7839&countryId=CZ&living=>
- Integrovaný portál ministerstva práce a sociálních věcí [online]. 2011 [cit. 01.02.2012]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/pomoc>
- Integrovaný portál ministerstva práce a sociálních věcí [online]. 2011 [cit. 08.02.2012]. Dostupné z:
http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp
- Integrovaný portál ministerstva práce a sociálních věcí [online]. 2011 [cit. 08.02.2012]. Dostupné z:
http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

- Integrovaný portál ministerstva práce a sociálních věcí [online]. 2011 [cit. 08.02.2012]. Dostupné z:
http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní zpráva o rodině* [online]. 2006 [cit.10.10.2011]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7712/Album.pdf>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2009 [cit. 12.01.2012]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7297>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2011 [cit. 01.02.2012]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2011 [cit. 07.02.2012]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2#dsp>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí [online].2011 [cit. 07.02.2012]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne>
- SOS dětské vesničky [online]. 2012 [cit. 14.01.2012]. Dostupné z:<http://www.sos-vesnicky.cz/nase-cinnost/>

SEZNAM ZKRATEK

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dětí

PPM – peněžitá pomoc v mateřství

VPTM – vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

aj. – a jiné

apod. – a podobně

tj. – to je

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Hana Urbánková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph. D.
Rok obhajoby:	2012
Název práce:	Porodné
Název v angličtině:	Maternity grant
Anotace práce:	Diplomová práce na téma „Porodné“ byla zaměřena na zjištění povědomí středoškolských maturantů v oblasti dávek poskytovaných státem začínajícím rodinám a na důležitost a využitelnost porodného pro matky prvorodičky, které své první dítě porodily před rokem 2011 a po roce 2011.
Klíčová slova:	Rodina, manželství, peněžitá pomoc v mateřství, porodné, rodičovský příspěvek
Anotace v angličtině:	The thesis “The Birth Grant” focuses on the knowledge of the Czech high school students from the area of the governmental benefits provided to new families, and concentrates on the importance and usefulness of the birth grant for mothers giving a birth to their first child before and after 2011.
Klíčová slova v angličtině:	Family, marriage, financial assistance in maternity, maternity grant, parental allowance
Přílohy vázané v práci:	1.Dotazník sestavený pro středoškolské maturanty 2.Dotazník sestavený pro matky prvorodičky
Rozsah práce:	147720
Jazyk práce:	Český jazyk

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Dotazník sestavený pro středoškolské maturanty:

<p>1/ Jaké dávky státní sociální podpory znáte?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>2/ Stručně, prosím, vysvětlete, jaký je rozdíl mezi peněžitou pomocí v mateřství a rodičovským příspěvkem. Uveďte stručnou charakteristiku jednotlivých dávek, dobu jejich vyplácení a jejich peněžitou výši.</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>3/ Komu je vypláceno porodné?</p> <p>a) každé matce, b) matce, která porodila první dítě, c) matce, která porodila první dítě, přičemž příjem rodiny nepřevyšuje 2,4 násobek životního minima, d) matce, která porodila první dítě, přičemž příjem rodiny převyšuje 2,4 násobek životního minima.</p>
<p>4/ Jaká je výše porodného?</p> <p>a) 11 000,- b) 13 000,- c) 15 580,-</p>
<p>5/ Jak dlouho je vyplácena peněžitá pomoc v mateřství při narození jednoho dítěte?</p> <p>a) 28 týdnů b) 36 týdnů c) 48 týdnů</p>

6/ Může si rodič pobírající rodičovský příspěvek zlepšit ekonomickou situaci rodiny výdělečnou činností?

- a) ano
- b) ne

7/ Pokud ano, do jaké výše?

- a) do 10 000 měsíčně,
- b) do 20 000 měsíčně,
- c) do 100 000 ročně,
- d) neomezeně.

8/ Může rodič, podle nové právní úpravy platné od 1.1.2012, umístit dítě starší dvou let do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku, aniž by mu byl odebrán rodičovský příspěvek?

- e) ano, dítě může neomezeně umístit do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku,
- f) ano, dítě může umístit do jeslí, mateřské školy či jiného zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci,
- g) ne, o dítě se musí starat samostatně a soustavně. V případě umístění dítěte do jeslí, mateřské školy či zařízení pro děti předškolního věku mu bude odebrán rodičovský příspěvek.

9/ Jaký je Váš osobní názor na záměr vlády zrušit porodné od roku 2013?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Příloha č. 2

Dotazník sestavený pro matky prvorodičky:

1/ Ve kterém roce jste porodila?

- a) před rokem 2011
- b) po roce 2011

2/ Zajímala jste se o výši a podmínky nároku na porodné v době plánování početí dítěte?

- a) ano
- b) ne

3/ Na jaký účel bylo porodné využito? V případě, že jste na porodné nedosáhla, prosím, neodpovídejte.

- a) vlastní potřeby, neboť výbavička na dítě byla zakoupena z dřívějších úspor
 - b) dlouhodobá výbavička pro dítě (např. kočárek, postýlka, vanička,...)
 - c) krátkodobá výbavička pro dítě (např. pleny, oblečení, sunar,...)
 - d) ponechání jako rezerva pro dítě (např. spoření, pojištění dítěte, očkování,...)
 - e) jiné.....
-
-
-
-

4/ V případě nedosažitelnosti porodného, přemýšlela byste o přestěhování do států, kde je sociální systém nastaven tak, že finančně podporuje začínající rodiny?

- a) ano
- b) ne

5/ Byla byste raději svobodná matka v případě, že byste měla nárok na porodné a raději se svatbou počkáte a budete žít s otcem dítěte v oddělaných domácnostech?

- a) ano
- b) ne, porodné pro mě není tak důležité

6/ Pokud před početím dítěte nemáte vytvořenou rezervu pro potřeby dítěte a zjistíte, že na porodné nemáte ze zákona nárok, odsunete termín početí než si příslušnou rezervu vytvoříte?

- a) ano
- b) ne

